

LUSTGÅRDEN

GUMMAR HALLSTEN

DENDROLOGI och PARKVÅRD
ÅRSSKRIFT 1937-1938

LUSTGÅRDEN

ÅRSSKRIFT

FÖR

FÖRENINGEN FÖR DENDROLOGI OCH
PARKVÅRD

ÅRG. 18–19. 1937–1938

Redigerad av fil. dr. NILS SYLVÉN

FÖRENINGEN FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD

Ordförande: Professor ROB. E. FRIES,
Adr. Bergianska Trädgården, Stockholm 50. Tel. 32 24 45.

Ansvarig utgivare: Fil. dr NILS SYLVÉN,
Adr. Svalöf. Tel. Svalöf 172.

Sekr., skattm. och red.: Friherre SVEN A. HERMELIN,
Adr. Villa Diorama, Stockholm Dj. Tel. 62 47 40.

Klichéer: A.-B. Malmö Grafiska Anstalt, Malmö.

Tryckeri: Emil Kihlströms Tryckeri A.-B., Stockholm 1938.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Uppsatser:

Vackrare vägar. Av SVEN A. HERMELIN	1—50
Tysk väg- och landskapsvård. Av INGER WEDBORN	51—59
Kommentar till svenska namngivningen rörande växtsläk- tena Jasminum och Philadelphus. Av CARL TH. MÖRNER	60—68
Om bondpionens uppkomst och vetenskapliga namn. Av N. HYLANDER	69—76
På andra sidan Sundet. Föreningens för Dendrologi och Parkvård 18:de exkursion. Av NILS SYLVÉN	77—134

Smärre uppsatser och meddelanden:

En egendomlig tall. Av ERIK BLOM. S. 135. — Juglans cinerea
Norrländ. Av N. SÖNNESSON. S. 136—137.

In memoriam:

RUDOLF BILLSTRÖM. Av SVEN A. HERMELIN. S. 138—139.

Litteratur:

Sveriges Natur. Svenska Naturskyddsföreningens årsskrift. Årg.
28. 1937. Ref. av N. SYLVÉN. S. 140. — Skånes Natur. Skånes Natur-
skyddsförenings årsskrift 1937. Ref. av N. SYLVÉN. S. 141. — Hallands
Natur. Hallands Naturskyddsförenings meddelande 1. Ref. av N.
SYLVÉN. S. 141—142. — Vilda växter i Norden. Band 1. Utg. av
TORSTEN LAGERBERG. Ref. av N. SYLVÉN. S. 142—144. — S. SYRACH
LARSEN: The employment of species and individuals in forestry. Ref.
av N. SYLVÉN. S. 144—146. — Die Laubgehölze. Verzeichnis und
Beschreibung der in Deutschland winterharten Laubgehölze. Von GERD
KRÜSSMAN. Ref. av C. G. D. S. 146—147.

Förteckning över under år 1936 utkommen litteratur rörande dendrologi och parkvård. Utarbetad av HELLEN AMÉEN-MALMSTRÖM	149—167
Föreningen för Dendrologi och Parkvård	168—173
Medlemsförteckning	174—183
Föreningens för Dendrologi och Parkvård styrelse 1937	184
Artförteckning	185—188

VACKRARE VÄGAR.

Av trädgårdsarkitekt *SVEN A. HERMELIN.*

Föreningen för dendrologi och parkvård har länge haft sin uppmärksamhet riktad på vägfrågan. Redan år 1930 framhöll föreningen i en skrivelse till 1929 års vägsakkunniga önskvärdheten av att vid framdragande av nya vägar hänsyn toges till befintlig vegetation, vare sig denna är av botaniskt eller estetiskt värde. Vidare framhölls nödvändigheten av att man vid företag av sådan art begagnade sig av den sakkunskap, som finnes tillgänglig. Våren 1936 beslöt föreningens styrelse efter en framställning från Södermanlands Hembygdsförbund att föranstalta om utredning rörande plantering vid våra allmänna vägar och därmed sammanhängande spörsmål. Det uppdrogs åt författaren att studera dessa förhållanden och sammanfatta resultaten för publicering i »Lustgården». Vid föreningens årsmöte i Stockholm den 15 mars 1937 höll författaren ett föredrag med ovanstående titel. Till detta hade inbjudits ett antal representanter för vägbbyggarna. Föredraget följdes av en livlig och av sakrika och intressanta inlägg karakteriserad diskussion, som refereras efter det nedan återgivna föredraget.

*

Det är ett gott tidens tecken, att under de senaste åren en livlig diskussion uppstått kring våra landsvägar och att denna främst tagit sikte på vägen ur estetisk synpunkt. Man har starkt kritiserat de linjalraka cement- och asfaltband, som oberörda av

landskapets egenart rullats fram genom våra bygder, och man har reagerat mot att natur- och kulturminnesmärken härvid spolierats.

Av lättförklarliga skäl har känslan för landskapets skönhet och egenart och värdet av orörd natur icke utvecklats så starkt hos svenskarna som hos befolkningen i många andra länder. Det märks t. ex. på vår bristande lagstiftning på detta område. Det är väl den stora rikedom på natur som gör det. Men den ökade odlingen, de moderna kulturbetena, den rationella skogsdriften, sjösänkningarna, utdikningen av mossar och den ökade bebyggelsen långt utanför de stora städernas gränser ha hastigt ändrat förhållandena. De många nya vägarna, som gå hårt fram genom landskapet, ha också öppnat ögonen på dem, som förut voro passiva. Varje år gå oersättliga skönhetsvärden förlorade och i de tätare bebyggda trakterna krympa de få resterna av orörd natur alltmera samman.

Inför hotet att mista den natur, som förr var varje svensks egendom, växer nu fram en reaktion, som tager sig allt starkare och positivare uttryck. Allt tyder på, att den i framtiden kommer att bli en betydande faktor att räkna med. Det är därför sannolikt, att kommande generationer hårt komma att döma de brott, som vår tid begått mot det svenska landskapets skönhet och mot den svenska naturen. Icke minst gäller detta våra nya vägar. De ligga öppna och tillgängliga för alla; varje felgrepp ligger hänsynslöst blottat för var och en, som färdas vägen fram, ortsbo eller utsocknes, svensk eller utlänning. Må därför de, som i vår tid fått på sin lott att rationalisera vägväsendet, inse detta och söka lösa sin uppgift på sådant sätt, att de ej dömas av kommande generationer.

Det är sant, att vägen är till för trafiken och att den i främsta rummet skall tjäna denna. Men det är inte bara *bilar*, som färdas fram på vägarna, utan det är också *människor*. Och alla människor äro medvetet eller omedvetet tacksamma för skönhetsintryck. Den tekniskt och ekonomiskt beräknande vägspecialisten

Vägen är inte till bara för bilen utan även för människan.

Foto: Förf.

frågar sig kanske, om det är ekonomiskt försvarligt att överhuvudtaget offra något på vägens skönhet. Trafiken löper lika bra på en ful som på en vacker väg. Men också omvänt: den löper lika bra på en vacker som på en ful. Vilja vi räkna ekonomiskt, så få vi inte blunda för det faktum, att man börjat propagera för Sverige som turistland och att det finns stora förutsättningar för att det skall kunna bli ett populärt sådant, vår ekonomi till fromma. Och vi måste komma ihåg, att den moderne turisten i stor utsträckning tar landsvägarna i anspråk och att de intryck nutidens och framtidens turist bevarar i minnet efter ett besök i ett land till största delen hämtats just från landsvägarna. Han kommer inte hit för att sluka kilometer på permanentade autostrador — sådana har han vanligen i sitt eget land — utan för att komma i intim kontakt med vårt vackra land, dess natur och folk. Men äro vägarna för dåliga, kommer han ej tillbaka, han varnar andra

och hans intryck bliva lätt färgade av den kvarstående känslan av dåliga vägar. Det är väl få kulturländer, som äga förmånen av ett vägnät med möjligheter till sådan tjuskraft som vårt. Vi ha bivägar och bygdevägar, som på ett underbart sätt anpassa sig efter landskapet och som ringla sig fram genom detta, än uppe på åsryggarna, än nere i dalarna. Ur turistsynpunkt äro dessa av oskattbart värde. Efter nödvändig breddning och pietetsfull omläggning av trafikvådliga sträckor kunna de även i framtiden förmedla trafiken såsom hittills.

Går man medvetet in för att göra *vackra* vägar, har man mycket att lära av det sätt, varpå de föras fram genom de allmänt beundrade landskapsparkerna i England. Raka sträckor undvikas. Vägarna föras i mjuka, efter terrängen avpassade kurvor förbi vackra utsikter fram till sitt mål. Den moderna vägbyggaren arbetar i större skala, med andra medel och med andra mål för ögonen. Men en sak, som han aldrig får glömma, är att vägen endast är ett *medel* — icke sitt eget *mål*.

Ledmotivet vid varje vägbygge måste bli: rationell lösning av trafikproblemen med hänsyn tagen till såväl *praktiska* som *estetiska* synpunkter.

Åtgärderna för åstadkommande av vackrare vägar måste uppdelas på trenne linjer, den *första* går ut på att projektera vägen med hänsyn tagen till estetiska krav, den *andra* har som mål att under vägläggningen ansluta den till kringliggande terrängformationer och den *tredje* består i den ursprungliga vegetationens anpassande efter vägen eller plantering och sådd av ny.

Vägens sträckning.

Att de stora huvudvägarna, som förbinda landets olika delar med varandra, måste göras så idealiska som möjligt ur trafiksynpunkt, är självfallet. De må gärna göras med raksträckor av några kilometers längd, där de gå över slätten och kanske t. o. m.

En väg som denna har en ful och oharmonisk linjeföring. Hade knickarna fördelats på mjuka kurvor, hade vägen kunnat bli vacker och samtidigt minst lika god ur trafiksynpunkt.

Foto: Förf.

och schaktning. Kan man genom en svagt kringgående rörelse tangera t. ex. en trädbevuxen kulle ute på slättbygden i stället för att skära tvärs igenom den, har man vunnit mycket ur estetisk synpunkt. Kan man leda vägen fram till en vacker utsikt i stället för att basa tvärs igenom en ointressant terräng, så är även detta ett stort plus. Ur estetisk synpunkt är det bättre, om en väg går i en serie mycket svaga, *av terrängen motiverade kurvor*, än om den består av raksträckor omväxlande med hårdare kurvor. En väg, som följer ett vattendrag, en sjöstrand eller ett skogsbryn, en dalgång eller en åsrygg, går mera organiskt in i landskapet än en väg, som skär tvärs genom åsen och på en hög bank korsar dalen eller som går linjlrätt över slätten och sätter kurs på dess enda trädbevuxna kulle för att göra en djup siktskåra genom den.

En väg som följer ett skogsbryn ansluter sig organiskt till landskapet — den blir ett med det. Se huru välgörande slåen buskarna äro som övergång mellan slätten och skogen. Tystberga, Södermanland.

Foto: Förf.

För att bygga upp en vägkropp erfordras givetvis fyllnadsmassor och därför även skärningar. Men i de fall det *går* att välja det vackra alternativet före det fula, borde det alltid ske.

Naturminnen.

I vårt land är det sedan gammalt i lag förbjudet att göra åverkan på fornminnen, som datera sig från tiden före 1060. De få icke förstöras vid ett vägbygge. Men en 1,000-årig ek, som alltså daterar sig från samma tid, får utan vidare fällas, om den står i vägen, och en av inlandsisen vackert slipad granitklippa får man saklöst spränga sönder. En lövängs- eller lundvegetation är inte skyddad, inte heller en knotig skärgårdstall, även om den har ett aldrig så stort skönhetsvärde.

En gammal bro som denna vid Nättraby i Blekinge, borde väl vara värd att bevara — och likväl lär den komma att rivas för att »den ligger i vägen» för den nya.

Foto: Förf.

Detta är på sätt och vis typiskt för en äldre svensk uppfattning. Endast kulturen var värd något. Natur hade vi så gott om, att den behövde vi inte slå vakt omkring. Nu är inställningen lyckligtvis en annan. Man börjar med förfäran se, att den svenska naturen redan förlorat oersättliga värden och att andra hotas.

Kulturminnen uppstå ju ständigt nya. Om 1,000 år är allt det, som vi nu anse modernt, lika gammalt som de kulturminnen vi nu vårda från 1000-talet. Men hur är det med naturminnena? De mäktiga grusåsar, de ståtliga flyttblock eller de rundslipade granithällar, som istiden lämnade efter sig, komma aldrig mer att nybildas. Den rationella jordbruks-, betesmarks- och skogsdriften tillåter inte vegetationen att utveckla sig så fritt som förr. Naturminnesmärkena äro därför nästan alltid oersättliga. När forn-

En bro av armerad betong kan på sidorna beklädas med natursten på det sätt denna bild från en amerikansk parkväg visar. Lägg märke till hur den naturligt utformade slänten ansluter sig till terrängen. Vid vägbygget har man här målmedvetet sökt *skapa nya skönhetsvärden*.

Foto: U. S. National Parc Service.

minnena beredas lagligt skydd, är det på tiden, att även naturminnena beaktas mera än hittills. Icke minst gäller detta vid vägbyggena. Ett ståtligt träd är ofta ett lika starkt motiv för en förskjutning av vägen som en stenåldersgrav, och därtill äger det ett av alla och envar uppskattat skönhetsvärde. Och ett ensamt flyttblock ute på slätten borde bevaras, även om det skulle vara hinderamt för en tilltänkt väganläggning och även om det skulle bestå av rätkluvan granit, som är aldrig så bra att kila ut sten till broar ur.

Alltså mera respekt för den svenska naturen och för de oersättliga naturminnesmärkena, även om de ej äro skyddade genom lag!

Har man råd att spränga bort så mycket berg, kan man också kosta på sig att taga bort den klack, som står ensam kvar vid väggkanten. Där den nu står, visar den tydligt vad som hänt med berget.

Foto: Förf.

Kulturminnen.

Att fornminnena äro skyddade, är i sin ordning. Men det finns även andra kulturminnen, som också borde beaktas. Tänk bara på de underbart vackra gamla broar vi ha i vårt land. Huru ofta få de ej vika för vår tids betongbroar. Huru bra dessa än äro att åka över, vore det väl inte omöjligt, att de gamla kunde få ligga kvar som en idyll från svunna tider. De äro ett ofta vackert motiv just från den nya bron. Det finns goda exempel på ett sådant förfarande från de senaste åren. Kanske bron t. o. m. kan behållas, om den får betonginjektioner eller belägges med ny körbana av armerad betong. Det vore kanske inte heller ekonomiskt omöjligt att göra en ny bro av armerad betong med de gamla sidomurarna återuppförda.

Förnämligt utförd sprängning som icke lämnar något övrigt att önska. Skrevorna ha fyllts med jord och avtäckts med grästorv. Bild från Västerhaninge, Södermanland.

Foto: Förf.

Av naturliga skäl läggas ofta de nya vägarna vid sidan av de gamla byarna. Förr åkte man tvärs igenom byn, och då såg man fasaderna och trädgårdarna. Nu åker man bakom bebyggelsen och ser hemlighus, gödselhögar och sopbackar. Det är medaljens baksida man kommer i kontakt med. Ingen god turistreklam! — Det ligger snubblande nära att göra en jämförelse mellan våra landsvägar och våra järnvägar. S. J:s trädgårdsverksamhet har varit en den yppersta turistreklam för Sverige. Den har kommenterats på ett synnerligen fördelaktigt sätt i världspressen.

Går det inte att behålla den gamla sträckningen, bör det verkligen göras *något* för att snygga upp eller plantera för de skräpigaste partierna, så att man slipper se dem. Här borde hembygdsföreningar och vägstyrelser hjälpas åt.

Sprängning.

Att draga fram breda, goda vägar i vårt kuperade och bergiga svenska landskap utan att spränga är naturligtvis otänkbart. Men å andra sidan kan man inte värja sig för den tanken, att mången sprängning hade kunnat undvikas. På sina håll har man naggat litet här och litet där på utskjutande berguddar. De ha förlorat sin ursprungliga, lugna rundning, och i stället ser man ett taggigt och söndertrasat sår mitt i fonden. För att vinna $\frac{1}{2}$ m vägbana har man kanske spolierat en majestätisk landskapsbild.

Ur landskapsvårdarens synpunkt är det bättre att spränga bort en bergklack fullständigt än att lämna hälften kvar. Likaså är det bättre att spränga av *en* berggudde ordentligt, om man därigenom kan lämna nästa helt orörd. Om vägen skall sprängas fram genom en utskjutande berggudde, är det bäst om hela udden tages bort, så att det inte står kvar en ensam liten klack på andra sidan av vägen. Den talar då sitt tydliga språk om vad som hänt, och ofta skymmer den även den utsikt över nedanför liggande bygd, som vanligen finns just på en sådan plats. När man ser sådana ensamma, kvarlämnade bergklackar eller rester av en i övrigt bortschaktad kulle, undrar man, om vägarbetet verkligen är avslutat eller om vägbyggaren glömt att göra i ordning efter sig.

De svenska urbergen äro karakteristiska genom sina av inlandsisen avrundade linjer. Skarpa kanter stå ingenstädes att finna på ett sådant berg. Vid sprängning böra därför profilerna rundas av så att de ej bryta för mycket mot det orörda berget. I sedimentära bergarter med raka eller terrasserade bergväggar arbetas med hänsyn till dessa. — Ibland kan bergsprängaren råka så lyckligt ut, att han finner en naturlig spricka i berget, som möjliggör en sprängning, som blottar en naturlig barkyta. Finnes en sådan möjlighet, bör den givetvis alltid utnyttjas. Här och var kan man få se vackra exempel på en sådan hänsynsfull sprängning.

I berg, som trasas sönder i alla riktningar, ser man ofta, huru lössprängda block hänga kvar uppe på de trasiga väggarna och

ra träd eller höga buskar i skrevorna mellan vägen och den söndersprängda bergväggen göra god nytta. (Jämf. bild å sid. 10.) Nu omlagd väg vid Sibro i Södermanland. Hoppas den nya blir lika bra!

Foto: Förf.

nu mera markera den oroliga profilen. Med enkla medel kunde lossas och med en obetydlig eftersprängning kunde bergväggen fästsas.

I synnerhet söndertrasade sprängytor behöva döljas med växtlighet. En del kan ju göras med bergväxter i skrevorna. Men dessa förmå så oändligt litet. Icke heller slingerväxter kunna göra stor effekt, när det gäller verkligt stora ytor. De kunna sällan ka dem, de bara dekorera. Det bästa i den vägen är nog att plan- a enstaka träd eller buskar mellan bergväggen och vägen. De be- va visst icke stå i en sammanhängande jordbädd, utan ofta går

Den »tekniska slänten» — exakt och omsorgsfullt utförd — men ack så främmande i miljön.

Foto: Förf.

det med blott några planteringsgropar. Träden och buskarna väljas med hänsyn till växtbetingelserna och till bergets höjd.

Det torde också vara möjligt att befordra vegetation av lavar och mossor på de råa ytorna.

Skärningar och bankar.

Vid vägens anläggning är det, särskilt i naturlandskapet, önskvärt, att allt göres för att inte skärningarna skola bli onödigt djupa och hårda och att inte bankarna bli för branta och okänsliga. När en skärning eller en vägbank verkligen är nödvändig, bör den på smidigaste sätt anslutas till landskapets topografi. Med relativt ringa kostnader kan skärningen mjukas upp, så att den mera får karaktären av en naturlig dalgång, och banken kan läggas upp så, att den får åsens karaktär. Runda av slänten, så att

Den mjuka naturligt utformade slänten, som går väl in i naturen. Övergången mellan skog och gräs har mildrats med ett buskbryn. Ålsten, Stockholm.

Foto: Förf.

den får en öppen S-formad profil. Då går den mera omärkligt över i den omgivande terrängen. Sätt inte en ära i att ge den så skarpa och exakta kanter som möjligt! Den övre skarpa kanten torkar ur så, att inte ens gräset som skall binda den vill trivas. De hårda, vid ritbordet konstruerade slänterna, kunna måhända vara berättigade i städer eller samhällen. I naturen verka de främmande. Redan vid vägens projektering borde schaktmassorna beräknas med hänsyn till en avsevärt mycket svagare slänthlutning än den vanliga. En lutning 1: 3—1: 4 är mera tilltalande. När en väg skär slutningen av en kulle, bör den högre slänten rundas av så, att den väl ansluter sig till kullens form. Den lilla ryggen, som brukar bli kvar på nedersidan, tages om möjligt bort helt och hållet.

I detta sammanhang kan man fråga sig, om våra svenska *lands-*

vägsdiken överallt äro så nödvändiga. Att de i vissa fall erfordras för att förhindra svallis m. m., kan vara sant, men nog vore det skönt, om man kunde bli av med dem, åtminstone ur estetisk synpunkt. När en skärning kombineras med ett dike, bli slänterna ändå mera framträdande än vad de skulle bliva, om diket vore borta. När statistiken över motortrafikolyckorna 1935 visar, att $\frac{1}{6}$ av alla sådana olyckor på den svenska landsbygden bestå av dikeskörningar, undrar man om landsväg och dike verkligen oupplösningen måste höra samman. Det må tacksamt erkännas, att man på sina håll ersatt de öppna dikena med svagt sluttande gräsbanketter och effektiva täckdiken.

Av bekvämlighetsskäl hämta vägbyggarna ofta fyllnadsmaterial i vägarnas omedelbara närhet. Groparna ligga där i årtal som oläkta sår i naturen. Släntar man av kanterna och torvlägger dem, eller lägger man tillbaka den lilla matjord som finns och sår i litet gräsfrö av lämpliga sorter, så ser det strax litet bättre ut. — För någon tid sedan färdades jag fram på en nyanlagd väg genom storskogen. Överallt lågo stubbar och sprängstenar uppvräkta utmed vägkanten. Det gjorde ett beklämmande intryck av förödelsens styggelse. Slänterna lågo råa och döda utan att något hade gjorts för att hjälpa naturen att läka de öppna såren. Senare färdades jag på vägar, där man omsorgsfullt täckt av alla slänter med ett matjordslager, som besåts med gräsfrö och vitklöver. Man gör då gärna sina jämförelser mellan de olika vägstyrelsernas sätt att se sin uppgift. — I dessa, liksom i så många andra här berörda frågor, har man att hoppas på en avsevärd förbättring, när de nya normalbestämmelserna börja verka.

Vägen och den ursprungliga vegetationen.

Där nya vägar dragas fram genom ursprunglig trädvegetation, måste givetvis alla träd fällas i en bred gata. Särskilt om vägen är rak och trädbeståndet högt och ensartat, verkar ingreppet hårt och trist. Är vägen mer eller mindre kurvig, framträder detta mindre. I en skärning förstärkes intrycket ytterligare och skåran

Kan man här och var bevara några gamla lövträd, som få bilda valv över vägen, är detta ett välgörande avbrott i landsvägsbilden. Trakten av Flen.

Foto: Förf.

verkar ändå djupare, emedan träden växa ovanför vägbanans nivå. Vägen skulle verka avsevärt mycket mera samhörig med sin omgivning, om man fällde huvudparten av de högsta träd, som stå närmast vägen, så att endast buskar och lägre träd finge stå kvar. Särskilt önskvärt är detta, när vägen går genom barrskog. Utgöres den angränsande trädvegetationen av glesare lövträd, får man ofta den vackraste bilden, om man här eller där behåller några fristående välutvecklade träd, som med sina kronor bilda valv över vägen. Om vägen skär av en barrskogsudde, så att blott några tiotal träd stå kvar på ena sidan vägen, är det särskilt önskvärt, att dessa gallras på sådant sätt, att intrycket av gata elimineras. I dungen behållas endast yngre och ett mindre antal allsidigt utvecklade äldre träd. Skogsbrynet luckras upp och rundas av och de träd tagas bort, som tydligast visa, att de tidigare stått i tätt bestånd.

Behandlingen av den ursprungliga trädvegetationen bör hava som mål att mjuka upp de raka väggarna i den gata, som huggits vid vägbygget. Särskilt viktigt är det då att fälla alla äldre, risiga granar, som stått tätt; de sakna förmågan att skjuta nya skott från kala partier. Däremot kunna flera lövträdsslag bilda vackra kronor sedan de friställts. Denna behandling av den omgivande vegetationen fordrar alltså, *att vägbyggaren får gå utanför det begränsade vägområdet*. Det vore i hög grad önskvärt, att han erhöile rätt till detta. Men även genom att lägga in ytterst svaga kurvor blir det möjligt att eliminera mycket av den trista bilden.

Vegetationens komplettering.

Ofta räcker det inte bara med att tunna ut den befintliga vegetationen, utan det blir nödvändigt att komplettera den. Ha de hårda hacken i vegetationen väl mjukats upp genom att nakna och kala träd blivit fällda, är måhända den återstående träd- och buskvegetationen alltför sparsam för att kunna förverkliga den vegetationsdal, som eftersträvas. En nyplantering är då önskvärd.

Som övergång från den verkliga trädvegetationen planteras företrädesvis lägre trädslag, som i sin tur få övergå i högre buskar, vilka mot vägen avtonas med lägre. Förekomma slänter, besås dessa med gräs och blommande örter. Här och var brytes släntlinjen med dungar av lägre buskar.

Denna avtoning från högre till lägre vegetation bör dock under inga förhållanden göras schematisk. Här och var kan ett karaktärsträd göra god effekt, om det reser sig ur den lägre vegetationen. Dessutom måste man, när det gäller vägplanteringar (som vanligen ses i förbifarten), hålla på den regeln, att stora ensartade bestånd äro bättre än ett plotter av arter.

Om man vid valet av växter företrädesvis håller sig till i trakten förekommande arter, vinner man inte endast, att de på ett harmoniskt sätt smälta in i den ursprungliga vegetationen, utan man har också en viss garanti för att de trivas på platsen.

Vid de amerikanska parkvägarna lägger man ned ett stort arbete på att känsligt ansluta vägen till landskapet. Slänterna göras mjuka. Inga onödiga diken. Den ursprungliga trädvegetationen gallras och kompletteras med buskar.

Det gäller att gå försiktigt fram och inte göra den ena villan värre än den andra.

Vid val av växtmaterial i naturlig miljö måste de växtsociologiska synpunkterna träda i förgrunden. Det borde vara belagt med dryga böter att plantera bergtall på en slänt i en lundvegetation eller sätta blågran i en svensk tallbacke! En botaniskt allmänbildad person måste få samma känsla inför sådana synder som finsmakaren inför kombinationen glace och spicken sill eller vägbyggaren inför en rikshuvudväg med 20 meters kurvradie. Men det är inte bara finsmakare på svensk natur, som reagera. En vanlig dödlig får en känsla av att sammansättningen är oharmonisk — kanske utan att kunna göra riktigt klart för sig varför.

I Tyskland, där de nationella känslorna äro mycket starkt utvecklade, har man på senare tider gått så långt, att man på

laglig väg vill förhindra plantering av utländska trädslag, där dessa skulle verka främmande i landskapet. Även om en sådan förordning måhända kan verka drastisk, ligger det dock något sunt i denna strävan. I vårt land ha vi lyckligtvis ännu väldiga arealer, som icke äro nämnvärt kulturpåverkade, men vi böra ha uppmärksamheten riktad på att vi icke genom obetänksamhet medverka till att införa främmande element i en för vårt land typisk vegetationsbild. Detta så mycket mera som vår egen vilda flora vanligen är övermåttan rik på värdefulla växter.

De trädgårdsarkitekter, som bestämma behandlingen av vegetationen utmed de tyska riksbilvägarna, ha under senare år börjat vägarbetet med att omsorgsfullt taga vara på all flyttbar träd- och buskvegetation, som ev. finnes på den sträcka, där vägen skall dragas fram. Exemplaren flyttas till en provisorisk plantskola, där de vårdas, tills vägen är färdig. Då planteras de utmed vägens sidor och bryta då mindre mot den omgivande vegetationen än inköpta plantskolexemplar skulle göra. Man vinner nämligen inte bara växter av de arter, som växa i omgivningen, utan t. o. m. de lokala typer, som utvecklats just på *den* jorden och i *det* klimatet.

Vare sig man nu går in för att i främsta rummet taga vara på ev. befintlig vegetation, som måste röjas vid väganläggningen, eller man föredrager att inköpa erforderliga växter, måste planteringen utföras med den allra största förståelse och respekt för varje vegetationstyps egenart.

Även själva markvegetationen måste väljas med omsorg och sakkunskap. Bankettens gräsmatta är ändamålsenlig, endast om den är kortstråig och tät. Det går därför t. ex. inte an att så de vanliga vallväxterna, *r ö d k l ö v e r* och *t i m o t e j*. De odlas ju därför att de äro avkastningsrika, d. v. s. snabbvuxna. De skulle alltså behöva slås för ofta. Dessutom äro de inte tillräckligt långlivade, och de binda inte jorden. Det gäller därför att bland de gräsarter, som kunna trivas på de olika platserna, välja ut de mest lågvuxna och de bäst mattbildande. Det är en hel veten-

skap för sig. Lyckligast är, om man kan välja bland de arter, som redan finnas i omgivningen, men detta stöter också på svårigheter, ty tyvärr finns det ej alltid frö att köpa av dessa.

Har man torv från platsen att belägga banketter och ev. slän-
ter med, är det måhända lyckligast. Måste man beså dem, bör
man inte bara så ut gräsfrö utan även frö av lämpliga vackert
blommande, krypande växter. Då äro naturligtvis vitklövern,
käringtanden, gulklövern och getväpplingen
idealiska. På slänterna gör det inte så mycket, om växterna skulle
bli litet högre. Där kunna prästkragar, blålockor och
rölleka vara bra på lerjord, kungsljus och blåeld på
sandjord, konvaljer och midsommarblomster i
lundvegetation o. s. v. Om de blott få stå kvar och fröa av sig,
kunna bestånden ökas tills de bli verkligt imponerande. Endast
massverkan är av värde för den snabbt förbilande bilisten.

Vägen och kulturbygden.

Där vägarna dragas fram genom odlad bygd, måste vi anlägga
andra synpunkter på deras prydnad än dem, som ovan anförts.
Man har på senare år upphört med talet om »tråkigheten på lands-
bygden», men man kan ännu i dag med fog tala om »tråkigheten
på slättbygden», åtminstone vad vägarna beträffa, ty att färdas
fram på slättbygdsvägar, som endast kantas av kraftlednings- eller
telegrafstolpar, är verkligen tråkigt, det kan inte förnekas. De
enda avbrotten äro varningstavlor och vägvisare. Apropos tele-
grafstolpar kan man fråga sig, om det verkligen är nödvändigt
att de stagas snett i alla kurvor. När man i alla fall sätter stag
till en stolpe, borde det väl inte vara så mycket svårare att få dem
att stå rakt än att få dem att luta snett utåt.

Här är ett stort arbetsfält för dem, som vilja medverka till att
göra vackrare vägar. Mycket bör kunna göras för att bjuda de
vägfarande skönhetsintryck och angenäm omväxling av olika
slag. Riktigt använda träd, buskar och örter kunna i detta fall
åstadkomma underverk. Det vore emellertid fel att i detta sam-

Det är inte bara alléerna, som göra vägarna vackra. Några enstaka träd kunna göra otroligt gott. Här är det ett fågelbärsträd och en rönn, som »göra bilden». Södermanland.

Foto: Förf.

manhang *bara* tänka på alléer, även om en vanlig allé är tusenfalt bättre än en eller ett par rader telefonstolpar. Om vägen skär en aldrig så liten vegetationsdunge eller tangerar en sådan, kan man taga upp den som motiv för att utmed vägen plantera grupper av träd av samma slag eller enstaka individer, som bilda utlöpare från dungen. I ett annat fall kan man tänka sig, att dungen kan ge anledning till en allé i ena eller i båda riktningarna. F. ö. är det visst inte nödvändigt att bara använda träd; många gånger kunna buskar ge minst lika gott resultat.

Inte minst i kulturbygden är det nödvändigt att snarast möjligt få tät gräsmatta på banketter och slänter. Så snart jorden får ligga öppen, är ogräset där. Där växer *tistel*, *hästhovsört*, *maskros* och *kvickrot*. Det dröjer ofta decennier, innan de ädlare örterna erövra platsen. För våra lantbrukare betyder

det ökat arbete och stora förluster. — Det finns vägbyggare, som anse att de kunna låta naturen reda upp den saken. Men de ha ej gjort klart för sig, att deras nonchalans innebär en hänsynslöshet mot lantmännen.

För att sådd av gräsfrö skall ge önskat resultat, måste matjordslagret vara av tillräckligt djup. Är det för grunt, blir ogräset förhärskande. Till god vård hör även slåtter i god tid på sådana platser, där ogräs finnes, så att det ej sprider sig.

Vägträden ur trafiksynpunkt.

Det har fällts många hårda ord om vägträden och deras hinder för trafiken. Så snart en bilolycka slutar med att olycksbilen kolliderar med ett träd, är man genast redo att fördöma varje plantering av vägträd. Minst lika farliga som träden äro f. ö. de rader av stenstolpar, som vägbyggarna själva på många platser i vårt land satt upp som skydd vid vägbankarna. Ännu ser man på många håll sådana rader med stenstolpar, som sinsemellan förbindas med en järnkätting eller ett järnrör i stället för rejäla plankor, som numera vanligen fästas i navets höjd på stolparnas insida.

Nu får man emellertid taga bilisterna sådana de äro och göra allt vad man kan för att förebygga olyckor genom att *placera träden så förnuftigt som möjligt*.

Skärskåda vi vägträden ur trafikteknisk synpunkt, så måste vi erkänna, att de verkligen *indirekt* kunna orsaka trafikolyckor i de fall de äro placerade så, att de skymma sikten. Till detta återkomma vi senare. Låt oss först undersöka i vad mån enstaka träd eller grupper av sådana kunna *öka* trafiksäkerheten. Måhända verkar det paradoxalt, att så skulle kunna vara fallet. Låt oss emellertid taga ett konkret exempel från en väg, som snart skall läggas om! — När man från Stockholm färdas kungsvägen söderut mot Nyköping, kommer man på slätten strax norr om Vagnhärad till vägskälet, där en sidoväg tar av till Trosa. Efter en raksträcka, där man gärna sätter upp farten, gör vägen här

Ett träd mitt i körriktningen anger bättre och vackrare än något vägmärke att en kurva är att vänta.

Foto: Förf.

en nästan vinkelrät krök i vägskälet. Visserligen passerar man strax före kurvan en varningstavla, men detta hindrar inte, att mången, som ej känner till vägen och som kommer med god fart, blir överraskad av situationen och inte hinner bromsa upp tillräckligt utan hamnar i diket på andra sidan vägen. Man väntar sig inte, att en huvudväg på detta sätt skall göra en omotiverad, skarp krök mitt ute på slätten, där terrängformationerna ju på intet sätt betinga en sådan. Stode emellertid ett träd mitt i skärningen mellan dessa vägar, så vore man varnad på långt håll. Ty ser man ett stort träd rakt framför sig, är man utan vidare klar över, att man åtminstone *inte* kan köra rakt fram. Hade planteringen utvecklats ytterligare genom allé — i enkel eller dubbel rad — utmed de tre vägarna, så hade man på långt håll också haft

En trädrad i ytterkurvan är en god varning på långt håll. Man ser inte bara att det är en kurva utan också åt vilket håll den går. Vita stammar och vita navföljare reflektera strålkastarljuset. Från en fransk väg.

Foto: Förf.

klart för sig, *vart* man skulle fara. Ett ensamt träd verkar i ett fall som detta som varningssignal, en trädrad som vägvisare.

Medvetet eller omedvetet söker bilisten under körningen tolka vägens »psyke». Känna vi ej till vägens sträckning, så ana vi den dock ofta i förväg, om den är logisk. Se vi ett hinder, så förstå vi, att vägen kommer att göra en kurva, och då minska vi farten. Men är vägen ologiskt anlagd och ibland gör en omotiverad krök utan synligt motiv, går det lätt galet, om farten är för hög. I ett sådant fall äro några träd, som placerats i ytterkurvan, en god varning på långt håll — bättre än ett kurvtecken, ty ett sådant markerar endast att en kurva snart är att vänta, men *var* den är och *åt vilket håll* den går, har man ingen aning om. Dessutom förekomma tyvärr kurvtecken i vissa fall för så svaga och obe-

tydliga krökar, att man helt enkelt inte behöver taga notis om dem. Därför nonchaleras de. En rad av trädstammar kan man ju aldrig undgå att lägga märke till. Särskilt om det är vita björkstammar, synas de på långt håll även i strålkastarljus. Planterar man träd med mörka stammar, kan man måla en vit linje på vardera sidan. Den reflekterar strålkastarljuset och skämmer ej trädets utseende på samma sätt som en bred vit ring. Ett räck med vit navföljare hjälper till att ytterligare markera kurvan och förhindra kollision med träden.

Apropos tolkandet av vägens psyke, så är det särskilt svårt att gissa sig till, vad som händer på andra sidan av ett backkrön. Man har då vanligen inte annan ledning än de telefonstolpar, som troget följt vägen. Ser man, att stolpraden gör en kurva, är man beredd på en sådan, går den däremot rakt fram, är man inställd på att vägen skall göra likadant. Har emellertid telegrafverket med sina rätningar gått före vägstyrelsen och låtit stolparna sticka tvärs över ett gärde, medan vägen gör en krök bakom backkrönet, händer det lätt, att bilarna följa ledningen ut på åkern. I ett fall som det här relaterade, skulle en trädrad i ytterkurvan i högsta grad öka trafiksäkerheten genom att inte blott varna trafikanten utan också på långt håll markera vägens sträckning på andra sidan backkrönet.

Där en mindre utfartsväg stöter till en huvudväg eller en mindre väg korsar en sådan, kan man väl knappast på ett tydligare sätt markera vägmötet än genom att plantera sidovägarna med alléer. I många fall kan t. o. m. ett enda trädpar göra god nytta. Även i mörkret observerar man lätt avtagsvägen, om man skall taga in på densamma.

De här nämnda exemplen visa alltså tydligt, att rätt *placerade träd kunna öka trafiksäkerheten*. Det måste emellertid betonas, att träden skola planteras inte bara med tanke på vad som är vackert utan även med tanke på trafiken.

Alléen utgör fortsättningen på herrgårdens arkitektur och stränga trädgårdskonst.
Den hör kulturlandskapet till. Sparreholms allé. Södermanland.

Foto: Förf.

Alléer.

När man i vanliga fall talar om vägplanteringar, avser man därmed alléer. Härovan ha alléerna endast i förbigående berörts. Uppmärksamheten har koncentrerats på friare användning av träd och buskar. Detta har gjorts med avsikt, ty det måste framhållas, att alléer visst icke alltid äro önskvärda. Det är väl egentligen endast i det starkt kulturpåverkade landskapet, som allén i vanlig bemärkelse är befogad. Där alléerna stråla ut från herrgården, där de liksom utgöra en fortsättning av herrgårdens arkitektur och stränga trädgårdskonst, där äro de kanske mest på sin plats. Men även när alléerna utgå från en tätare bebyggelse, från

staden, från kyrkbyn eller samhället, förmedla de bebyggelsen med landskapet på ett alldeles särskilt sätt. Värdefullast äro de på slättbygden. Alléerna äro kulturprodukter och höra kulturbygden till. De fordra fria, stora ytor och passa mindre väl in i det småkuperade, kulliga landskapet med trånga dalgångar mellan skogbevuxna höjder. För den, som färdas vägen fram, är det angenämt att för omväxlings skull färdas genom en allé. Men om allén aldrig tar slut, blir det i längden lika trist som att fara långa sträckor på en väg utan träd. Det är *omväxlingen*, som ger färden dess tjusning och som håller uppmärksamheten spänd. Låt oss slippa standardisering på detta område!

Det växtmaterial, som står till vårt förfogande, är så rikt, att vi ha möjlighet att ge vägen den karaktär vi önska. Tänk bara på pyramidpopplarnas monumentala väggar på vardera sidan av infartsvägen till en stad, eller tänk på den mäktiga verkan av en tallallé av sådan art och planterad på sådant sätt, att den behåller alla grenar ända ner till marken. Jämför en rad sirliga hängpilar eller graciösa ornäsbjörkar med kastanjalléns mäktiga lövvalv eller ekens knotiga trädarkitektur. Inte bara träden utan också buskarna kunna komma till användning. Enen är idealisk med sin smala krona. Samma upprättväxande form har bärmispeln, under det att t. ex. hagtornen eller flådern äro mera vidkroniga.

Även genom tätare eller glesare plantering kunna olika effekter uppnås med samma trädslag. I de gamla herrgårdsalléerna äro lindarna ofta planterade med bara 4—6 meters avstånd. Kronorna växa då samman och bilda en enda sammanhängande lövvägg. I andra fall se vi alléer med kanske 30 meter mellan träden. Då utveckla sig träden individuellt. Varje krona verkar för sig. Det finnes alltså rika tillfällen till variationer. Och väl är det! Annars bleve det trist och enformigt. Se blott på de vägstyrelser, som ha upptäckt, att oxeln är ett i många avseenden lämpligt alléträd. Vägarna inom dessa distrikt äro nästan lika

Genom att välja i det rika växtmaterial, som står till buds, kan man uppnå nästan vilken effekt man vill. En tallallé t. ex. (i detta fall *Pinus cembra*) kan ge en sällsamt ståtlig verkan. De nedre grenarna verka som buffert på närgångna bilar. Bild från Oslo.

Foto: Förf.

trista som i dem, där man låter bli att plantera träd överhuvudtaget.

Om det finns plats, kan man också *plantera träden i buskform* i stället för de traditionella stamformerna. Se blott huru ynkliga och piriga stam-lindarna se ut ännu många år efter planteringen. Där sitter en liten ruska i toppen på ett smalt skaft, som är så svagt, att det måste stödas med en stör. Det är oharmniskt, och dessutom lida träden av tidig uppstamning. — Jämför denna artificiella trädgårdsmästareuppfinning med en fristående lind, som fått behålla alla sina grenar ända ner till marken. Det är balans i trädet, det är en harmonisk skönhet, som på rätt plats kan ge en effekt, som aldrig kan uppnås med det uppstammade trädet. Dessutom har ett träd av denna typ ett företräde framför

Vill man ha en allé, som hastigt skjuter i höjden, kan man välja *Populus trichocarpa*. Denna allé t. ex. är blott 17 år gammal. Enskede, Stockholm.

Foto: Förf.

stamträdet ur trafiksäkerhetssynpunkt. Skulle en bil råka på sidan av vägen, törnar den inte mot en trädstam utan mot en mjukt fjädrande grenkrona. Samma fördel ha buskarna. Ostammade träd fordra emellertid stor plats och kunna därför endast placeras där tillräcklig yta disponeras.

För den, som får det ansvarsfulla uppdraget att bestämma planteringen utmed en väg, gäller det alltså i främsta rummet att bestämma den arkitektoniska effekt, som bör eftersträvas i varje enskilt fall. En väg genom tråkig bebyggelse kan få en tät plantering av ostammade träd — kanske av *tall*ar eller *gran*ar. En väg, som leder mot en monumental byggnad, kan själv göras monumental genom lämplig plantering, och en väg, som på ena

Växtmaterialet måste väljas med största omsorg och med förståelse för de olika arternas fordringar på växtplatsen. Denna lindallé utgör ett typiskt exempel på detta. Alla träden planterades på en gång. Vallstanäs i Uppland.

Foto: Förf.

sidan har en ointressant omgivning och på den andra en vacker utsikt, kan planteras tätt på den ena sidan, under det att den andra endast planteras gruppvis. En vacker utsikt kan ramas in och understrykas, en ful kan täckas för. Är vägens linjeföring oharmonisk i landskapet, bör detta inte understrykas av en ensartad plantering utan i stället utplånas genom omväxlande plantering av t. ex. buskar på en sträcka och träd på en annan.

Vill man hastigt åstadkomma en allé, kan man plantera t. ex. *Lindar* eller andra mera långlivade träd på normalt avstånd och mellan dem sätta extra snabbvuxna träd, som t. ex. *Populus trichocarpa*. De nå snart en anseelig höjd och kunna behållas, tills lindarna vuxit ut.

För allt detta finnas inga regler. Paragrafer och föreskrifter

äro tvärtom till skada. Varje vägsträcka har sina speciella problem, som fordra sin speciella lösning.

Men det är inte bara den rent landskapsestetiska sidan av saken, som man måste taga hänsyn till. Varje trädslag, varje buske och varje ört ha sina speciella krav på livet. Dem måste man taga största hänsyn till. *En björk*-art trivs bra på mossjord men inte en annan, *tallen* kan inte planteras var som helst och inte heller *linden*. Den växer kanske förträffligt på en plats, men blott några tiotal meter därifrån får den kräfta och blir tynande. En del växter fordra kalk i jorden, andra tåla den ej. Det gäller att med erfarenhet välja ett säkert växtmaterial med hänsyn till klimatet, till jordmånen, jordens fuktighetsförhållanden, till markreaktionen, vindförhållanden m. m. I odlad bygd måste man också välja träden med hänsyn till deras mer eller mindre skadliga inverkan på angränsande fält, och där kraftledningar förekomma, måste trädens höjd bestämmas med hänsyn till dessa.

Ur *praktisk och trafikteknisk* synpunkt bör det först och främst understrykas vad som tidigare framhållits, nämligen att vanliga alléer framförallt höra de raka sträckorna till, under det att åtminstone starkare kurvor företrädesvis böra planteras med *en enkel jämförelsevis tät trädrad i ytterkurvan*. Där skymmer den inte sikten, den ger riktning åt trafiken och markerar kurvan på långt håll. Samma nytta gör en trädgrupp eller några enstaka träd i de fall, där man av ett eller annat skäl inte önskar hela trädrader. T. o. m. några buskar kunna i vissa fall göra samma nytta. För att förebygga olyckor kan man i kurvan sätta en avbäringsplanka framför trädstammarna.

Så komma vi in på den i vårt land nödvändiga vägmarkeringen vintertid. Vi ruska våra vägar varje höst, för att vägfärande skola ana vägens sträckning under vintern, när snötäcket ligger jämnt och fyller alla diken. Där alléträd finnas, behöver vägen inte ruskas, och där ha vi ännu ett praktiskt och ekonomiskt motiv för träden. Ur denna synpunkt finns det också ett försvar för glest planterade träd *även* i innerkurvan.

Levande vägruskor äro en prydnad både sommar och vinter och inte omöjliga att åstadkomma, särskilt om ena rna uppdragits i plantskolor. Grensholm i Östergötland.

Foto: Förf.

Permanent vägruskor.

En utlänning, som vid flera tillfällen besökt vårt land, karakteriserade det svenska folket som det envisaste han någonsin kommit i kontakt med. Han hade iakttagit, hur man varje höst planterade en buskar utmed vägarna. De dogo varje år, vilket icke hindrade, att man oförtrutet planterade nya påföljande höst. Något så barockt, som att varje år sticka ner enar *utan rot* kunde han inte drömma om. — Hur skulle det vara, om vi besparade oss ruskningen av vissa vägsträckor genom att verkligen *plantera* enar (Obs. med rötter!) och ihärdigt komplettera dem, ifall de gingo ut. Vårt land skövlas varje år på de vackraste, slankaste enarna, blott för att de några vintermånader skola markera våra vägar. Dessa »nordens cypresser» borde vara värda ett bättre öde. Det har ofta framförts som ett motiv mot plantering av enar, att

de äro så svåra att flytta. Det är visserligen sant, om man gräver upp plantor i skogen. Det är då svårt att få med en någorlunda god rotklump, men om man köper enar från en plantskola, får man exemplar, som äro omskolade flera gånger och därför ha ett tätt och samlat rotsystem. F. n. finnes ingen plantskola med förökning av enar i stor skala. En vägstyrelse kan emellertid rekvirera sådana för senare leverans. Bästa tiden för plantering är antingen försommaren, just innan skotten börjat växa, eller också eftersommaren, när årsskotten mognat av. Tar man då i betraktande, att de flyttade plantorna avdunsta stora mängder vatten, så förstår man, att de vid torr väderlek måste vattnas rikligt upprepade gånger, och att de helst böra skyddas mot sol och blåst exempelvis med några grankvistar, som bindas kring kronan. Det är också tillrådligt att vid planteringen vända den sida mot söder, som stått mot söder i plantskolan.

Vägträdens plats i förhållande till vägbanan.

Vid äldre vägar stå träden vanligen utmed inre dikeskanten. De utgöra således en ersättning för vägruskorna, men på samma gång föreligger alltid en fara för kollision med dem. Denna risk kan elimineras av ett räcke med navföljare på sådana ställen, där risk för slirning ut mot trädraderna föreligger. I innerkurvorna kunna träden glesas, så att de icke skymma sikten men dock markera vägkanten.

Om träd skola planteras utmed en gammal väg, som till sin sträckning sannolikt kommer att bibehållas men som eventuellt kommer att breddas, kunna de planteras på den yttre dikeskanten. På detta sätt placerade träd kunna icke innebära någon risk för kollision, men å andra sidan ersätta de ej vägruskorna. Utgöres den angränsande marken av odlade fält, kan man med hänsyn till den skada trädrötterna göra å dessa använda trädslag med svagt rotsystem, såsom o x e l, r ö n n, a p e l el. dyl. Den framtida breddningen kan ske genom dikenas igenfyllning med dräne-

Äppelträden bli ej så stora att de skugga eller suga ut angränsande fält. Planteras de med tanke på *de vägfärande*, bortfaller det vanliga skälet mot frukt-träd utmed vägarna: snatteri. Urshult i Småland.

Foto: Förf.

rande material. I flertalet fall torde då öppna diken utanför trådraderna kunna undvikas.

När kurvorna på en gammal, alléplanterad väg skola rätas ut, kan det tänkas, att arbetet kan inskränkas till breddning av innerkurvorna, så att träden kunna behållas i ytterkurvorna. Just där göra de ju nytta som vägvisare. I andra fall är det måhända möjligt att rädda en gammal allé genom att behålla den som gång- eller cykelbana. Den nya körbanan lägges då vid sidan av den gamla vägen. Den nya vägen får naturligtvis en rakare sträckning och kommer därför inte överallt att gå parallellt med den gamla. Den areal, som sålunda kommer att ligga mellan den nya och den gamla vägen, kan disponeras på olika sätt. Är den tillräckligt stor, ligger det sannolikt i markägarens intresse att

Den gamla vägen har blivit gång- och cykelbana, den nya ligger vid sidan av allén. Mellan körbanan och gångbanan har lagts en skålformad gräslinda, som ersätter diket. Ålsten, Stockholm.

Foto: Förf.

utnyttja den på vanligt sätt, är den för liten, borde den kunna planteras med skog. Denna kan bli en lämplig rastplats med parkeringsplats.

En gammal allé med riktig sträckning men med för smal körbana kan måhända bevaras, om den göres enkelriktad och en ny körbana lägges på ena sidan och en eventuell gång- och cykelbana på den andra. Där ett sådant arrangemang icke är lämpligt, kan den ena trädraden fällas för att lämna plats för breddningen. Löper den i ost-västlig riktning över odlad mark, bör om möjligt den södra raden behållas. Den skuggar fälten minst.

Vid anläggning av nya vägar är det möjligt att redan vid vägens planläggning bestämma planteringen karaktär och trädens plats. Enligt det nya byggnadssättet löper i vissa fall en gräsbesådd bankett på vardera sidan av körbanan. Härigenom tillföres vägen inte bara ett skönhetsvärde, utan banketten har en praktisk betydelse som säkerhetsmarginal. Utmed vägar anlagda efter denna princip är trädens plats given i bankettens ytterkant. Där kunna de icke vara i vägen, där göra de tjänst som vägruskor, och där försvåra de icke slåttern av bankettens gräs, även om denna utföres med vanlig slåttermaskin.

Där särskild gång- eller cykelbana följer vägen, kan den gå utanför trädraden, så att träden stå i gångbanans innerkant. Planteras de i gångbanans ytterkant, göra de icke samma tjänst som vägmarkering. Skall en rad ledningsstolpar följa en väg, kan man placera denna på nordsidan och en trädrad på sydsidan om vägen, där man har anledning taga hänsyn till beskuggningen av omgivande fält. Bäst torde dock vara att välja en trädartad buskart, som icke når upp till ledningarna och som således också kan planteras på vägens båda sidor i den utsträckning detta är önskvärt ur estetisk och trafiksäkerhetssynpunkt.

Huru träden än placeras i förhållande till vägbanan, böra de, när det gäller en allé i vanlig bemärkelse, stå par om par. Under det gångna seklet planterades de ofta zig-zag. Detta ger ett oroligt intryck.

För att träden skola kunna utvecklas normalt, fordras givetvis, att de växa i ett tillfredsställande matjordslager. Där vägen går genom en skärning, bortföres ju all matjord från slänterna, så att blott den döda alven återstår. Där dröjer det ofta åtskilliga år, innan det för växtligheten nödvändiga bakteriellivet kommit i gång. Därför är det nödvändigt, att all matjord omsorgsfullt tillvaratages vid varje vägbygge för att användas för banketterna och för att täcka slänterna med. För enbart grässådd fordras ett matjordslager av minst 10 cm. För träd och buskar är det nödvändigt med ett större djup. På steril alv, där träden helt äro

hänvisade till den påförda jorden, bör sålunda före planteringen påföras ett matjordslager av minst ett spadtags djup och på en yta, som om möjligt är $1\frac{1}{2}$ gång så stor som den, vilken kommer att täckas av den utvuxna trädkronan. På stenfyllning av sådan mäktighet, att trädens rötter icke kunna tänkas komma i kontakt med jorden under densamma, måste under matjorden läggas ett minst 50 cm djupt lager av tillgängligt fyllnadsmaterial, såsom pinnmo eller lera, för att träden icke skola lida av torka. Även där blott gräs skall sås på bankett eller slänt, som vilar på sådan stenfyllning, måste ett lager lera eller pinnmo läggas under matjorden.

Vägträdens vård.

För inte så länge sedan riktades Föreningens för dendrologi och parkvård uppmärksamhet på ett fall, som visar nödvändigheten av att sakkunskap anlitas inte bara för planteringen utan även för vården av vägträden. Den gången var det arrendatorn av en Norrköpings stad tillhörig egendom, som tyckte att en allé, som gick över fälten, skuggade dem för mycket. Det var en ståtlig gammal pilallé, som förde fram till en kyrka på Vikbolandet. Arrendatorn begärde hos vägstyrelsen och hos stadens fastighetsförvaltning att få gallra allén. Detta bifölls, utan att någon som helst sakkunnig tillkallades för att ange riktlinjerna för arbetet. *Hur* han skulle gallra, var alltså hans ensak. Här skulle alltså denne odalman få sätta yxan till roten och handla efter eget gottfinnande. Resultatet blev också därefter. I stället för att t. ex. på skånskt manér hamla pilarna, så att de inte skuggade så starkt, högg han bort ungefär $\frac{2}{3}$ av antalet, så att alléverkan fullständigt spolierades. Och inte nog med detta. Till råga på olyckan har han inte låtit pilarna stå par om par. På ett ställe står en pil på ena sidan om vägen, och på den andra står ett par onträda. Längre fram står en pil med en liten säl som pendang. Intrycket är haltande och oroligt. Detta är ett sorgligt exempel på den upprörande brist på intresse, som ägnas dylika frågor,

Telegrafverkets arbetare har »gallrat» kronan på vårdträdet framför bondgården.
Det hade varit bättre att hamla kronan.

Foto: Förf.

och den likgiltighet som är rådande. Det är bara om vägingenjören händelsevis skulle råka ha intresset riktat åt detta håll, som något göres. Eljest får det gå på en slump, och då går det ofta gale.

Kritiken gäller inte bara vägmännen. Se på telegrafverkets sätt att behandla alléträden! Utan att blinka ge sig verkets arbetare ibland på mäktiga trädkronor, som rätteligen borde vara fridlysta enligt lag. De kapa stora hål i kronorna och såga ofta av grenarna på ett så oskickligt sätt, att barken fläkes bort nedanför såren. Ibland lämnas t. o. m. långa tappar kvar, som göra att såren aldrig kunna läkas. Det blir ingångsportar för röta och parasitsvampar och förorsakar ofta trädets död i förtid.

Även om ett träd som regel blir bäst, om det får utvecklas fritt, är det visst inte sagt, att varje tillbakaskärning av en träd-krona är av ondo. Se blott på de skånska pilevallarna! De utgöra ett så värdefullt och karakteristiskt inslag i landskapsbilden, att det vore en stor förlust, om de skulle försvinna. Men inte bara där, utan även i andra landskap finna vi träd, som behandlats på liknande sätt. I synnerhet invid våra herrgårdar planterades under 1600-talet alléer av *a s k* och *l ö n n*, och under 1700-talet även av *l i n d*, som voro avsedda att hamlas. Med några års mellanrum skuros kronorna tillbaka, så att de inte blevo så höga. Hamlingen skedde vanligen på sommaren. De lövade kvistarna buntades och torkades till foder. Hamlingen ingick således som ett led i dåtida lantushållning. Men säkerligen hade hamlingen även en estetisk uppgift att fylla, ty den tillämpades även i de stora slottens lustgårdar. Ännu i dag behålla de på detta sätt behandlade alléträden sin typiska kronbildning. Vanligen äro de nu innanmurkna och blåsa lätt sönder. Enda sättet att rädda sådana träd är att återgå till hamlingen. Genom den minskade kronan blir ett sådant träd mindre utsatt för vindens inverkan, och skottväxten får ny fart. Det må villigt erkännas, att träden första tiden efter en sådan behandling se sorgliga ut, men redan efter några få år äro de lummiga igen. Och framför allt — de äro räddade åt framtiden.

Det är emellertid inte alla trädslag, som kunna behandlas på detta sätt. En del måste tagas mera försiktigt.

För att unga alléträd skola växa nog fort, är det ofta nödvändigt att hålla jorden under dem öppen och fri från ogräs. Ibland är gödsling nödvändig.

Allt detta är sådant, som fordrar sakkunskap, inte bara sakkunnigt bedömande av frågan, utan även ett sakkunnigt utförande av själva arbetet. Det är därför nödvändigt att inte blott anlita sakkunniga rådgivare utan även specialutbildade förmän.

Vad kan göras för att nå målet: vackrare vägar?

Den kritik, som riktats mot vår tids vägbyggen, har utan tvekan ofta varit befogad, även om den någon gång skjutit över målet. Den har säkerligen också varit till nytta, även om den av förklarliga skäl inte alltid upptagits väl av vägbyggarna. De ha känt den som en personlig kritik av deras sätt att arbeta. Och likväl har säkert var och en gjort sitt allra bästa.

Felet ligger icke hos vägbyggaren. Hela hans utbildning är lagd på att lösa problem av rent teknisk art, och detta är också hans uppgift. Sådana ämnen som landskapsvård, kulturminnesvård och naturskydd, ingå icke i vägbyggarnas undervisningsplan, och det har tidigare icke heller ställts krav på förståelse för dessa. Nu när dessa frågor börja bli aktuella, kan man inte begära, att våra vägteknicer utan vidare skola vara specialister även på dem. Det blir i stället vi representanter för dessa intressen, som måste göra positiva insatser. Vi måste söka att förtroendefullt samarbeta med vägmännen och ställa vår sakkunskap i deras tjänst. Först genom ett sådant samarbete under ömsesidig respekt kan något verkligt gott uppnås. Som det nu är, väckes ofta kritiken för sent. Vägbyggarna ha redan hunnit nedlägga mycket arbete på projektet och kanske t. o. m. påbörjat anläggningen. Då blir det dyrbart att göra om det, det blir tidsförlust, och det blir kanske en prestigefråga för vägbyggaren att driva igenom förslaget, även om han innerst inne erkänner, att det kunde ha gjorts bättre.

För att förhindra sådana strider, är det av vikt, att samarbetet inledes på ett så tidigt stadium som möjligt. Om ett vägförslag är utarbetat i samråd med representanter för de intressen det här gäller, har vägbyggaren ett värdefullt stöd, som han kan falla tillbaka på.

För att ett sådant samarbete skall komma till stånd, måste våra vägteknicer ha ett forum att vända sig till. Det är en viktig organisatorisk uppgift för naturskydds-, hembygdsvårds- och parkvårdssammanslutningarna att lösa. De måste ena sig om att upp-

träda gemensamt i denna fråga. De måste åstadkomma ett riksorgan, som kan representera hela det samlade vägvårdsintresset. För detta blir det säkerligen nödvändigt att även skapa en fast förankring ute i bygderna för att säkra samarbetet med de verkställande vägmyndigheterna i varje distrikt.

Hela denna fråga är av sådan vikt, att alla intressen måste mobiliseras. En borgen för ett framgångsrikt arbete finner man i det glädjande faktum, att icke blott Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen utan också många av de ledande vägmännen runt om i landet insett frågans stora vikt.

Det framtida arbetet måste inriktas icke blott på att ställa sakkunniga rådgivare till vägmännens tjänst utan även i deras utbildning bereda plats för dessa frågor.

DISKUSSIONSINLÄGG.

Diskussionen inleddes av f. vägingenjören i Uppsala län GUSTAF DAHLBERG, vilken i egenskap av vägfackman framförde en del synpunkter, som syntes honom beaktansvärda. Vi vägmän ha nog en hel del förebråelser att göra oss för att det nu förevarande spörsmålet inte ägnats fullt beaktande. Detta har medfört, att vi nu efter tio år kunna se ute på vägarna de långt ifrån tillfredsställande förhållanden, som här belysts. Inledningsvis nämndes, att vägarna gjorde så hårda ingrepp i naturen, speciellt djupa jordskärningar och bergsprängningar. Det är de matematiskt plana ytorna, som skära av mot naturens mjukare linjer, bryta mot växtligheten och göra starka avbrott. Vi vägmän lämna också ofta efter oss vägar och deras omgivningar i ett skick, som inte är tillfredsställande. Massor av avröjningsmateriel lämnas ofta kvar, i regel utanför diken. Detta hopar sig i stora högar utanför den nya vägbanan och bildar en osnygg övergång till den naturliga växtligheten. En annan följd av det intensiva vägbyggandet är också, att där man lagt om en krokig väg till mera rak, så har den gamla vägkroppen lämnats kvar vid sidan. Detta har ofta berott av ekonomiska hänsyn: det är billigast för tillfället att lämna dessa delar orubbade, men onekligen förete dessa gamla vägkroppar ett synnerli-

gen osnyggt utseende. Det är givetvis bäst att taga bort dem, varvid man kunde använda materialet för nya vägar och på så sätt snygga upp efter sig. Något som också mycket ofta förfular vägkanterna är ogräset, som samlar vägdamm och ser fult ut. Det bör brännas av, inte minst därför att det är synnerligen hindersamt, då det inkräktar på vägbanan. Nu kan man exempelvis i jordskärning skära upp slänterna efter mjukare linjer, och man kan också bryta dem med buskar och på så sätt förtaga det skarpa och obehagliga intrycket av skärningen. Men man får inte gå för långt, så att man hindrar sikten. Frågan om de raka vägarna har flera gånger varit på tal. Det är ett spörsmål, i vilket diskussionen mellan vägmän och lekmän blir skarp. Man säger, att vägmännen gå fram alltför hårt. Å vägmännens vägnar säger jag, att ingen vill ha den raka vägen för dess egen skull utan för att skapa de siktmöjligheter, som äro nödvändiga för den snabbgående trafiken. Men man bör akta sig för att draga ut konsekvenserna alltför långt. Som exempel vill jag nämna vägen mellan Uppsala och Flottsund. Den är anlagd av drottning Kristina. Redan på den tiden drog man den raka linjen mellan två punkter. När jag hade med den vägen att göra, ifrågasatte jag, om man inte skulle kunna plantera lite' växtlighet. Men på båda sidor ligger lantbrukshögskolans stora domäner, och skolan ville inte ha någon växtlighet, ty då skulle träden förstöra markerna invid vägen. Frågan om de raka vägarna är kanske inte så lätt att lösa, men dess betydelse har nog överskattats. Lekmannen har sett den så att säga på kort sikt och inte känt till de förhållanden, under vilka den raka sträckan kommit till. Mången gång kanske man inte kunnat annat än godtaga den raka linjen, men då har man möjlighet att i stället avskärma fulheten med växtligheten av ena eller andra slaget. Erfarenheten har visat, att det går inte att taga bort en hel del långa raka sträckor, och den har också visat, att om man på en sådan linje verkligen skulle vilja göra en för ögat sympatisk krok, så kommer kanske efterföljande generation — eller kanske redan denna generation om något tiotal år — att vilja taga bort kröken. Det inträffar kanske någon olycka eller dylikt. Därmed har jag ingalunda sagt, att jag är någon beundrare av den långa raka vägen, nej, den är en styggelse. Man bör därför bryta av enformigheten med litet vegetation. Det skulle vara av intresse att säga mycket mera i denna fråga, som gagnar utvecklingen på ett område, vilket är mycket betydelsefullt och där verksamheten är så stark, som fallet är här. Om jag emellertid skulle inskränka mig till ett positivt inlägg,

skulle det vara följande. Inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen pågå särskilda utredningar för att ge vägbyggarna normer för, hur de rätteligen skola bygga vägar. Hur skulle det vara, om föreningen tillskrev väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, innan dessa bestämmelser gå till trycket, och angåve sina synpunkter på förhandenvarande spörsmål och vad som enligt dess mening vore att taga hänsyn till? Det finns en hel del sådana synpunkter. Det skulle antydast, att tillbörlig hänsyn borde tagas även till prydligheten; detaljerna skulle kunna komma senare. På så sätt skulle man få en liten bräsch, då vägbyggarna inte nu tagit så stor hänsyn. Motsvarande förening i England har utträttat stora saker på detta område, i det att den fått vägväsendets ledning med sig.

Kurvor och raklinjer i angenäm omväxling.

För den, som företräder vägbyggandet, har det varit synnerligen intressant att höra detta föredrag med dess på alla sätt hovsamma och kloka framställning, konstaterade väginsepektören, major F. PLOMAN. Kanske jag i vissa avseenden hyser andra åsikter, och jag vill här bara framföra ett par synpunkter. Det är ett stort misstag att tro, att linjalen är vägbyggarens enda redskap. Vi ha för länge sedan kommit ifrån den uppfattningen, om den någonsin funnits. En väg bör bestå av kurvor och raklinjer i angenäm omväxling. Raklinjerna böra användas till största möjliga nytta för vägen men få ej överdrivas. 3 å 4 km:s raklinjer med pendlingar så att man slipper trötthetskänslan på raklinjerna, synes lämpligast. Förslaget att anordna ett planterat bälte mellan djupa skärningar och vägen torde bli en mycket dyrbar historia, som skulle sluka betydande summor. Att göra bergskärningarna prydliga är nog bra, men det kanske inte är realiserbart med hänsyn till pengarna. Det är nämligen pengarna, som här äro utslagsgivande. Vid jordskärningar kan man däremot med enkla medel gå in för att mjuka upp linjerna, men det får inte heller här bli några större och dyrbarare saker. Planterandet av träd och i synnerhet alléer på yttersidan av kurvor skulle vara till mycket stor nytta för bilisten. Alléerna på vägen utmed Vättern i Östergötland upp mot Askersund hjälpa bilisten mycket. Däremot vill jag opponera mig mot alléer på bivägar ända fram till den större vägen. Den som kommer på den stora vägen kan då inte observera trafikant på bivägen. Allén bör därför sluta i god tid före den stora vägen. I anslutning till vad som sagts om normer för vägbyggarna vill jag nämna, att vad som

nu pågår inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är en omarbetning av tidigare bestämmelser; det har funnits flera sådana, den senaste utkom 1931. Vid denna omarbetning ha vi i väsentlig mån tagit hänsyn till hithörande synpunkter. Vi äro nämligen inga vandaler. De flesta vägbyggare äro i stället stora naturvänner; de vistas mycket ute i naturen och känna och förstå naturskyddssynpunkterna. I bestämmelserna utsäges också, att man icke bör förstöra naturen, och att man i kuperad terräng bör använda en mjuk linjeföring. I detta föredrag har framförts en hel del goda synpunkter och riktlinjer, och jag hoppas, att detsamma kommer till vederbörandes i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kännedom. Vi komma att göra vad som är möjligt inom de gränser, som äro utstakade för oss, och vi gå in för att vägarna inpassas så litet störande som möjligt i landskapet, naturligtvis med i första rummet trafiksynpunkter men i andra rummet natursynpunkter för ögonen. Detta behöver inte innebära något motsatsförhållande, men vi måste lägga huvudvikten vid trafiken men göra det på bästa möjliga sätt.

»Bort med vägingenjörsinstitutionen!«

I ett temperamentsfullt inlägg förklarade greve AXEL WACHTMEISTER vägbyggarnas skicklighet i linjalritning fullständigt avskräckande, vilket han fann bestyrkt av de många spikraka vägarna i Blekinge. Ser man spørsmålet om de raka vägarna ur historisk synvinkel — alltså hos perser, greker, romare, spanjorer etc. — visar det sig, att när vägarna gjorts raka på bekostnad av alla andra synpunkter, så har vederbörande kulturfolk gått under. Måtte det inte gå på samma sätt med Sverige, som nu befinner sig på kulmen! Visst finns det medel mot vägraseriet. Låt de gamla vägarna ligga kvar! De kunna användas, när de nya snart nog skola byggas om. Jag har på min mark fyra vägar på en sträcka av 100 m., vilka fått ligga kvar, för att man i framtiden skall kunna se, hur det gått till. Bäst vore, om man helt enkelt upphävde det riksdagsbeslut, varigenom vägingenjörsinstitutionen tillskapades!

Våra vägar äro i fara att förfulas.

Föreningen har nu fått en ny uppgift, nämligen att se till att vi inte förstöra vårt vackra land, som turister från hela världen komma hit för att se, framhöll kanslirådet H. TIGERSCHÖLD. Hur skall det gå, om vi bjuda på sådana vägar som dem vi nu ha? Jag har under de

senaste decennierna sett, hur vägarna, som äro ett tillhåll för dem som älska skönhet, äro i fara att förfulas. Dendrologerna ha fått en ny stor uppgift: att hjälpa till att bevara Sveriges skönhet och göra den än större. Mycket förtjänta män behövas för att kunna uppehålla det sköna, så att det får vara ifred och utveckla sig. Landsbygdsvägarna ha fordomdags utvecklats storartat även utan statsbidrag, och jag är säker på, att det fortfarande går att utan statsbidrag få fram skönhet i vårt land. Vi måste skaffa oss kraft att göra detta gällande i olika delar av vårt land.

Vi hjälpa gärna om vi få veta vad det gäller.

Vägingenjörerna äro statstjänstemän, som handla under tjänsteansvar; de äro inga odjur, betonade väginpektör K. KINCH. Vid utarbetandet av ifrågavarande nya bestämmelser är det vår avsikt att söka samråd med hembygdsvård och kulturintressen. Det är inte meningen, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall gå hårdhänt tillväga. Stora uppgifter vänta alltjämt vägbyggarna. De äro som nämnts alls inga vandaler; de äro intresserade av nu ifrågavarande spörsmål lika väl som dendrologerna. Vad som fattas är kanske upplysning, men kommer det upplysning, så komma också vägingenjörerna att följa givna råd. Det är inte att begära, att människor, som handla praktiskt och söka göra arbetena ekonomiskt möjliga, skola kunna sitta inne med vetande på alla områden. Enahanda är förhållandet beträffande hembygdsvärden. Det är inte vår mening att inte vilja hjälpa, men vi måste veta vad det gäller. Här gäller det nya spörsmål, som kommit fram, och vi kunna alla hjälpas åt att bygga upp en ny era.

Vi känna en fläkt av gammal herrgårdskultur när alléerna möta oss.

Då Södermanlands hembygdsförbund gjorde sin framställning till föreningen för dendrologi och parkvård, var det under känslan av att vi i vårt län och landskap hade värden, som vi riskerade att förlora, erinrade frih. HERMELIN senior. Det gäller de många små bygdeföreningar, som år från år ökats i antal inom Södermanland, vilka skulle kunna få hjälp att söka förbättra och åter få fram de skönhetsvärden, som vi i viss mån förlorat. Det tillmötesgående, som dendrologföreningen visat, värdesätta vi på det allra högsta. Få vi nu en ledning, hur planering, sådd och plantering skola ordnas, där skärningar och svåra intrång gjorts, så är jag förvissad om — och jag vet, att de som representera vägbyggarna äro lika tillmötesgående — att vi

skola få vägarna förbättrade och förskönade. I Sörmland känna vi det som en fläkt av den gamla herrgårdskulturen, när alléerna möta oss med utsträckta armar från kyrkorna och byarna, en fläkt, som vi nu sakna, när de nya raka vägarna gå fram. Det är inte för att klandra dem som bygga vi tagit till orda utan det är för att ur skönhetssynpunkt söka hjälpa upp det som är i behov av att hjälpas upp. Vi äro så tacksamma för detta i Sörmland, och det kommer att i vårt förbund väcka tillfredsställelse.

Normalbestämmelser under utarbetande i Väg- och vatten.

Väginspektör A. SÖDERGREN ville i allt väsentligt ansluta sig till de synpunkter, som föredragshållaren gjorde sig till tolk för, och gav en kortfattad resumé av det konceptförslag till nya normalbestämmelser, som utarbetats inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Meningen är, underströk han, att detta förslag sedermera skulle göras till föremål för diskussion mellan intresserade parter. I förslaget framhålles exempelvis beträffande vägarnas planläggning, att skilda intressen skola tillgodoses i förhållande till deras vikt och betydelse i varje särskilt fall. När det gäller riks- och länshuvudvägar, måste självfallet trafikens intresse av snabb och säker framkomlighet tillgodoses, alltså de rent tekniska kraven. I övrigt skola de intressen, som kunna påverka en vägs planläggning och utförande — härrörande från jordbruk, skogshantering etc., fornminnesföreningar, hembygdsvård — tillgodoses om möjligt, vilket kanske kan ske i större utsträckning beträffande bygdevägar än ifråga om huvudvägar. I övrigt gäller det att söka åstadkomma en smidig inpassning i landskapet. I kuperad terräng böra användas mjuka linjer i plan och profil. Terrasseringsarbeten och onödiga ingrepp i naturen böra undvikas. Kurvorna skola givas så stora radier som möjligt. Så några ord om planteringarna. I öppen terräng eller i närheten av samhällen skola träd och buskar vara bevarade såväl ur trafikteknisk som estetisk synpunkt, men de få icke försämra sikhållandena eller medföra fara eller olägenhet för trafiken. Alléer böra förläggas minst 2 meter från körbanekanten. De få icke utgöra hinder för breddning eller utbyggnad av vägen eller för anläggande av gång- eller cykelbanor. Det gäller här normalbestämmelser; det är inte meningen att dessa skola vara några detaljerade föreskrifter, som kunna täcka alla förhållanden, men meningen torde framgå av det sagda. I den mån det finns vägingenjörer, som ha andra åsikter, får man räkna med, att dessa meningar skola slå ige-

nom. Vägen Stockholm—Nyköping är inte någon utlagd väg, utan det är en urgammal väg, som ser ut så. En omläggning blir snart aktuell. I föredraget nämndes, att kurvorna äro ologiska. Det är just den synpunkt, som vi också anlagt. Gå vi fram på absolut plan mark, så är en krok ologisk. Då bör vägen enligt vår mening gå rak; då är den vacker. Det finns emellertid många exempel på vägar, som slingrar sig utan förnuft och mening över plana åkrar. Men lyckligtvis är det ju så, att vårt land är så kuperat, att de långa raklinjerna endast på få ställen äro självklara. Ofta finns det motiv för en avböjning. Greve Wachtmeister talade om vägarna i Tyskland. De vägarna har jag följt t. o. m. från luften. Vi ha i vårt land inga som helst exempel på så långa raklinjer som dessa autostrader, och ändå sägs det att dessa vägar äro speciellt byggda för att passa in i landskapet. Därför har man inte eftersatt de stora kurvorna. Men även raklinjerna mellan kurvorna äro där större än på vägar, som byggts under senare år även här i landet. De tyska vägarna byggas också för mycket större hastigheter.

Vägbyggaren behöver sakkunnigt stöd.

Ett personligt tack till baron Hermelin för hans föredrag framfördes av professor H. N. PALLIN, som framhöll, att god vilja som regel finnes hos vägmyndigheter och vägtekniker, men att förmågan att omsätta den goda viljan i gärning ofta saknades. Vägteknikernas utbildning är f. n. alltför ensidigt teknisk-ekonomisk. För att kunna ta hänsyn till hembygds- och fornminnesvård samt även naturskydd, som också är en mycket viktig faktor i detta sammanhang, behöver därför vägteknikern stöd från sakkunnigt håll. I Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finnes en representant för det militära intresset; borde inte möjligen också naturskyddet vara representerat där eller i något av departementen? Vid vägundersökningar äro representanter för de lokala intressena närvarande för att göra sina synpunkter gällande; borde inte också naturskydd därvid representeras, åtminstone i sådana fall, där för naturskyddet viktigare värden stå på spel? När det göres front mot alltför raka vägar, får man emellertid inte glömma bort, att omkostnaderna för vägtrafiken ökas, när vägarna förlängas, och detta mera ju starkare trafiken är. Trafiken på flertalet vägar är dock så liten, att en krok oftast icke spelar någon nämnvärd roll, allra helst om man med krökar kan minska vägens byggnadskostnader. Här spela för övrigt en hel massa synpunkter in på vägstakningen,

vilka sammanhånga med terrängen och de ständigt skiftande lokala förhållandena. Huvudsaken är att förståelse uppammas för dessa natur- och kulturfrågor hos vägteknikerna och att dessa kunna få sakkunnigt stöd, där deras egen kunskap ej längre räcker till. Framför allt önskade talaren, att den tekniskt studerande ungdomen finge undervisning på de nu berörda områdena, så att redan under utbildningstiden ett frö kunde läggas till kunskap och intresse för natur- och kulturvårdande verksamhet. Men därjämte kräves också, att det allmänna får till sitt förfogande på dessa områden sakkunniga representeranter, som kunna övervaka, vad som händer och sker, samt ingripa i förekommande fall.

Den estetiska vägvården kräver sin egen organisation.

Frih. HERMELIN junior, som varit i förbindelse med en del vägbyggare uttalade sin glädje över det intresse, dessa ådagalagt. De flesta sade: Vi begriper inte detta, och det vore värdefullt, om vi kunde få hjälp. De uttalanden, vi hört från representeranter från väg- och vattenbyggnadskåren, visa, att det finns en ärlig vilja, men kanske förmågan saknas. Hur skall man då snabbt kunna nå målet att hjälpa upp vad som behöver hjälpas? Det skulle kanske kunna gå till på så sätt, att länsstyrelserna såsom vägstyrelsernas rådgivare tillsatte en liten nämnd, bestående av representeranter för hembygdsvård och naturskydd. Men den stora frågan är inte löst med detta, utan den ligger betydligt djupare. Det skulle därför hälsas med den allra största glädje, om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ville samla alla intresserade parter till en konferens, varvid dessa frågor kunde upptagas till verklig diskussion. Kanske kunde man så småningom komma dit-hän, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utbyggdes med en avdelning för hithörande spörsmål. Organisatoriskt sett vore det kanske svårt att ordna, men jag vill erinra, att järnvägsstyrelsen — trots att den som bekant numera bygger ytterst få järnvägar — håller sig med en egen trädgårdsdirektör. Jag tror nämligen inte att frågan blir löst bara genom att man bygger ut vägingenjörernas utbildning med ett ämne som skulle kunna kallas för landskapsvård. Liksom det tyska vägväsendet anlitar en kår av trädgårdsarkitekter och fackmän och liksom i U. S. A. det vid vägbyggen finns ett lag, som snyggar upp, sår och planterar efter vägbyggarna, få vi nog också lov att tänka oss någon form av organisation. Man skall inte tro, att det blir gjort bara för att man lägger fram ämnet. Och var taga pengarna? När konstnärer-

na klagade sin nöd, anslog kronan en del medel till prydnade av offentliga byggnader. Skall då inte en liten del av vad som utgår till vägar-
na kunna reserveras för att »göra snyggt efteråt» och för att förverk-
liga de drömmar, som vi ha framfört? Det är möjligt, att målet ligger
långt borta i fjärran, men här måste göras något ju förr dess hellre.
Det är en organisation, som behöver byggas upp.

TYSK VÄG OCH LANDSKAPSVÅRD.

Av *INGER WEDBORN.*

När ADOLF HITLER på hösten 1933 igångsatte byggandet av den tyska riksautobanan, påbörjades ett jättearbete, som i sanning åstadkommit revolution inom det tyska vägväsendet. Liksom allt annat, som under de senaste åren tillkommit och skett inom tredje riket, har även riksautobanbygget utsatts för kritik från alla håll. Man frågar sig, om de oerhörda summor, som nedläggas på dessa tusentals mil bilvägar, någonsin skola visa sig räntabla, om dessa 24 meter breda vägar under krigstider komma att bli ett alltför omtyckt och lätt angripbart mål för fiendernas bombflygplan o. s. v. Dessa och andra frågor kunna ännu ej besvaras. Men redan nu visa sig många positiva resultat ifråga om vägarnas anläggning. Ingenjörer från hela världen följa med intresse arbetets fortgång för att så mycket som möjligt kunna draga nytta av alla tekniska nyheter. Glädjande är, att man nu äntligen börjat intressera sig för problemet om vägens förhållande till landskapet. Man har insett, att det vid vägbygge fordras mer än förstklassigt anlagda betongvägar, tekniskt fulländade broar och jättelika stödjemurar.

Under våren 1936 arbetade jag i studiesyfte på trädgårdsarkitekt SEIFERTS ritkontor i München. Här hade jag tillfälle att närmare lära känna, hur man försöker att lösa denna fråga. En god början gjordes genom att man anställde trädgårdsarkitekter och »växtsociologer» vid riksautobanan såsom rådgivare i förekommande landskapliga frågor med uppdrag att övervaka samt-

En nyanlagd sträcka av Reichsautobanan München—Salzburg.
Schaktningsarbeten och plantering av området närmast banan ännu icke slutförda.

liga sträckor inom landet och sinsemellan rådgöra om lämpligaste växtmaterial och anordnandet av detta. Herr SEIFERT har genom sin duglighet och sitt intresse gjort och gör alltså en stor insats just på detta område. Flera gånger fick jag följa med på hans inspektionsresor på sträckan München—Salzburg, och en bättre ciceron kunde jag inte ha fått tag i.

Få vägar bjuda på så mycket naturskönt och så mycken landskaplig omväxling som just denna. När man far från München, ser man nästan hela vägen alpkedjan med sina snöhöljda toppar resa sig i söder. Närmast staden utbreder sig en högslätt. Ju mer mot SO man kommer, desto mer kuperad blir terrängen. Vid Mangfalldalen, 31 km från München, kommer man in i ett typiskt moränlandskap. Ungefär 75 km SO om staden ligger Chiemsee, »det bayerska havet», vid foten av alperna. Söder om denna vackra sjö bliva moränerna allt högre och utsikten norrut över högslätten allt vidsträcktare. Sista sträckan går fram mellan alperna över bråddjup och skummande bäckar, genom leende dalar och vilda skogsområden.

En gammal kalkstensmur, som tjänat som förebild till de nya.

Nylagd stödjemur. Stenarna är tillhuggna för hand. På sina ställen är denna mur ända till c:a 6 m hög.

Jag tillåter mig att citera följande rader av BERTIL MALMBERG ur hans bok »Tyska intryck 1936», där han beskriver sina iakttagelser, då han tillryggalade just denna sträcka München—Salzburg. »Så mycket är säkert, att den stundom långsamma och skri-dande, stundom vanvettigt kilometerslukande bilfärden över denna nästan osannolikt fulländade bana, där tekniken syntes vilja gottgöra alla sina tidigare försyndelser mot det sköna, var sagolikt strålande. Den hade ett tycke av överklighet, det var som skulle denna med ytterlig realism uppbyggda skapelse, denna det nyktert räknande mänskliga förståndets triumfväg, kunna oförtänt upplösas som ett ljusfenomen och bli borta likt en dröm. Hur beklagade jag icke, att jag aldrig ägnat de tekniska problemen, den moderna ingenjörskonstens metoder och målsättningar mer än ett flyktigt och förstrött intresse, så att jag nu verkligen kunnat begripa vad jag såg och beskriva det även med andra ord än den onyanserade entusiasmens.» — Jag instämmer med författaren. Inför de tekniska problemen måste även jag erkänna

min okunnighet och nöja mig med att se på dessa med en lek-
mans ögon. Större förutsättningar hade jag emellertid att kunna
uppskatta, vad som presterats med avseende på vägens läge i för-
hållande till den omgivande naturen, och hur man löst alla de
problem, som kommit på herr SEIFERTS och hans yrkesbröders
lott.

För att icke gå miste om de vackraste utsiktspunkterna, har man
ej skytt att låta vägen gå över många höjdsträckningar, vilket man
eljest av rent praktiska skäl borde ha undvikit. Närmast München
far man kilometer efter kilometer på fullkomligt raka vägar. Det
verkar ganska enformigt och utövar ett sövande inflytande på bil-
föraren. Liksom i många andra avseenden har man även i detta
fall lärt sig en hel del, sedan den första vägsträckan invigdes. —
En synbart ändlös, alldeles rak väg lockar ofta till en alltför hög
hastighet, varvid i vissa fall en störning i lungornas och hjärtats ar-
bete uppstår. En yttring av detta onormala tillstånd visar sig bl. a.
därigenom, att föraren kör på första bästa föremål, t. ex. ett träd
eller en sten. Av dessa och andra skäl undviker man numera
att lägga vägen linjerät längre än 3 km och söker i stället låta
landskapets formation bestämma vägens riktning. Där intet
naturligt skäl finnes att låta vägen kröka sig men av nyssnämnda
skäl en ändring i riktningen anses nödvändig, anlägges en kurva,
och vid denna låter trädgårdsarkitekten plantera en träddunge,
som i framtiden, när den vuxit upp, ser ut som om den hade varit
anledningen till kurvan.

För att stigningarna icke skola bliva alltför branta, äro natur-
ligtvis omfattande schaktningar oundvikliga. Vi komma t. ex. till
ställen, där man grävt ner sig minst 15 meter. Stora slänter, där
förr granskog växte, ligga nu alldeles kala. Vi se grustag, som
gapa emot oss, höga vägbankar och kala betongmurar vid broar
och vägöverföringar. Långa sträckor, där skogen fått ge plats
åt riksautobanan, stå träden kala och risiga, bildande en onatur-
lig gräns mellan skog och öppet land.

Lämnas alla dessa av människohand gjorda sår åt sig själva,

Låg c:a 80 cm hög grästorvtäckt stenmur som avgränsning mot bräddjup. Bildar ett tillförlitligt skydd och skymmer ej utsikten.

kommer det att dröja långa tidsperioder, innan naturen hunnit läka de värsta. Men människorna ha insett sin plikt att, i den mån sig göra låter, bota de skador de tillfogat naturen och åtminstone förkorta läkningsperioden.

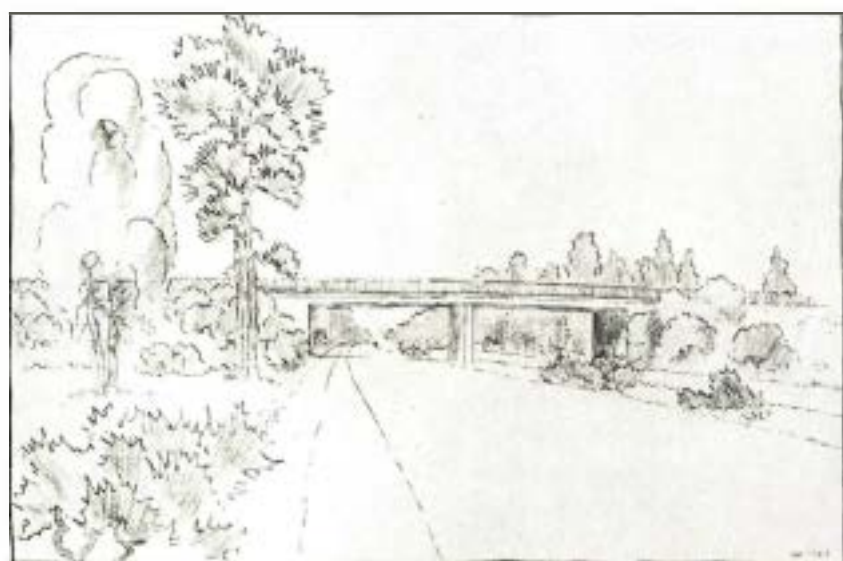
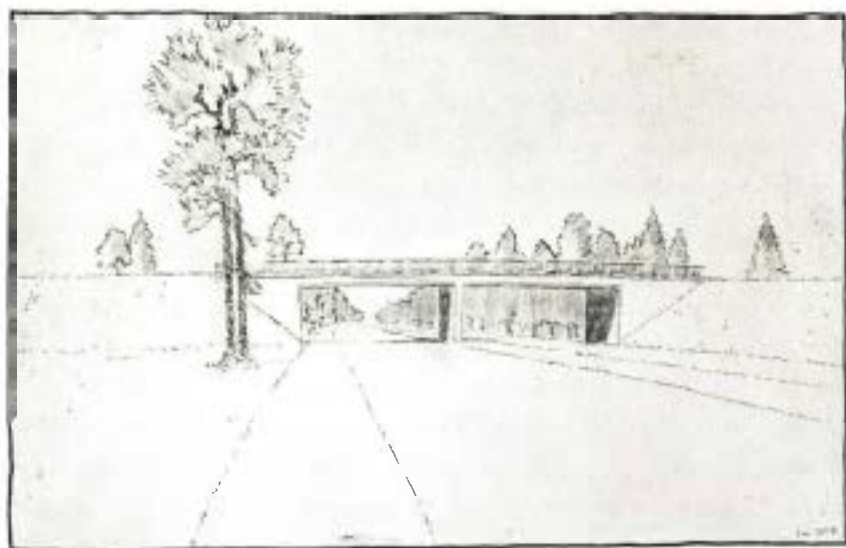
De höga inskärningarna planteras med ny skog, vägbankarna planteras med vildrosor, hagtorn och måbär och många andra inhemska buskar och träd. Vid skogsgränsen lämnas här och var bestånd, för att bryta enformigheten. Nya träd- och buskgrupper planteras för att mildra övergången mellan skogens och vägens öppna yta. Skarpa kanter undvikas. Övergången mellan vägsluttningen och den angränsande terrängen »friceras» — d. v. s. planeras omsorgsfullt, så att en mjuk, naturlig anslutning erhålles. På en del ställen terrasseras slänterna — ett gammalt bruk i Bayern. Jorden hindras från att rasa genom att stödjas medelst nät, flätade av vidjegrenar. Broräckena fortsätts med några meter häck, och brofundamenten planteras för med t. ex. fläder,

r ö n n och h a g t o r n. Alla upprivna områden, som icke planteras, besås med gräs. Vid arbetets början tager man noga vara på all mulljord, som komposteras och täckes till med grästorv. Samtliga arbeten utföras så gott som uteslutande för hand med hacka och spade.

För att rätt kunna leda dessa planteringsarbeten fordras en ingående kännedom om landskapets växtsamhällen. Även inom ett och samma landskap växla dessa betydligt beroende på jordart, höjd över havet, om läget är skyddat eller ej o. s. v. Det gäller därför att ha en skarp blick för allt detta, att in i minsta detalj se naturen som läromästare och icke förledas till egna kompositioner. Man måste noga akta sig för att plantera »trädgårdsmästaraktigt». Med sparsamma medel och i stort tänkta former vill man försöka fånga det typiska i landskapet.

Naturligtvis användes uteslutande inhemskt växtmaterial. Hit räknas då även träd, som ursprungligen importerats, men som under en mycket lång tid vuxit och förökats inom landet, t. ex. h ä s t k a s t a n j e n, som härstammar från Asien, och a k a c i e - ä r t t r ä d e t (*Robinia pseudoacacia*), som kommer från Nord-Amerika. Införes en för en trakt ny växt, bör det ske i en sådan mängd, att förekomsten av densamma verkar fullt naturlig.

Den 10 meter breda Alpenstrasse, som förbinder Berchtesgaden med riksautobanan, går över en oändlig mängd broar och stödjdes av meterhöga murar. Många generationer ha arbetat på byggandet av denna underbart vackra väg. Vid betraktandet av dessa broar och murar kan man tydligt följa utvecklingens gång. Gamla hundraåriga, vackra brovalv spänna sig över de djupa, branta stupen, och uråldriga stödjemurar av ortens stenart vittna om en gången tid, då hantverket stod högt i kurs, och då man byggde så, som mångårig erfarenhet visat vara bäst. Teoretiskt riktigt konstruerade men hårda och fula betongbroar med klumpiga stödjepelare och mer eller mindre skönt utsirade räcken och de ofta förekommande murar, där stenarna verka intryckta i cementmassan utan hänsyn till deras naturliga lagring, ofta med

Skiss av en viadukt över Reichsautobahn. Före och efter planteringen.

»vackert» slingrande fogar, erinra oss alltför brutalt om »teknikens århundrade».

Den sista periodens alster äro i vardande. Brobyggare och arkitekter arbeta nu på att med hjälp både av de medel, som det senaste århundradets utveckling ställt till vårt förfogande, och de erfarenheter, som gångna tiders hantverkare gjort, åstadkomma murar och broar, motsvarande vår tidsanda. De flesta nya broar uppe i Alperna komma hädanefter att byggas i natursten från trakten i bågform och med låga stenräcken — alltså ingenting, som skymmer utsikten. Allt är prägladt av enkel saklighet och samhörighet med landskapet. Vid riksautobanan förekomma som bekant inga vägkorsningar, utan till- och frångörningar ske på särskilda förbindelsevägar. De otaliga viadukter, som härigenom bliva nödvändiga, göras i några fastställda enkla brotyper i betong.

Det är alltså icke blott ur teknisk synpunkt, som vi ha att lära av tyskarnas arbete på riksautobanan, utan även ur estetisk. För att åter citera BERTIL MALMBERG: »Man kan betrakta riksautobanan som den konstnärliga sinnebilden för det tredje rikets dyrkan av teknisk effektivitet».

Förteckning över växtmaterialet, som användes vid planteringen av tyska riksautobanan.

L ö v t r ä d .

Acer platanoides
» *pseudoplatanus*

Alnus glutinosa
» *incana*

Betula pubescens
» *verrucosa*

Carpinus betulus

Fagus silvatica

Fraxinus excelsior

Juglans regia

Platanus acerifolia

Populus alba
» *canadensis*
» *nigra*
» *nigra italica*
» *tremula*

Prunus Padus

Quercus robur
» *sessiliflora*

Robinia pseudoacacia

Salix alba

Sorbus Aria
» *Aucuparia*
» *domestica*
» *torminalis*

Tilia cordata
» *platyphyllos*

Ulmus glabra (montana)

Odlade och vilda former av:
äppelträd, päronträd och
körbärsträd

B a r r t r ä d .

Abies alba
Juniperus communis
Larix decidua

Picea Abies
Pinus silvestris
Taxus baccata

B u s k a r .

Acer campestre
Carpinus betulus
Castanea sativa
Crataegus monogyna
» *oxyacantha*
Cornus mas
» *sanguinea*
Corylus Avellana
Evonymus europaea
Hippophaë rhamnoides
Ilex aquifolium
Ligustrum vulg. atrovirens
Lonicera nigra
» *Xylosteum*
Prunus spinosa
Quercus robur
» *sessiliflora*
Ribes Grossularia
Rosa arvensis
» *canina*
» *gallica*
Salix caprea
Sambucus nigra
» *racemosa*
Sarothamnus scoparius
Viburnum Lantana
» *Opulus*

S l i n g e r v ä x t e r .

Clematis vitalba
Lonicera Caprifolium

KOMMENTAR TILL SVENSKA NAMNGIVNINGEN RÖRANDE VÄXTSLÄKTENA JASMINUM OCH PHILADELPHUS.

Av CARL TH. MÖRNER.

Släktet *Jasminum*, tillhörande familjen *Oleaceae* (olivväxter), är representerat av omkr. 150 arter inom Gamla världens tropiska och subtropiska delar. För odling i Sverige ifrågakomma endast 3 arter, samtliga mer eller mindre slingrande småbuskar, med sammansatta blad. Den hos oss oftast — likväl uteslutande som inomhusväxt (»krukväxt») — sedda arten är *J. odoratissimum* L. (inhemsk å Kanarieöarna) med gula, starkt doftande blommor.¹ De andra tvenne arterna, *J. nudiflorum* Lindl. (från Kina) med gula, luktlösa blommor, och *J. officinale* L. (från Persien och Afganistan) med vita, doftstarka blommor, kunna icke utan vidare odlas på fritt land i svenska trädgårdar eller parker. De uthärda endast i Skåne och under förutsättning av placering intill åt söder vättande mur eller vägg [LIND. Nr 66, s. 71—72].

Philadelphus-släktet, tidigare, t. ex. av RUDBECK [Nr 1, s. 107], kallat *Syringa* och definitivt namnsatt av LINNÉ år 1737, ingår i familjen *Saxifragaceae* (stenbräckeväxter). Omkr. 50 *Ph.*-arter äro kända som inhemska i tempererade delar av Asien och Amerika. Av de i Sverige — alla på fritt land — odlade arterna (upprättväxande, i allmänhet 2—3 m höga, vitblommiga

¹ Denna sålunda gulblommiga *Jasminum*-arts ställning som inom Sverige, i slott och i koja, värderad »krukväxt» har icke blivit beaktad i Sv. AKAD:NS ORDBOK (churuväl arten i annat sammanhang omnämnas), medan vitblommiga arten *J. officinale* däri betecknas som »den i Sv. (i kruka) odlade».

buskar med hela blad), har *Ph. coronarius* L. (från Asien, t. ex. Kina o. Japan)², utan all jämförelse, den rikligaste utbredningen och är högeligen uppskattad bl. a. för sin relativt tidiga blomning och utpräglade exotiska doft, varom LINDMAN [Nr 15] säger: busken blomstrar »med själva orangeblommornas vindoftande, kryddartade, bedövande lukt». Av andra arter äro hos oss följande nordamerikanska sedan länge uppmärksammade: *Ph. grandiflorus* Willd. och *Ph. latifolius* Schrad. Dessa äro yppigare i anseende till blomstorlek och i växtsättet för övrigt, men hava svag eller n. ingen lukt, och blomma ett par veckor senare, vilket likväl kan innebära rent av en fördel, därest nämligen även den tidigare *Ph. coronarius* ingår i anläggningen. Också åtskilliga andra arter, ävensom hybrider och trädgårdsformer föras i våra dagar uti handel.

För orientering i anseende till nämnda båda släktens systematiska ställning må hänvisas till nedanstående schema (enl. ENGLER-DIELS):

	Fanerogamer [= Blomväxter]	
Underavdeln. I Gymnospermae [= Nakenfröiga]	Underavdeln. II Angiospermae [= Gömfröiga]	
Klass 1. [= Enhjärtbladiga] Monocotyledoneae	Klass 2. Dicotyledoneae [= Tvåhjärtbladiga]	
	Underklass 1. Archichlamydeae [= Kronbladlösa + Frikronbladiga]	Underklass 2. Metachlamydeae [= Samkronbladiga]
	Familj Saxifragaceae [= Stenbräckeväxter]	Familj Oleaceae [= Olivväxter]
	Släkte P h i l a d e l p h u s	Släkte J a s m i n u m

² Flerstädes sedda litt.-uppgifter — äldre, men även nyare, t. ex. EKBOHRNS [Nr 72] 1936 — om denna art som inhemsk i Medelhavsländerna äro missvisande.

Någon närmare inbördes frändskap mellan släktena *Philadelphus* och *Jasminum* råder således icke, i det att dessa båda mötas först inom den ('högt uppe' i systemet placerade) vittomfamnande klassen *Dicotyledonae*. Detta förhållande markeras här såsom ägande viss betydelse i samband med den svenska namnsättningen. Av vad härövan anförts, framgår bl. a., att å fritt land i svensk trädgård eller park upprätt växande buske icke kan vara någon *Jasminum*-art.

Vid svensk namngivning för ett växtsläkte (eljest karakteriserat av latinskt namn) gäller det att få fram ett huvudord, användbart för betecknande av släktet som sådant och av dess särskilda arter (i sistnämnda fall medelst tillfogat lämpligt epitet).

Släktet *Jasminum* har härvidlag varit mycket lättskött. På tidigt stadium infördes i svensk litteratur det från persiska ordet *jäsämin* härrörande och i t. ex. Frankrike, Spanien och Tyskland accepterade namnet *j a s m i n*.¹ Första gången så skedde var i MOLLET's »Lustgård», tryckt i Stockholm år 1651 (vari även stavv.-varianten *jaszmin* nämnes). Namnet står alltjämt orubbat som allmänt erkänt huvudord för hithörande svenska namnsättning.

Till en första början kom man att även för släktet *Philadelphus* taga i anspråk svenska namnet *jasmin* [Se Nris 1, 2, 3] — av, som det vill synas, den enkla anledningen, att man i doft av *Jasminum*-blommor och sådan av *Philadelphus*-blommor kunde finna viss likhet, och att båda slagen av blommor användes för framställning av parfymer. Inseende ordningens krav å namnskillnad rörande två i grund och botten så olikartade växttyper, inskred Hofmedicus C. F. HOFFBERG [Nr 23] genom att år 1784 för *Philadelphus* publicera ett svenskt s ä r n a m n: *s c h e r s m i n* (med epitetet »Hwit» för den art, vilken då som närmast var i fråga, *Ph. coronarius*):

¹ Uttal: *schasmin*. (EKBOHRN [Nr 72, s. 652] anför alternativa stavv.-varianten: *sjas-*).

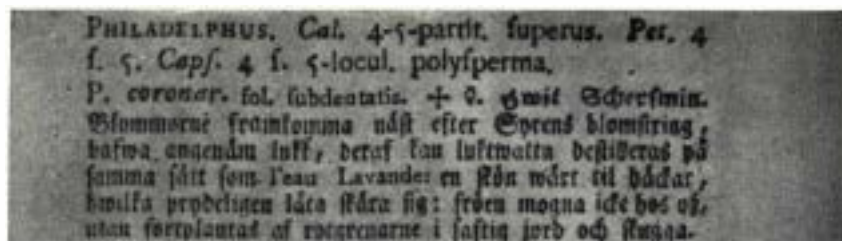

Fig. 1. Faksimile av texten i HOFFBERGS »Anvisning til Wäxt-Rikets kännedom. Andra upplagan, Förbättrad och wida tilökt». Sid. 133.

En senare tids honnör har givits initiativtagaren av NATHORST [Nr 62] i och genom av denne använda, minnesgoda avfattningen: »Schersmin Hoffb. (*P. coronarius* L.).»

Detta svenska namn härleder sig från ordet jasmin, som under förra delen av 1700-talet uppträdde i en mångfald av varianter. En av dessa var: jesmin, varur — »med sekundärt r» — s c h e r s m i n (och stavn.-varianter: sjers-, sjärs-, skers-, skärs-) utvecklade sig (HELLQUIST och Sv. A k a d : n s o r d b o k).¹

Härmed var ock h u v u d o r d e t givet för senare namnsättning å *Philadelphus*-släktets enskilda arter: t. ex. luktschersmin (= *Ph. coronarius* L.), jätteschersmin (= *Ph. grandiflorus* Willd.) och kungsschersmin (= *Ph. latifolius* Schrad.). [LIND. Nr 66.]

För att komma till en uppfattning om, i vad mån HOFFBERGS intention slagit igenom uti den fackligt grundade litteraturen, har förf:n uppsökt och granskat sådan intill nuvarande tid. Ehuru väl det sålunda behandlade materialet ej kan göra anspråk på fullständighet, torde det vara representativt tillfyllest, enär omfattande det allra mesta och det viktigaste å området.

Som svensk benämning å *Philadelphus*, släkte eller art, befinnas huvudorden j a s m i n och s c h e r s m i n (utan eller med epitet) vara angivna i härnadan närmare fastställda utsträck-

¹ Redan något tidigare än HOFFBERG hade SAHLSTEDT (1773) publice använt detta ord (i stavn.-varianterna: skers- och skärs-), men detta endast såsom synonym för namnet jasmin (och som närmast åsyftande en enda art, *Jasminum officinale*).

ning och tidsfördelning (period 1 = före 1850; period 2 = fr. o. m. 1850 intill nuvarande tid).

Grupp A. Namnet *jasmin* anført utan alternativ (8 litt. ställen).

Period 1.

a. Före HOFFBERG 1784 (3 litt. ställen).

1. RUDBECK, O. Hortus botanicus. Ups. 1685. S. 108. [Stavn.-variant: *jasmin.*]
2. LINNÉ, C. v. Föreläsningar i Ups. 1759 över odlade växter. Handskrift med anteckningar från sådana. [I tryck utgiv. av SWEDERUS, M. B. Ups. 1907. S. 50.]
3. LUNDBERG, P. Den svenska Frö-Samlaren. Sthlm 1775. S. 43.
b. Efter HOFFBERG 1784 (2 litt. ställen).
4. LILJA, N. Skånes flora. Uppl. 1. Lund 1838. S. 215.
5. DÜBEN, M. W. v. Handb. i vextrikets naturl. fam.:r. Uppl. 1. Sthlm 1841. S. 127.

Period 2 (3 litt. ställen).

6. SCHAGERSTRÖM, J. A. Lärob. i Skand:s växtfam.:r Uppl. 2. Ups. 1856. S. 45.
7. ——— Uppl. 3. Ups. 1862. S. 70.
8. DÜBEN, M. W. v. Handb. i vextrikets naturl. fam.:r. Uppl. 2. Sthlm 1870. S. 257.

Grupp B. Namnet *schersmin* anført tillika med namnet *jasmin*, vilket alternativ dock, å flertalet av litt. ställen, antingen direkt underkännes (betecknas som följd av förväxling) eller är försett med ettdera av epiteterna »falsk» eller »oäkta».

Period 1 (Intet litt. ställe).

Period 2 (14 litt. ställen).

9. LINDGREN, E., m. fl. Handb. i sv:a trädg.-skötseln. Afdeln. 5. Uppl. 2. Norrk. 1878. S. 72.
10. FRIES, E. Krit. ordb. öfver sv:a växtnamnen. [Utgiv. af Sv. Akad:n.] Sthlm 1880. S. 48 och 107.
11. SUNDÉN, D. A. Ordb. öfver sv:a språket. Sthlm 1892. S. 314.
12. NORD. FAM.-BOK. Uppl. 2. Bd 12. Sthlm 1910. Sp. 1303.
13. SVEDELIUS, N. Bilder ur vextriket med text. Sthlm 1919. S. 56.
14. HOLZHAUSEN, A. Trädg:s blommor. Sthlm 1922. S. 281.
15. LINDMAN, C. A. M. Vi och våra blommor. Uppl. 2. Sthlm 1929. S. 61.
16. NORD. FAM.-BOK. Uppl. 3. Bd 10. Sthlm 1929. Sp. 1024.
17. HOLZHAUSEN, A. Tusen olika träd och buskar. Sthlm 1932. S. 233.
18. Sv. UPPSLAGSBOK. Bd. 14. Malmö 1933. Sp. 371.
19. SUNDSTEDT, F. Den sv:a växtvärlden. Sthlm 1934. S. 33—34.

20. JÖNSSON, B. Gagnväxter. Uppl. 2. Lund 1935. [Omarbet. av SIMMONS, H. G.] S. 398.
21. Sv. UPPSLAGSBOK. Bd. 24. Malmö 1935. Sp. 117. [Stavn.-variant: »sjersmin».]
22. SUNDSTEDT, F. Vår trädg. och livet i den. Sthlm. 1937. S. 32.

Grupp C. Namnet *schersmin* anført utan alternativ.¹

Period 1.

23. HOFFBERG, C. F. Anvisning til Wäxt-Rikets kännedom. Uppl. 2. Sthlm 1784. S. 133.

Efter HOFFBERG 1784 (7 litt. ställen).

24. HOFFBERG, C. F. Anvisning til Wäxt-Rikets kännedom. Uppl. 3. Sthlm 1792. S. 231.
25. LILJEBLAD, S. Utkast til en Svensk Flora. Uppl. 1. Ups. 1792. S. 161.
26. ——— Uppl. 2. Ups. 1798. S. 195.
27. ——— Uppl. 3. Ups. 1816. S. 261.
28. BOUCHÉ, P. C. Fönster-trädg:n. Sthlm 1834. S. 94 o. 129.
29. LILJA, N. Flora öfver Sveriges odlade vexter. Sthlm 1839. S. 71.
30. ——— Första supplement [intet senare utkommet]. Sthlm 1840. S. 33.

Period 2 (52 litt. ställen).

31. LILJA, N. Skånes flora. Uppl. 2. Sthlm 1870. S. 320 o. 805.
32. C. J. HARTMANS handb. i Skand:s flora. Uppl. 11. [Utgiv. af HARTMAN, C.] Del 1. Sthlm 1879. S. 563.
- 33—54. KRÖK, TH. O. B. N. o. ALMQUIST, S. Svensk flora för skolor. Uppl. 1—22. Sthlm 1883—1935.
55. FRIES, TH. M. Växtriket. Sthlm 1884. S. 161.
56. LAURELL, F. Förteckn. öfver viktigare i Sverige på fritt land odlade träd och buskar. Ups. 1891. S. 12.
57. SVENSSON, P. Flora över Sveriges kulturväxter. Sthlm 1893. S. 302. [Stavn.-variant: »sjärsmin».]
58. SCHULTHESS, F. Sv.-fransk ordb. Uppl. 2, tryckn. 2. Sthlm 1900. S. 1221.
59. Ordlista över sv:a språket. Utgiv. av Sv. Akad:n. Uppl. 7. [Tryckn. 1.] Sthlm 1900. S. 236.
60. ——— Tryckn. 2. Sthlm 1903. S. 236. [I uppl:a 1—6 och 8 är ordet *schersmin* icke nämnt.]
61. ARNELL, H. W. Om allmogeträdg:r i Gestrikland (i Sv:a Trädg.-fören:s tidskr. 1902. S. 20).
62. NATHORST, A. G. Sv:a växtnamn. Sthlm 1904. Del 3 (i Ark. för botanik. Bd 2. 1904). S. 49.
63. AUERBACH, C. Sv.-tysk ordb. Sthlm 1916. S. 1027.
64. Ordförteckn. över sv:a språket. Utgiv. av Sv. Akad:n. Uppl. 1. Sthlm 1916. S. 141.
65. ——— Uppl. 2. Sthlm 1920. S. 141.

¹ Till denna grupp hänförligt är även finlandssvenska arbetet: ALCEIUS, O. Finlands kärväxter. Uppl. 6. Helsingfors 1919. S. 278.

66. LIND, G. Våra prydn.-träd och buskar. Uppl. 2. Sthlm 1926. S. 100—102.
67. LINDMAN, C. Vi och våra blommor. Uppl. 2. Sthlm 1929. S. 239.
68. NORD. FAM.-BOK. Uppl. 3. Bd 15. Sthlm 1931. Sp. 956.
69. ——— Bd 17. Sthlm 1932. Sp. 445.
70. SV. UPPSLAGSBOK. Bd. 21. Malmö 1934. Sp. 581.
71. HANTVERKET'S BOK. Trädg.-konst I. Sthlm 1935. S. 68 o. 94.
72. EKBOHRN, C. M. 100,000 främmande ord. Ny uppl. Sthlm 1936. S. 1185.
- 73—82. Kataloger från svenska trädskolor: K. Landtbr.-Akad:ns Exper.-fält. 1920. S. 13. — Adelsnäs Trädg:r, Åtvidaberg. 1923. S. 45. — Ups. läns Trädskolor. 1927. S. 17. — Alnarps Trädg:r 1931. S. 38. — Skogsholmens Plantskolor, Hindby (Malmö). 1931. S. 29. — Göteborgs Trädg.-förening. 1932. S. 8. — Erik Läck, Rönninge. 1934. S. 28. — Bergianska Trädg:n 1937. S. 21. — Ceder gren C:o, Råå. 1937. S. 60. — Weibull A.-B., Sthlm. 1937. S. 138.

S u m m a r i s k s a m m a n s t ä l l n i n g ö v e r l i t t . s t ä l l e n .
tillkomna efter HOFFBERG 1784:

Under period 1.		Under period 2.	
Grupp A	2	Grupp A	3
» B	—	» B	14
» C	7	» C	52
S:a 9		S:a 69	

Av A-fallen (insufficientia) är intet enda iakttaget senare än 1870, och dessa förekomma endast helt undantagsvis, (under period 2) endast i 4 ½ %. B-fallen (tolerabla) och C-fallen (optimala) utgöra (under period 2) 20 resp. 75 ½ %, in summa alltså: 95 ½ %. Med fog kan därför sägas, att HOFFBERGS föredöme blivit respekterat av senare tidens å området verksamma författare. Dessa hava härigenom bildat fast underlag för vårt vetande och handlande i fråga om,

dels s c h e r s m i n som k o r r e k t a huvudordet vid benämning av *Philadelphus* (släktet och dess arter),

dels namnet j a s m i n s s a k l i g a o r i k t i g h e t i sådant sammanhang.

På åsyftade, fackligt vederhäftiga litteratur baserad upplysning har under tidernas längd nått vida kretsar, särskilt genom publikationer, sådana som ordböcker över växtnamn, andra ordböcker,

s. k. uppslagsböcker (bl. a. Nord. Fam.-bok), kataloger från sv:na trädskolor och, kanske ej minst, genom KROK och ALMQUISTS skolflora, som, under mera än ett halvt sekel, spritts över hela riket i 22 upplagor.

Icke desto mindre har denna upplysningsverksamhet hitintills näppeligen gjort sig gällande i den 'lättare' lektyren (poesi, romaner, noveller, populära reseskildringar, allmänna tidningars och veckotidningars artiklar, notiser o. d.). Så gott som genomgående 'köres' nämligen med namnet 'jasmin' för att beteckna den vanligaste schersmin-arten (*Philadelphus coronarius*) — i skildrade fall ofta presenterad i för jasmin-art absolut omöjlig miljö, t. ex. park eller trädgård i Stockholms stad, i Roslagen, i Norrland o. s. v. Huvudsakliga anledningen till sådant missförhållande torde vara skribentens bristande kännedom om sakens faktiska innebörd, möjligen även i samband med någon känsla av, att namnet jasmin fått en poetisk tradition. Härigenom vidmakt-hålles ock hos allmänheten det motsvarande muntliga missbruket av jasmin-namnet.

Mot ovan givna historiska bakgrund synas tvenne nyligen gjorda uttalanden från språkligt håll intaga viss särställning, vadan de (i stället för att inrangeras i förutnämnda litteraturgrupp B) här beröras separatim.

1. O. ÖSTERGREN (1931) yttrar: »J a s m i n. — — — Med j. menas allmänt den i våra trädgårdar vanliga vitblommande o. starkt doftande *Philadelphus* (särsk. *coronarius*). Somliga vilja kalla den 'schersmin' (ett ord som ej upptas i SAOL⁸) o. bevara ordet j. för arter av släktet *Jasminum* — — —»

2. I Sv. Akad:ns ordbok, rubriken J a s m i n (1934). För ordet angivas 5 olika betydelser, av vilka den med siffran 3 betecknade avser »individ eller art av — — — växtsläktet *Philadelphus*». Bland ordets många äldre former nämnes en, schersmin, såsom ännu användbar, men »numera blott i betydelsen 3». Därtill är fogad följande sats: »Anm. Formen j a s m i n är numera den vanliga i alla bet.¹ men betraktas i fackspr. ss. oriktig i bet. 3, där man anser s c h e r s m i n böra användas.»

¹ Som exempel å tillämpningen av denna generella utsago anföres (i textstycket för betydelse 3) »o ä k t a l. f a l s k j a s m i n» som namn för »den i sv. trädgårdar ofta odlade *Philadelphus coronarius* Lin.», [vilka namn te sig så osympatiska, att de näppeligen kunna locka till fortsatt användning].

Något stöd för berättigandet av det hävdvunna särskiljande huvudordet (*schersmin*) för svensk *Philadelphus*-benämning finner man väl icke i de här anförda uttalandena, ej heller direkt ställningstagande gentemot missbruket av jasmin-namnet vid sådan benämning. Därav må man dock ej föränledas till att åsidosätta den betydelsefulla regeln »att låta detta vara detta», utan, åtminstone i facklig litteratur (floristisk, dendrologisk, hortikulturell o. d.), alltjämt framgå längs den av HOFFBERG år 1784 anvisade klara linjen: att bruka var sitt svenska namn (*jasmin*, *schersmin*) för betecknande av tvänne i grund och botten helt olikartade växttyper (*Jasminum* resp. *Philadelphus*).

L i t t e r a t u r

[utöver den i texten direkt anförda.]

- ENGLER-DIELS. Syllabus der Pflanzenfamilien. Aufl. 11. Berlin 1936. P. XXXVIII—XLII.
- HELLQUIST, E. Svensk etymolog. ordb. Lund 1920—22. S. 279.
- MOLLET, A. Lustgård etc. Sthlm 1651. Kap. 10 (dess 1:a och 2:a sid.).
- ORDB. ÖVER SVENSKA SPRÅKET. Utg. av Sv. Akad:n. Bd 13 A. Lund 1934. Sp. J 74—75.
- SAHLSTEDT, A. Svensk Ordb. Sthlm 1773. S. 234 och 505.
- ÖSTERGREN, O. Nussvensk ordb. Bd. 3. Sthlm 1931. Sp. 838—39.

OM BONDPIONENS UPPKOMST OCH VETEN- SKAPLIGA NAMN.

Av N. HYLANDER.

Endast två formgrupper av pioner, båda med m. l. m. fyllda blommor, odlas mer allmänt i de svenska trädgårdarna, nämligen de som numera bruka sammanfattas som luktpioner och bondpioner. De förra skilja sig från de senare bl. a. genom sina starkt välluktande blommor, sin senare blomningstid (högsommarn gentemot försommarn) och en utpräglad benägenhet att bilda två eller flera blommor på varje stjälk (en tendens, som endast finns hos östasiatiska arter av släktet) och dessutom genom ett annat snitt på bladen, vilka hos luktpionerna i kanten äro sträva av små framåtriktade tandhår. I trädgårdslitteraturen gå luktpionerna vanligen under namnet *Paeonia chinensis* men härstamma (bortsett från några moderna sorter, i vilka den gulblommiga *P. Wittmanniana* skall ha korsats in) trots sin stora variation i fråga om blommans byggnad och färg allesammans från den sydsibirisk-nordkinesiska *P. albiflora*, vars vanliga vildform — som namnet anger — har en klart vit blomma men vilken troligen även har vildraser med m. l. m. mörkt röda kronblad liksom vissa av kultursorterna. En sådan färgväxling mellan rött och vitt inom samma art eller närbesläktade småarter tycks vara utmärkande för flera östasiatiska grupper av släktet (t. ex. inom det *P. anomala* ytterst närstående *Paeonia Veitchii*-komplexet, där flera »arter» med ljusare eller mörkare röd blomfärg blivit beskrivna och former finnas med i varje fall nästan vit färg;

så också *P. obovata* med röda kronblad och de nära besläktade *P. Willmottiae* och *P. japonica* med vita). Sedan långt tillbaka har *P. albiflora* varit i kultur i Kina och Japan och där utbildats i mängder av kultursorter, vilkas antal senare genom europeiska och amerikanska hortikultörers nit mångfaldigats, de flesta med på ett eller annat sätt fyllda blommor. En översikt av de olika blomtyperna ges (efter American Peony Society's Manual) i Lustgården 1929, en sammanställning av de i Sverige odlingsvärda sorterna hos ELSE DAHL i festskriften för C. G. DAHL 1935.

Det nu allmänt gängse namnet bondpion dyker upp på en gång i ett flertal trädgårdskataloger år 1893, samtidigt som en upprepning sker i det kaos av sorter, man tidigare plägat sammanföra som »*P. herbacea*» och som till huvudsaklig del men tydligen ej helt och hållet utgjordes av »luktpioner»; åtgärden beror uppenbarligen på inverkan av SVENSSONS 1893 utkomna Flora öfver Sveriges kulturväxter. Längre tillbaka än till denna har jag ej kunnat spåra namnet bondpion, som egendomligt nog saknas i Svenska akademiens ordbok. Denna »gammaldags» prydnadsväxt, som i våra dagar tycks uppleva en välförtjänt renässans, kallas hos oss liksom ute i Europa, där den också sen länge är mycket spridd, för *P. officinalis*. Är detta riktigt? Tyvärr kan frågan ej besvaras utan att först en annan fråga reds ut: vad är *Paeonia officinalis*? Namnet härstammar från LINNÉ. Som FRITSCH och HUTH påpekat, kände och särskilde redan DIOSKORIDES, som var ungefär samtidig med kejsar NERO, två vilda pionarter, sedermera av alla förlinnaeanska botanister upptagna och vanligen kallade *P. femina* och *P. mas*. Dessa sammanslog LINNÉ — jämte kulturformer, däribland säkerligen även vår bondpion — i Species plantarum till *P. officinalis*, den enda *Paeonia*-art, han där rör sig med. RETZIUS bröt ånyo ut »*P. mas*», som han emellertid kallade *P. corallina* (på grund av den klarröda färgen på de aborterande fröna); för återstoden behöll han namnet *P. officinalis*. Redan tidigare hade GARSALT återinfört den förlinnaeanska tudelningen samt namnen *P. femina* och *P. mas*, men då han

ej genomgående tillämpat den binära nomenklaturen i sitt arbete, bör man i enlighet med de senaste botaniska nomenklaturreglerna förkasta GARSULTS benämningar och använda RETZIUS' namn *P. corallina* samt för den andra *P. officinalis*; som »emendator» bör för denna art sättas GOUAN såsom varande något tidigare än RETZIUS och då han just avsåg namnet för den vilda »femina». Denna *P. officinalis* L., Gouan är en sydeuropeisk-mindreasiatisk art, som särskilt i den västliga delen av sitt utbredningsområde, i södra Frankrike och norra Spanien, utbildar ganska särpräglade raser, ofta tagna som särskilda arter, med lägre växt, rikare flikade blad, ibland även kala fruktämnen (»*P. humilis* Retz.»); för alla raser gemensamma kännetecken äro de något gråaktigt gröna, särskilt på undersidan matta och m. l. m. håriga bladen med något rännformigt uppvikta avsnitt (en vacker habitusfotografi hos WEHRHAHN, Die Gartenstauden, ger utmärkt besked härom) samt de ljusare eller mörkare rosa-färgade kronbladen. Denna växt var i äldre tider allmänt känd (och även odlad) som en mycket värdefull medicinalväxt (varför LINNÉs artnamn ur den synpunkten är passande). Då den dessutom är den enda pion, som i vilt tillstånd når upp till Mellaneuropa och på det hela taget får anses som den vanligaste av Europas vilda pionarter, är det naturligt, att den även i stor utsträckning förekommer i bytet de botaniska trädgårdarna emellan. Men där uppträder den ej blott i många former utan också under många namn, delvis naturligtvis beroende på tillfälliga rena felbestämningar. Vanligast av dessa namn och kanske också i litteraturen är »*Paeonia peregrina* Mill.», som särskilt används för den vilda formen i motsats till de odlade. Man har alltså stundom haft på känn, att en olikhet fanns mellan dessa kategorier, en skillnad ej blott i fråga om blommornas »enkla» eller »dubbla» form. Nu har emellertid FRITSCH (och senare även STAPF) påvisat, att denna applicering av MILLERS namn ej är riktig, att MILLER med sitt namn — »den främmande, utländska», vilket redan i och för sig verkar malplacerat just på denna, den minst exotiska pionen — avsett den art, som senast

beskrivits från Rumänien av rumänen BRANDZA som *P. romanica* men som vanligen kallas *P. decora* Ands. Att endast på grund av originaldiagnosen i ANDERSONS *Paeonia*-monografi förbinda A:s namn med denna art är djärvt; efter den skulle man helst överföra namnet till »nomina dubia». Emellertid anför A. för sin »nya» art beskrivningar från några äldre auktorer, såsom CLUSIUS, med ledning av vilkas bilder man kan våga identifieringen. Arten hör hemma på Balkanhalvön och i Mindre Asien, och i europeisk litteratur dyker den upp omkring 1600 som en kostlig trädgårdsväxt från Konstantinopel. På bilden hos CLUSIUS känner man igen balkanartens karakteristiska bladtyp, med de mot spetsen trubbigt eller något tillspetsat tre- till månguddiga bladsegmenten; i fråga om färgen på bladen och blommorna får man låta nöja sig med beskrivningarna. Just vid denna tid har tydligen ett flertal nya sorter av pioner hastigt dykt upp i de europeiska trädgårdarna, enkla och dubbla och med skiftande färger, och även av »*P. byzantina*» känner man flera former. En av de nu uppträdande sorterna kan man utan större risk våga identifiera, på grund av dess egendomliga blomfärg, beskriven som »coccineus» (scharlakansröd), »pomi arantii color» eller lik den »quem Vienne matronae Pomerantzfarb cognominant». Denna är uppenbarligen lika med den typ av *P. peregrina* (i FRITSCHS och STAPFS mening), som avbildas, med text av STAPF, i Botanical Magazine 1918. Vanligare, åtminstone i naturen, är emellertid en annan form, som har — i levande tillstånd — praktfullt blodröda blommor (liknande till färgen *P. tenuifolias* men djupare röda), som pressade nästan svartröda och sammetsskimrande. Bladens form är densamma hos båda färgtyperna, de variationer som finnas (spetsigare eller trubbigare, smalare eller bredare bladavsnitt) synas ej löpa parallellt med färgväxlingarna och äro f. ö. föga betydande. Gemensam är även bladens konsistens — tjock, nästan läderartad — liksom bladsegmentens platta, ej buktiga skiva, vilken åtminstone hos den mörkblommiga formen, den som beskrevs som *P. romanica*, har en mörk, något glänsande grön färg utan

något gråaktigt eller blåaktigt inslag, en grönska som närmast kan jämföras med bondpionens. Med den sistnämnda har *P. romana* över huvud taget stor likhet.

Redan habituellt avviker bondpionen från »vildarten» *P. officinalis* (och även från kulturformer av denna med fyllda blommor — sådana finnas nämligen också) genom sina mer platta, mycket fastare, mörkt gröna och något glansiga samt (åtminstone i det närmaste) alldeles kala blad. Åtgärden att urskilja bondpionen från »vildpionen» med ett särskilt artnamn (såsom antydde i diskussionen om *peregrina*-namnet) är verkligen väl grundad. Men om den senare bör bibehålla det emenderade namnet *officinalis*, vad bör då bondpionen vetenskapligt benämnas, och vad är den egentligen? Den förra frågan kan besvaras kort: dess rätta namn är *P. festiva* — ett namn, som någon gång ses som varietetsnamn under *officinalis*, när det är fråga om odlade pioner, och som tyvärr tagits i bruk, åtminstone i kombinationer som »festiva maxima», för vissa luktpionsorter. Detta kan dock ej få hindra dess användning i binär ställning, helst som det givits i samband med en utmärkt beskrivning. Det skedde redan 1828, när TAUSCH (i »Flora oder Botanische Zeitung») gjorde en stor och på det hela taget nog väl långt driven artuppdelning inom det komplex, som vanligen inbegrips under *P. officinalis*. Hans diagnos lyder:

»*Paeonia festiva*: herbacea; capsulis erectis tomentosis; foliorum segmentis inaequaliter laciniatis: laciniis confertis oblongo-lanceolatis utrinque glabris.

Colitur vulgatissima in hortis Europae et Japoniae [?] floribus plenis, imo in pomariis quasi spontanea, sed vix Europae indigena. 4.

Wurde zu allen Zeiten mit *P. officinalis* und *promiscua*¹ ver-

¹ En av Tausch samtidigt uppställd, enligt hans beskrivning egentligen blott genom formen på rotknölarna från hans »officinalis» skild »art», upptagen och avbildad redan hos flera för-linnæanska förf.

wechselt, von welchen sie sich auf den ersten Blick auffallend unterscheidet. Die Lappen der Blätter stehen gedrängter, sind steifer, stumpfer, dunkelgrün, unten blässer unbehaart, aber niemals graugrün, und weit weniger riechend. Die Blume ist blutroth und blüth später. Mit einfacher Blume scheint sie bei den Alten nur CLUSIUS, der sie aus dem Saamen der gefüllten erzog, gesehen zu haben.»

Om alltså den första frågan — om benämningen — är klar, så återstår den andra: vad är egentligen denna *P. festiva*, »vix Europae indigena»? Jag har redan påpekat, att bladtypen i hög grad påminner om *P. peregrinas* (*P. romanicas*); detta visar sig även i en — ofta mycket utpräglad — tendens till den för den senare utmärkande »uddflikigheten». Även bondpionens blommfärg (hos den vanligaste formen, den som verkligen är »pionröd») avviker från *P. officinalis*' rosa i tydlig riktning mot *romanica*, den är i själva verket, liksom blomningstiden, intermediär mellan dem. Och jag tror, att ingen mer antaglig förklaring kan ges till uppkomsten av *P. festiva*, som varken med enkla eller dubbla blommor är känd som vildväxande, än den, att den utgör en hybrid mellan *P. romanica* och en annan art, rimligtvis en av *P. officinalis*' många former. Ett avgörande bevis härför anser jag vara, att bondpionen har gemensam med den förra en karaktär, hittills ej nämnd i denna diskussion, på vars systematiska värde inom släktet *Paeonia* HUTH fäst uppmärksamheten. Hos all *P. peregrina* (i FRITSCHS och STAPFS mening) och alltså även *P. romanica* — liksom hos *P. anomala-Veitchii*-komplexet och, knappt skönjbart, hos *P. Emodi*, en underbart vacker Himalaja-art med snövita, näckroslika blommor — finns ett för övrigt inom släktet ej förekommande kännetecken, bestående i att bladöversidans grövre nerver äro m. l. m. tätt besatta med små encelliga, färglösa, piggliska hår. Dessa hår återfinnas hos *P. festiva*!

Vad slutligen angår spørsmålet om var och när bondpionen uppstod och när den introducerades i Europas trädgårdar, är jag ej redo att besvara det. Jag skiljer på frågorna, ty jag är liksom

TAUSCH övertygad om att den ej uppstått på europeisk (eller rättare sagt icke-turkisk) mark utan troligen importerats från (eller över) Turkiet, sannolikt ungefär samtidigt med »*Paeonia byzantina*». Det synes mig något osäkert, om de båda äldsta av T. till *P. festiva* förda synonymen, grundade på LOBELII och DODONAEI bilder och beskrivningar, rätteligen höra hit; mig tyckas de — tyvärr blott en ytterst liten stjälktopp upptagande — bilderna snarare föreställa en fylld form av den äkta *P. officinalis*. Att sådana vid denna tid förekommo i trädgårdarna är otvivelaktigt. Men hos MORISON (1695) och ännu tidigare TABERNAEMONTANUS (1625; jag har ej haft tillgång till någon tidigare upplaga och vet ej, om dessa avvika i detta stycke) finner man en otvivelaktig bondpion avbildad, hos den sistnämnde nästan illusoriskt lik *P. peregrina* i fråga om bladens snitt. Och redan här kan man också finna likheten i bladtyp mellan dessa bägge påpekad: »Es ist auch eine /die Bletter hat fast als die gefüllte/ mehr zerttheilet als die ander /die Blum ist schön Zinober farb/ die man *Byzantina* nennet...»

Hur bondpionens dubbelblommighet uppstått, om genom korsning mellan dubbelblommiga former eller (kanske mer troligt) som mutation ur en enkelblommig hybridform, är väl nu omöjligt att avgöra. Eller skulle det rentav vara möjligt att bland den tidens nyvunna skatter av pioner också upptäcka en enkelblommig ursprungstyp till den hybridogena *P. festiva* eller, för att vara mer försiktig, en enkelblommig *officinalis-romanica*-hybrid? Jag finner det ej alldeles uteslutet, att en av bilderna i »Hortus Eystettensis» (1613) skulle kunna föreställa en sådan, men till ett bestämdare påstående vill jag — i varje fall nu — ej sträcka mig. En närmare granskning och tydning av dessa gamla bilder vore en intressant uppgift — men svår, ej minst i fråga om detta sistnämnda underbara praktverk, där tyvärr (man ser det särskilt väl på bilden av en absolut naturvidrigt hopfogad pionstjälk, som samtidigt bär både frukt och blom) den konstnärliga fantasin på sina håll fått råda över den vetenskapligt noggranna iakttagelsen.

Uppsala den 31. mars 1937.

Z u s a m m e n f a s s u n g.

Die in europäischen Gärten seit alters her (wahrscheinlich seit dem Beginn des 17. Jahrhunderts) in mehreren Farbenformen, aber meistens mit tief karminroten Blumenblättern, viel kultivierte, gefüllt-blütige »gemeine Pfingstrose« (schwed. »bondpion«), die in den Gärten und im Schrifttum meistens unter dem Namen von *Paeonia officinalis* geht, ist — wie bereits TAUSCH in Flora 1828 hervorgeheben hat — von der echten, u. a. in Südeuropa heimischen *P. officinalis* L., em. Gouan (*P. foemina* (L.) Gars., oft fälschlich *P. peregrina* genannt) durch steifere, fast kahle und rein dunkelgrüne (nicht graugrüne) Blätter sowie durch ihre Blütenfarbe und Blütezeit scharf getrennt und hält in diesen Hinsichten eine Zwischenstellung zwischen jener Art und der südosteuropäisch-kleinasiatischen *P. peregrina* Mill. (*P. decora* Ands., sec. auct. div.), und zwar ihrer tief-blutrotblütigen Rasse, *P. romanica* Brandza. Die »gemeine Pfingstrose«, die somit nicht mit gefüllt-blütigen Formen der »Wildpäonie« (*P. officinalis* L., Gouan) verwechselt werden darf, hat den Namen *P. festiva* Tausch zu führen. Sie ist aus der Natur — als ursprünglich — nicht bekannt und kann bestens als eine in der Kultur (wohl in orientalischen Gärten) und zwars aus der Kreuzung *P. officinalis* × *P. romanica* entstandene Form betrachtet werden. Eine wichtige Stütze für diese Annahme bietet das Vorkommen bei *P. festiva* von jenen eigentümlichen, kurzen Haaren an den gröberen Nerven der Blattoberseite, die — wie zuerst HUTT nachgewiesen hat — der *P. peregrina* (einschliesslich der *P. romanica*) und dem *P. anomala*-Komplex eigen sind, bei allen anderen Arten der Gattung (auch bei der *P. officinalis*) aber fehlen.

Fig. 1. Bregentved, slottet från parksidan.

Foto: PERCY H:SON TAMM 15 juni 1937.

PÅ ANDRA SIDAN SUNDET.

FÖRENINGENS FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD 18:DE EXKURSION.

AV NILS SYLVÉN.

Den minnesrika dendrologfärden till England våren 1935 väckte hos de svenska dendrologerna oemotståndligt lusten till nya utlandsfärder. Från Holland, Frankrike och Finland hade våren 1936 inviter till exkursionsbesök försports, och det Sverige närmast närliggande, parkrika Danmark hade allt sedan föreningens flyktiga besök i Kronborg Have en solig junieftermiddag 1922 lockat till närmare dendrologisk bekantskap. I enlighet med en oförtydligt av föreningens medlemmar allmänt omfattad önskan började redan tidigt på året 1937 planer smidas på en dendrologisk sommarfärd till Danmark. Dansk Haveselskab biträdde med råd och planläggning och åt Bennetts resebyrå i Köpenhamn anförtröddes vården om resenärernas materiella välbefinnande. Över 70 deltagare voro snart anmälda och söndagen den 13 juni kunde exkursionen begynna.

Kgl. Dansk Haveselskabs trädgård.

Exkursionens första besök avsåg, som helt naturligt var, Kgl. Dansk Haveselskabs trädgård vid Frederiksberg. Samling ägde rum kl. 8,50

Fig. 2. Overgartner HANSEN berättar om Dansk Haveselskab och dess trädgårdar.
Foto: E. CEDERPALM 13 juni 1937.

utanför Berlingske Tidende-Centralen vid Raadhuspladsen i Köpenhamn och avfärd skedde i bussar kl. 9 f. m. Utanför parkgrindarna vid Dansk Haveselskabs anläggningar vid Frederiksberg mötte Overgartner HANSEN, som välvilligt förde oss an under den högtintressanta rundvandringen i trädgården.

Före rundturen samlas vi på gårdsplanen framför Haveselskabets huvudbyggnad (fig. 2), och Overgartner HANSEN berättar här för oss om Dansk Haveselskabs och dess trädgårdars historia. Sällskapets upprinnelse är det år 1830 den 23 september bildade »Selskabet til Blomsterkulturens Fremme». Som föremål för sällskapets verksamhet betraktades ursprungligen alla prydnadsväxter för fritt land ävensom alla krukväxter, som kunde övervintras utan vård i växthus. Från och med år 1834 utvidgades verksamheten att omfatta även köks- och fruktträdgårdsväxter, och sällskapet antog samtidigt namnet »Selskabet til Havedyrkningens Fremme». År 1837 förvärvade sällskapet ett område vid Frederiksbergs Allé och lät här anlägga en trädgård. Denna anläggning försålades 1882, och sällskapet övertog nu arrendet av Frederiksbergs slottsträdgård vid Frederiksberg Runddel; den nya trädgården blev tillgänglig först år 1884 och invigdes nu i samband med anordnandet av en stor offentlig rosutställning. Den 17 sept. 1880 tilldelades sällskapet med anledning av dess då inträffade 50-årsjubileum namnet »Det kongelige danske Haveselskab».

Fig. 3. Anläggning i engelsk stil i Kgl. Dansk Haveselskabs trädgård vid Frederiksberg.

Foto: NILS HOLMBERG 13 juni 1937.

Fig. 4. Parkanläggning i regelbunden fransk stil i Kgl. Dansk Haveselskabs trädgård.

Foto: CARL T. LUNDBERG 13 juni 1937.

Fig. 5. Av azaleor inramad damm i Kgl. Dansk Haveselskabs trädgård.

Foto: PERCY H:SON TAMM 13 juni 1937.

Innan vi ge oss ut på vandringen genom trädgården passa vi på att något närmare bese det imponerande blå regnet (*Wistaria sinensis*) — måhända Danmarks största! — och de vackert blommande klätterrosorna å väggen till Haveselskabets byggnad (jmf. fig. 2). Under Overgartner HANSENS ledning taga vi så de vackra trädgårdsanläggningarna i betraktande. Det är den engelska stilen (fig. 3) i dess mest tilltalande form, som närmast möter med av träd- och buskgrupper vackert inramade, välskötta gräsplaner, stenberg och naturdammar. Artrikedomen är betydande, och blomsterprakten just nu mångenstädes utomordentlig. Av mera anmärkningsvärda lignoser lägga vi vid en av näckrosdammarna särskilt märke till en sumpcypress (*Taxodium distichum*) med stora och kraftiga »luftrötter»; en ståtlig *Aesculus Pavia* står fortfarande översållad med granna, djupröda blommor; en vid frösådd av vanlig mörkröd *Clematis montana rubens* uppkommen form av denna med vackert blekröda blommor förtjänar här även särskilt framhållas. — Stenbergsväxterna äro legio och många av dem i sitt slag verkliga praktblomster. Såsom sådana må här särskilt erinras om den blomrika och färgstarka *Ajuga genevensis Broekbankii*, en ur engelskt frö uppdragen *Aquilegia* med röd-vita blommor och långa sporrar, den med rosenröda blommor

Fig. 6. Från Kgl. Dansk Haveselskabs privata trädgårdar.

Foto: ASTRID MALMER 13 juni 1937.

översållade *Dianthus plumarius* D u c h e s s o f F i f e, den rikt ljusrödblommiga *Helianthemum L a w r e n s e m s P i n e* och den flerstädes återkommande, gulbladiga *Veronica Farreri*. Den på vackert himmelsblå förgätmigej-blommor rika *Anchusa myosotidiflora* visade sig här vara en skuggväxt av förnämligaste slag.

I anslutning till den fritt formade engelska parken hade en mindre parkanläggning i regelbunden, fransk stil (fig. 4) blivit anordnad. Av häckar inramade, rektangulära gräsmattor, perenna rabatter och spegeldamm etc. äro utmärkande för anläggningen. En fröjd för ögat var här en stenkantad damm med tät inramning av azaleor i olika blomfärger, vita — gula — röda, och en elegant *Salix alba vitellina pendula* som fonddekoration (fig. 5). Av azaleor förekommo dels alltjämt vackert blommande *pontica*-hybrider, dels nu mer eller mindre fullständigt avblommade *mollis*-korsningar. Ståtliga exemplar av *Gunnera chilensis* med blad i jätteformat och *Saxifraga peltata*, i bladstorlek tävlande med denna, ge åt anläggningen en prägel av sällspord frodighet och växtkraft.

Alldeles särskilt tilltalande äro trädgårdens just nu som rikast blommande r o s o r. En mångfald arter och former äro här representerade, och vid den närmare granskningen av dessa ha vi i Plante-

skoleer SVEN POULSEN, den kände rosexperten och sortförädlaren, enligt förteckningen anmäld deltagare i exkursionen, den bästa tänkbara ciceron och läromästare. Av de enkelblommiga vildrosorna fästa sig gärna några framför andra i minnet. Såsom sådana må särskilt framhållas de i olika nyanser gulblommande *Rosa foetida* (= *lutea*), *R. hemisphærica* (= *sulphurea*) och *R. Hugonis*, de chinesiska, brunrödblommiga *R. Fargesii* och *R. Moyesii* — den förstnämnda av dessa här med fröavkomlingar i olika blomfärger, tydligen utklyvningar efter tidigare skedd korsning — samt de på vackra, ljus rosafärgade blommor rika *R. Roxburghii* (= *microphylla*) och *setipoda*, den förra främst karakteriserad av sina mangpariga, ormbunksliknande blad. Med tillfredsställelse kunna vi nu jämväl konstatera, att vår vildväxande kanelros, *R. cinnamomea*, med sina vackert klarröda blommor och sin karakteristiska, täta taggbeklädnad ävenledes väl förtjänar en plats i den moderna lustgården.

En nog så intressant avdelning inom Haveselskabets område utgöres av de småträdgårdar, som äro medlemmarnas privata (jmf. fig. 6). Det rör sig här om koloniträdgårdar av ett alldeles särskilt slag, rena små lustgårdar med framför allt rosor och perenner inom av häckar inramade och från varandra väl avgränsade fyrkanter av rätt så betydande omfattning. I häckarna ha rosor med förkärlek kommit till användning. Mera vanliga häckväxter, sådana som hagtorn, avenbok och lind, möta även flerstädes. Vällformade buxbomhäckar av aktningsvärd höjd synas på några ställen erbjuda eftersträvat skydd och avskildhet. Staket med yppigt utvecklade klätterväxter ha även i flera fall med god framgång använts; *Polygonum Baldschuanicum* synes härvid just nu vara en av de mest tilltalande arterna.

Köpenhamns botaniska trädgård.

Något över en timme hade programenligt rundvandringen i Kgl. Dansk Haveselskabs trädgårdar tagit i anspråk, då vi kl. 10,45 ånyo bestego bussarna för fortsatt färd med Universitetets botaniska trädgård som närmaste mål. Tiden för besöket i trädgårdarna vid Frederiksberg hade varit alltför knapp, och ännu knappare måste tyvärr tiden bliva för vårt besök i Botaniska trädgården. Vid trädgårdsgrindarna stod trädgårdens direktör, doktor LANGE, oss till mötes, och tack vare hans utomordentliga ledning blev behållningen av vårt allt för korta besök i den innehållsrika trädgården den bästa möjliga.

Fig. 7. Från Köpenhamns botaniska trädgård; i bakgrunden Rosenborgs slott.

Foto: CARL T. LUNDBERG 13 juni 1937.

Fig. 8. Blommande rhododendron i stenberg-sanläggningen i Köpenhamns botaniska trädgård.

Foto: PERCY H:SON TAMM 13 juni 1937.

Fig. 9. *Quercus castanæfolia* × *Cerris* i Köpenhamns botaniska trädgård.

Foto: SVEN A. HERMELIN 13 juni 1937.

Köpenhamns nuvarande botaniska trädgård är belägen mitt inne i storstaden strax V. om Rosenborgs slott (jmf. fig. 7). Trädgården anlades här under åren 1871—74 på ett för ändamålet avsatt område om c:a 10 hars storlek. Tack vare den för anläggningen väl lämpade terrängen är trädgården rent landskapsmässigt sett utomordentligt vacker, en av de vackraste i sitt slag i Europa. Speciellt för dendrologer är densamma ett sannskyldigt eldorado med sin av snart sagt otaliga arter sammansatta lignosvegetation med solitärträd och trädgrupper, som här nått en för förhållandena sällsamt förnämlig utveckling. Trädgårdens centrum upptages av en omfattande stenberg-sanläggning (fig. 8), vida berömd för sin rikedom på arter och känd som ett mönster för dylika anläggningar.

Fig. 10. Naturlig ängsvegetation med blommande prästkragar i Köpenhamns botaniska trädgård.

Foto: SVEN A. HERMELIN 13 juni 1937.

Doktor LANGE för oss an och demonstrerar för oss några av trädgårdens förnämsta sevärdheter. Vi stanna först inför en ståtlig grupp lindar med välutvecklade exemplar av bl. a. *Tilia euchlora* och *T. tomentosa* samt *T. platyphyllos* var. *vitifolia*, den senare en intressant form av storbladig lind med svagt treloberade, om vinrankans erinrande blad. Ett 70-årigt praktexemplar av *Paulownia tomentosa* hade föregående sommar stått översållat med rikblommiga violetta blomklasar. Ett omkring 65 år gammalt kaukasiskt vingnötsträd, *Pterocarya fraxinifolia*, av imponerande stamtjocklek betrakta vi med alldeles särskild vördnad, då det uppgives vara det största i sin art i Norden. Ett vackert exemplar av *Cratægomespilus Dardari*, ymphybriden mellan *Cratægus monogyna* och *Mespilus ger-*

manica, med återgång till å ena sidan hagtornstyp och å den andra mispeltyp, blir föremål för särskild demonstration. Inom trädgårdens rika samling e k a r möta bl. a. de sällsynta ekhybriderna *Quercus castaneaefolia* $\times$ *Cerris* (fig. 9) och *Q. imbricaria* $\times$ *velutina* (= *Q. Leana*). — Av stenbergsväxterna intressera oss främst några just nu vackert blommande lignoser: *Genista radiata*, översållad med i 3—10-blommiga huvud samlade gula blommor, *Paeonia lutea* med stora guld-gula blommor samt elegant och rikblommig *Rosa Serafinii* förtjäna i detta sammanhang särskilt omnämnas. Bland mängden örtartade stenbergsväxter minnes kanske mången främst den i blomsterprakt nu oöverträffade *Veronica prostrata* med dess underbart vackra, mörkblå, rikblommiga blomklasar.

En detalj i anläggningarna av intresse ur parksynpunkt må till sist framhållas. Å en av gräsmattorna mellan trädgrupperna hade naturlig ängsvegetation (fig. 10) åstadkommits; rikligt blommande p r ä s t k r a g a r och gräs gävo nu den rätta vildängsillusionen.

Charlottenlunds Forstbotaniske Have.

Från Botaniska trädgården går färden vidare till den Forstbotaniska trädgården vid Charlottenlunds Skov. Vackra a l m-alléer kanta gatorna ut till Fælledparken, genom vilken vägen leder ut mot Charlottenlund. Bortom Fælledparken vidtager en modern villastad med tilltalande parkbebyggelse.

Vid Forstbotaniska trädgården mottagas vi av doktor SYRACH LARSEN, trädgårdens föreståndare och föregångsmannen på den danska skogsträdsförädlingens område. Den knappa tiden, som står oss till buds för besöket i trädgården, begagna vi på bästa sätt under dennes insiktsfulla ledning.

Den Forstbotaniska trädgården i Charlottenlund är ännu alltjämt Danmarks mest omfattande arboretum. Den sorterar under Landbohøjskolen och är sålunda en statens anläggning. Den anlades 1838—39 i anslutning till skogsbruksundervisningen, som några år tidigare blivit förlagd till Köpenhamn. Främst på grund av sitt rika barrträdssortiment, som planterades av CARL HANSEN under 1880- och 1890-talen, har Charlottenlunds arboretum fått betydelse för det praktiska skogs- och trädgårdsbruket. Trädgårdens begränsade utrymme, som därtill tvenne gånger blivit starkt beskuret i samband med landsvägs- och järnvägsbyggen, har ej tillåtit bevarandet i full utsträckning av de

Fig. 11. Barrträd och blommande rhododendron i Charlottenlunds Forstbotaniske Have.

Foto: ASTRID MALMER 14 juni 1937.

ursprungligen rikhaltiga trädbestånden och än mindre möjliggjort några som helst nyförvärv. Trots detta hyser trädgården ännu alltjämt en anmärkningsvärt rikhaltig samling skogsträdsarter, många av dem av sådana format, som man sällan möter i nutidens skogsbotaniska anläggningar.

Den snabba rundvandringen genom trädgården tillät endast ett ofullständigt förtecknande av de viktigare och intressantare inslagen i trädgårdens rikhaltiga arboretum. Av barrträd annoterades sålunda praktexemplar av ett flertal i Sverige i allenast relativt blygsam gestalt uppträdande arter. Silvergranar av sådana mått, som här mötte upp av snart sagt varje i dansk odling förekommande art, ha vi näppeligen i något fall exempel på från vårt land. Några av doktor SYRACH LARSEN välvilligt meddelade mått torde här vara till fyllest för belysande av sakförhållandet: en *Abies Lowiana*, planterad 1864, nu 28,5 m hög och 285 cm i stamomkr. vid brh., en likåldrig *A. grandis* resp. 21 m och 267 cm; en *A. Lowiana* av år 1889 28,2 m hög och 229 cm i stamomkr.; en *A. grandis* av år 1890 resp. 31,9 m och 270 cm; en *A. nobilis* av år 1891 20 m hög med 180 cm:s stamvidd; för följande år 1890 planterade silvergranar äro att anteckna nedanstående mått

för stamhöjd resp. stamomkrets: för *A. cephalonica* 15,4 m och 104 cm, för *A. firma* 11,3 m och 125 cm, för *A. homolepis* 16,2 m och 135 cm, för *A. Mariesii* 15,2 m och 122 cm. — Av särskilt dendrologiskt intresse att se voro några nu 12 år gamla korsningsplantor, framgångna efter artificiell korsning mellan *Abies Lowiana* och *A. grandis*. Samtliga korsningsplantorna hade friskt gröna, glänsande barr liksom *A. grandis*, med en tydlig krumböjning uppåt liksom hos *A. Lowiana*. I utvecklingsstyrka voro de avgjort överlägsna jämnåldriga rena dotterplantor av de båda föräldraträden, varför doktor SYRACH LARSEN under senare år för praktiskt bruk gått in för masskorsning de båda arterna emellan.¹

Arterna av släktet *Picea* gävo föga silvergranarna efter. Vi möta här exempelvis ett år 1889 inplanterat träd av *Picea sitchensis* om ända till 24,3 m:s höjd och 183 cm:s stamomkrets vid brösthöjd. Följande år 1890 inplanterade granar framvisa 1938 nedanstående mått för stamhöjd resp. stamomkrets: *P. Engelmanni* var. *glauca* 17 m och 107 cm, *P. jezoensis* 10,4 och 96 cm, *P. obovata* 20,7 m och 139 cm, *P. orientalis* 20,0 m och 119 cm, *P. polita* 8 m och 49 cm, *P. Schrenkiana* 13,1 m och 79 cm; en *P. omorika* av år 1891 resp. 18,8 m och 119 cm.

Av *Pinus*-släktets representanter taga arterna *nigra* och *ponderosa* v. *scopulorum* storlekspriset med resp. 270 och 206 cm:s stamomkrets vid brösthöjd, den förra 23,8 och den senare 21,4 m hög. År 1889 inplanterade exemplar av *P. contorta* mäta upp till 17,5 m i höjd och 140 cm i stamomkrets, av *P. excelsa* 18,3 m och 169 cm, av *P. parviflora* 8,6 m och 88 cm, av *P. ponderosa* 20,6 m och 187 cm, av *P. rigida* 14,6 m och 128 cm. År 1890 inplanterad *P. Jeffreyi* mäter 19,6 m i höjd och 155 cm i stamvidd, *P. koraiensis* 12,3 m och 82 cm, *P. nigra* var. *cebennensis* 15,4 m och 195 cm; en *P. monticola* av år 1876 resp. 17,6 m och 140 cm.

För svenska ögon verka de i trädgården mötande »jätte»cedrarna närmast som en saga. Atlascedrar av år 1889 och Himalayacedrar av år 1891 om resp. 161 och 109 cm:s stamvidd äro ju något för även sydsvenska förhållanden nära nog otänkbart. Än mera förvånade dock de rikt kottebärande praktträden av Libanon-

¹ Jmf. C. SYRACH LARSEN: The employment of species, types and individuals in forestry. Royal Veterinary and Agricultural College Yearbook 1937, Copenhagen 1937, p. 104—105.

Fig. 12. Från ceder-avdelningen i Charlottenlunds Forstbotaniske Have.

Foto: NILS HOLMBERG 13 juni 1937.

ceder av år 1889 med stammar och kronor tydande på långt sydligare luftstreck — stamvidden upp till 144 cm med en krondiameter om ända till 10 m —; självsådda ungplantor gävo här syn för saken för artens trivsel. — Mammutträdet, *Sequoia gigantea*, av år 1890 om 13,5 m:s stamhöjd och 164 cm:s stamomkrets vid brösthöjd väckte givetvis likaledes de svenska dendrologernas oförställda beundran. Så kanske ännu mer en *Sequoia sempervirens* av samma årgång om 13,8 m:s höjd och 92 cm:s stamvidd.

Några mera egendomliga och mindre vanliga barrträdsformer blevo särskilt uppmärksammade. En hög och reslig ormgran visade å enstaka grenar »bakslag» till gran av vanlig förgreningstyp. Vid sidan av denna hade en klotformig dvärgform av samma art (*Picea Abies* var. *Gregoryana*) planterats, och nådde denna nu vid samma ålder som den högväxta ormgranen allenast omkring en halv meter i höjd. — En *Tsuga canadensis* var. *microphylla* med korta, 6—8 mm långa barr visade »bakslag» till den för arten normala barrlängden (8—18 mm). — Av *Cryptomeria japonica* förekom en utpräglad »orm»-form (var. *virgata*) med långa, ogrenade grenar, erinrande om ormgranens.

Fig. 13. Utsikt från Bellevue restaurang i Klampenborg.

Foto: CARL T. LUNDBERG 13 juni 1937.

Även lövträd voro rikligt representerade i Charlottenlunds innehållsrika arboretum. En *park lind* (*Tilia vulgaris*) med i ring runt moderstammen uppväxande grenstammar var i sitt slag en enastående sevärdhet. Praktexemplar av *Liriodendron tulipifera* — 193 cm i stamomkrets vid brh. — och *Sophora japonica* — 132 cm vid brh. — vittnade i sin tur om även ömtåligare arters godartade utvecklingsmöjligheter under för handen varande betingelser. Anmärkningsvärt välutvecklade individ av *Corylopsis pauciflora* och *Decaisnea Fargesii* m. fl. i svensk odling sällsynta och föga växtkraftiga arter pekade oförtydligt i samma riktning. Av särskilt intresse att se för svenska dendrologer voro i svensk odling ännu i stort sett okända arter sådana som exempelvis *Eucryphia glutinosa*¹, *Styrax japonica* och *Zanthorhiza apifolia*, alla här i högönsklig välmåga.

Charlottenlunds underbara arboterum hade krävt minst en hel dag, om vi någorlunda nöjaktigt skulle ha hunnit med att bese alla dess dendrologiska sevärdheter. Den till buds stående tiden för vårt besök hade dock på bästa sätt utnyttjats och doktor SYRACH LARSEN hade därunder givit oss en god översikt över den forstbotaniska trädgården. Då tiden för förutbeställd lunch kl. 1 var inne, måste vi, huru gärna

¹ Jmf. NILS SYLVÉN: Till Albions land. Föreningens för Dendrologi och Parkvård 16:de exkursion. »Lustgården» 1935, sid. 133, 146.

Fig. 14. Från badlivet utanför Bellevue i Klampenborg.

Foto: PERCY H:SON TAMM 13 juni 1937.

vi än ännu länge velat stanna kvar i den underbara trädgården, ovillkorligt bege oss till de väntande bussarna.

Från Forstbotanisk Have följa vi vägen förbi Charlottenlunds slott till Klampenborg. Å Bellevue restaurant sitta vi snart bänkade vid de dukade lunchborden och njuta av god mat och härlig utsikt över Sundet (fig. 13). Omedelbart utanför restaurantområdet myllrar det av söndagsbadande Köpenhamnare (fig. 14); en snart sagt oöverskådlig cykelpark säger oss, att en ej oväsentlig del av den cyklande storstaden i dag mer än vanligt i den tryckande sommarvärmen har sökt sig ut till havsvattnets välbehövliga svalka.

Moderna danska villaträdgårdar.

Första exkursionsdagens eftermiddag var anslagen åt besök i villaträdgårdar i Köpenhamns omgivningar. Trenne dylika hade blivit utvalda, alla tre förnämliga skapelser av den danske trädgårdsarkitekten C. TH. SØRENSEN, som nu själv ledde eftermiddagens färd.

Den först besökta anläggningen var belägen inom Charlottenlundsområdet och tillhörde ingenjör JENS JARL. Kring en villa i extrem funkisstil (fig. 15) hade här skapats en sannskyldig liten trädgårdsidyll. Den av murar avgränsade, på plan mark anlagda trädgården bestod — som R. ÖSTEDT i en skildring från exkursionen kort och träffande uttrycker det — »av gräs, blommor och vatten». »Grusgångar lyste med sin absoluta frånvaro. Vattnet utgjordes av en rund näckrosdamm,

Fig. 15. Ingenjör JENS JARLS funkisvilla vid Charlottenlund.

Foto: PERCY H:SON TAMM 13 juni 1937.

byggd kring ena hörnan av huset, så att detta gav intryck av att stå direkt i vattnet. Det var trädgårdens centrala parti, kring vilket det övriga grupperade sig. I vinkeln på ena sidan av dammen låg rosen- och perennträdgården och på den andra den välfriserade gräsmattan. Det hela var enkelt men logiskt uppbyggt, en funkisanläggning, som verkligen gör skäl för namnet. Det var modern trädgårdskonst, väl antagligen med tyskt påbrå men befruktad av den danska andans strävan till ändamålsenlighet och förenkling.»¹

I anläggningens såväl träd- och buskplanteringar som perennträdgård hade ett väl lämpat artmaterial kommit till användning. Av träd och buskar mötte björk, svarttall och bergtall, hängpil, *Robinia*, fläder (med vacker, rundad krona), syrener och spireor, *Aralia chinensis*, *Tamarix*, *Diervilla* och *Philadelphus*, rhododendron och rosor. Som häckväxter hade använts aln, fläder och hagtorn. I perennträdgården såg man bl. a.

Anemone japonica
Aubrietia hybrida
Centaurea montana

Cerastium grandiflorum
Chrysanthemum maximum
Dielytra spectabilis

¹ R. ÖSTEDT: Med dendrologföreningen på exkursion i Danmark. Allm. Sv. Trädgårdstidn. 1937, Nr 17, sid. 525.

Fig. 16. Näckrosdammen i ing. JARLS trädgård.
Foto: AGDA HAGLUND 13 juni 1937.

Fig. 17. Näckrosor och kavelddun i näckrosdammen i ing. JARLS trädgård.
Foto: ANNA GIERTZ 13 juni 1937.

Fig. 18. Lupiner och svärdsiljor m. m. i perennanläggningen i ing. JARLS trädgård.

Foto: ASTRID MALMER 13 juni 1937.

<i>Euphorbia polychroma</i>	<i>Papaver orientale</i>
<i>Helianthemum grandiflorum</i>	<i>Phlox hybrida</i> (olika former)
<i>Hemerocallis flava</i>	P i o n e r
<i>Hydrangea</i>	<i>Primula</i> -arter
<i>Iris pallida</i>	<i>Salvia officinalis</i>
<i>Lavandula officinalis</i>	<i>Thalictrum</i>
<i>Lilium</i> -arter	T u l p a n e r
<i>Lupinus polyphyllus</i> (röd och blå)	<i>Verbascum</i>

I näckrosdammen (fig. 16 och 17) blomma röda, gula och vita näckrosor och högväxande *Typha latifolia* (fig. 17) speglar sig i vattnet mellan näckroskolonierna. Och upp efter funkisvillans murar och väggar klättra rosor och *Clematis*, kaprifol och murgröna, h. o. d. lämnande plats för persikor i spalierform.

Villaträdgården nummer 2, belägen ej långt från den första, tillhörde ingenjör P. A. KAMPMANN och representerade en av de större anläggningarna inom området. Villan var här en långsträckt tvåvånings bygg-

Fig. 19. Från ingenjör P. A. KAMPMANNS villaträdgård vid Charlottenlund.
Foto: ASTRID MALMER 13 juni 1937.

Fig. 20. Från perennrabatterna i ing. KAMPMANNS trädgård.
Foto: PERCY H:SON TAMM 13 juni 1937.

Fig. 21. Rikt blommande *Clematis Nelly Moser* i ing. KAMPMANNS trädgård.
Foto: PERCY H:SON TAMM 13 juni 1937.

nad i modern tegelarkitektur. En långsträckt gräsmatta, något vidgad framför byggnaden och åt andra hållet bågformigt böjande av åt ena sidan, utgjorde det centrala i anläggningen (jmf. fig. 19). Den idealiskt kortklippta gräsmattan, bestående av nästan enbart rödsvingel, var på båda sidor kantad av en enkel rad fyrkantiga cementplattor. Utanför dessa vidtogo längsrabatter med perenner, rhododendron och rosor etc. (fig. 20). På ena sidan hade

Fig. 22. Från dammanläggningen i ing. KAMPMANNS trädgård; i förgrunden t. h. trädgårdsarkitekten C. Th. SØRENSEN.

Foto: PERCY H:SON TAMM 13 juni 1937.

Fig. 23. Exkursionen på vandring runt dammen i ing. KAMPMANNS trädgård.

Foto: PERCY H:SON TAMM 13 juni 1937.

Fig. 24. Från doktor BOJE-BENZENS villaträdgård i Springforbi.

Foto: PERCY H:SON TAMM 13 juni 1937.

bakom perennrabatterna anordnats en pergola med roser och clematis; en med stora, lysande blommor översållad *Clematis Nell y Moser* (fig. 21) fäste här ovillkorligt uppmärksamheten vid sig. På andra sidan mötte en långsträckt, liksom gräsmattan i båge svängd damm med steninfattning och omramning av perennkvarter (fig. 22 och 23). Anläggningen var i sin helhet imponerande med idylliska detaljinslag.

Från Charlottenlunds-området gick färden vidare över Ordrup och den N. därom belägna kapplöpningsbanan, där löpningar pågingo och en nästan oöverskådlig bilpark vittnade om den danska allmänhetens stora intresse för hästsporten. Vi passera ånyo Klampenborg och fortsätta vidare N. ut längs Dyrehaven till Springforbi. En ståtlig *Araucaria imbricata* i en trädgård vid vägen befäster här ytterligare det exotiska intryck Charlottenlunds cedrar och sequoior redan på förmiddagen givit oss.

Fig. 25. Mur mot havet i dr BoJE-BENZENS trädgård.

Foto: AGDA HAGLUND 13 juni 1937.

Fig. 26. Månporten i trädgårdsmuren i dr BoJE-BENZENS trädgård.

Foto: NILS HOLMBERG 13 juni 1937.

Doktor BOJE-BENZENS villaträdgård i Springforbi blir den tredje och sista av oss nu besökta privatträdgården. Villan i trärustik (fig. 24) är placerad på en höjd vid stranden av Sundet. Framför villan befinner sig en plattbelagd terrass och i dällden nedanför denna trädgården, en mjukt kuperad, trädbevuxen gräsmatta med längsaxel av stentrappor tvärs igenom en steninramad ros- och perennanläggning. Längsaxelns slut markeras av en ståtlig solitär-l i n d. Mot havet avgränsas trädgården av en mur (fig. 25) av röd sandsten, i vilken en rund öppning, en s. k. månport (fig. 26), ger en utblick över vattnet. Uppe på muren leder en väg från terrassen ut till en sittplats med fri utsikt över Sundet. Trädgårdens vackra läge i förening med anläggningarnas enkelhet och stilfullhet gör med nödvändighet det starkaste intryck. Att i den här föreliggande miljön inkomponera en regelbunden modern perennanläggning (fig. 27) måste betecknas som ett vågspel, men trädgårdsarkitekten har förvisso vunnit det vågade spelet. Det väl valda plantmaterialet har här lyckligen bidragit. *Lupiner* i de läckraste olika blomfärger — röda, blå och orange — måste i detta sammanhang betecknas som ett verkligt fynd. Så ock i olika nyanser av rött — från ljus rosa till svartrött — och i orange prunkande *Valle-mo* (*Papaver orientale*) samt färgstarka *svärds liljor*. En tilltalande detalj i anläggningen utgjorde även den på husväggen spalierade, rikblommande *Cotoneaster racemiflora* (fig. 28).

Från Sorgenfri styra vi kosan åter mot Köpenhamn. Vägen för oss närmast genom Jægersborg Hegn med dess imponerande bokskog och vidare förbi Nærum och Bergsøe näckrosplantage; massor av näckrosor i olika blomfärger skymta lockande från landsvägen. Lyngby samhälle och försöksstation se vi i förbifarten liksom ock det kungliga slottet vid Sorgenfri, där vaktposter i björnskinnsmössa i dag sannerligen ej behöva frysa i den tryckande sommarvärmen. Vid 5-tiden äro vi åter inne i stadens centrum. Å Vivex stå kaffebord dukade för vår räkning och länsade kannor och kakfat vittna snart om ändamålsenlig välfägnad. Innan vi bryta upp, uttalar vår ordförande allas vårt tack till eftermiddagens utomordentlige färdledare, trädgårdsarkitekten SØRENSEN, och besegla vi detta med ett rungande fyrfaldigt svenskt leve.

Fig. 27. Från perennanläggningen i dr BoJE-BENZENS trädgård.

Foto: AGDA HAGLUND 13 juni 1937.

Fig. 28. *Cotoneaster racemiflora* på väggen av dr BoJE-BENZENS villa;
t. v. *Aralia chinensis*.

Foto: SVEN A. HERMELIN 13 juni 1937.

Landbohøjskolens Have.

Som sista punkt på första exkursionsdagens program stod besök i Landbohøjskolens trädgård. Från kaffet å Vivex bege sig också de flesta exkursionsdeltagarna dit för att få se åtminstone en skynt även av denna ur flera synpunkter verkliga mönsteranläggning. Träd, buskar och perenner möta här i överväldigande antal, allt i undervisningens tjänst mönstergillt etiketterat. En rundvandring genom den vidsträckta trädgården ger oss en överblick över anläggningens plan och ger oss tillfälle att taga del av några av densammas mest intresseväckande detaljer. Den största ögonfröjden just nu bereder otvivelaktigt trädgårdens rika *Iris*-sortiment med ett flertal olika arter, många av dem i ett otal olika former. Alla stå i sitt rikaste flor och de nyaste trädgårdsformernas blomsterprakt är storartad. Ett kvarter med enbart *Tamarix*-arter visar inom detta släkte en förvånande mångformighet, ej minst med hänsyn till blomningstiden. En välordnad stenberg-sanläggning (fig. 29) verkar här liksom i Botaniska trädgården särskilt lockande. Framför vid denna årstid särskilt rikblommade arter sådana som *Genista radiata*, *Hieracium villosum*, *Meconopsis Bailii* och *Rhododendron hirsutum* m. fl. måste man ovillkorligen dröja en stund för att rätt få njuta av deras underbara anblick.

Enligt exkursionsprogrammet är »aftonen fri för privata nöjen». Ett flertal av exkursionsdeltagarna samlas till improviserad gemensam middag å Nimb, där de på en av verandorna åt Tivoli-sidan en stund njuta av mat och dryck och angenäm samvaro och med intresse taga del av det utanför nu som livligast pågående, äkta Köpenhamnska nöjeslivet.

Måndagen den 14 juni var anslagen åt besök i några av Fyens förnämsta slottsträdgårdar. Morgonen och förmiddagen syntes utlova samma härliga solskensväder som under gårdagen. Det avsvalkande regn, som senare på eftermiddagen begynte, lade dessbättre ej nämnvärt hinder i vägen för fullföljandet av dagens lockande exkursionsprogram.

Redan kl. 7 på morgonen måste vi i dag starta för långfärden Köpenhamn—Fyen och åter. Bussar föra oss den 110 km långa vägen över Sjælland via Roskilde, Ringsted, Sorö och Slagelse till Korsör, där vi taga Storabält-färjan till Nyborg för att härifrån redan kl. 11,20 kunna begynna dagens Fyen-exkursion. Såsom exkursionsprogrammet vederbörligen framhåller, vinna vi genom detta arrangemang, att

Fig. 29. Grupp av beundrande exkursionsdeltagare i stenberg-sanläggningen
Landbohøjskolens Have, Köpenhamn.

Foto: E. BERGMAN 13 juni 1937.

vi hela tiden få behålla våra hotellrum i Köpenhamn och att vi slippa taga bagaget med. Och att detta var ett lyckligt arrangemang, därom voro vi synbarligen alla eniga.

Bussfärden över Sjælland går raskt undan, och vi njuta under färden av anblicken av den danska jordens bördighet, de varandra avlösende stads- och samhällsbilderna — med det minnesrika Roskilde som främst dominerande inslag —, utblicken över det vackra skogs- och sjölandskapet vid Sorö och slutligen den vida havsbilden vid Korsör. Överfarten över Stora Bält ger oss ett nu nog så efterlängtat tillfälle att stilla vår hunger, som så småningom under bussfärden gjort sig allt mera kännbar. Samtliga göra vi å färjan heder åt den goda och rikliga lunch, som stod framdukad i matsalongen.

Holckenhavn.

Vårt första besök å Fyen gäller det på andra sidan om Nyborg Fjord 2 km S. om Nyborg belägna Holckenhavn med dess minnesrika slott och vackra parkanläggningar.

Holckenhavns slott är huvudgården i det år 1672 av Friherre EILER HOLCK stiftade och i släktens ägo ännu befintliga baroniet Holckenhavn. Ursprungligen hette gården Kogsbölle och tillhörde redan på drottning MARGARETAS tid den kända danska släkten ULFELD. Den ombyggdes i slutet av 1500-talet och fick namnet Ulfeldsholm, men såldes

Fig. 30. Holckenhavns slott på Fyen.
Foto: PERCY H:SON TAMM 14 juni 1937.

1616 till ELLEN MARSVIN, som uppförde två nya flyglar och fyra torn samt kallade gården Ellensborg. Efter hennes död gick den i arv till dottern KIRSTEN MUNK, konung KRISTIAN IV:s förskjutna maka, och 1658 till dotterdottern LEONORA KRISTINA ULFELD, men indrogs till kronan 1663 och såldes 1671 till EILER HOLCK, som gav den dess nuvarande namn.

Slottet är en imponerande gammal tegelborg med torn och vallgravar (fig. 30). På slottets yttersidor äro väggarna upp till bottenvåningens höjd tätt klädda med välansad murgröna, och inne på borggården tillkomma som spalierväxter rikblommande klängrosor — *Gloire de Dijon* m. fl. — *Wistaria sinensis* och *Ampelopsis Veitchii*. Närmast slottet möter på ena sidan en sirlig barockträdgård (fig. 31) med buxbom-slingor och rosor. Anläggningarna f. ö. äro hållna i engelsk stil (fig. 32) med gräsplaner, solitärträd samt träd- och buskgrupper, näckrosdamm etc. Av träd i jätteformat märkas ett åldrigt pär on träd vid sidan av barockträdgården, en blodsykomor lönn (*Acer pseudoplatanus* var. *purpureum*), en *Aesculus carnea* och en välformad hästkastanj. Den i svensk odling relat. ömtåliga *Thuja orientalis* har här nått oklan-

Fig. 31. Barockträdgården vid Holckenhavn.

Foto: PERCY H:SON TAMM 14 juni 1937.

Fig. 32. Från den engelska parken vid Holckenhavn.

Foto: ANNA GIERTZ 14 juni 1937.

Fig. 33. Från de lövinramade vallgravarna vid Holckenhavn.

Foto: NILS HOLMBERG 14 juni 1937.

Fig. 34. B o k-allé utmed en av vallgravarna vid Holckenhavn.

Foto: PERCY H:SON TAMM 14 juni 1937.

Fig. 35. Träbron över vallgraven vid Holckenhavn; närmast slottet cypresser i olika arter och former.

Foto: CARL T. LUNDBERG 14 juni 1937.

Fig. 36. Rikt blommande *Calycanthus floridus* vid Holckenhavn.

Foto: NILS HOLMBERG 14 juni 1937.

Fig. 37. Glorups slott på Fyen; t. v. beståndsbildande *Pterocarya fraxinifolia*
Foto: ASTRID MALMER 14 juni 1937.

derlig utveckling och växt upp i vackra och täta buskexemplar. Näckrosdammen är yppigt inramad med *Petasites ovatus*, *Pteretis Struthiopteris* och *Iris pseudacorus*. — Vallgravarna bakom slottet äro vackert lövinramade (fig. 33); utmed en av dem leder en bok-allé (fig. 34), som med sin dystra skugga giver en nästan trolsk stämning. En träbro leder över vallgravarna in till en mera intim anläggning (fig. 35) vid slottets baksida, en trädgård med cypresser i olika arter och former — bl. a. en *Chamæcyparis Lawsoniana* i jätteformat med stamlikt i ring kring moderstammen uppväxande grenar — samt en del i täta snår eller grupper planterade mera anmärkningsvärda buskarter; särskilt frapperar här en just nu med praktfulla, mörkt rödbruna blommor rikt översållad *Calycanthus floridus* (fig. 36).

Glorup.

Det Moltke Hvidtfeldt'ska storgodset Glorup 13 km S. om Nyborg gäller vårt nästa besök. Utanför slottsgrindarna står ägaren kammarherren greve ADOLF MOLTKE HVIDTFELDT med sin älskvärda grevinna oss till mötes och tager själv ledningen under den ej minst dendrologiskt högentressanta rundvandringen genom de förnämliga parkan-

Fig. 38. Från lind-alléerna vid Glorup; i fonden kupolförsett tempel.

Foto: PERCY H:SON TAMM 14 juni 1937.

läggningarna. Innan vi begynna vandringen, berättar han för oss om godsets och parkens historia och ger oss en orientering rörande anläggningarnas förnämsta dendrologiska sevärdheter.

Omkring år 1400 var Glorup ätten WALKENDORFFS huvudsäte och tillhörde från 1663 medlemmar av ätterna AHLEFELD och v. PLESSEN. År 1762 köptes det av greve A. G. MOLTKE, som lät uppföra den nya slottsbyggnaden och anlägga parken; år 1793 upprättade han av Glorup och två andra herrgårdar stamgodset Moltkenborg. Slottet omgives av en utomordentligt vacker, 44 har stor park, vida känd för sina många sällsynta träd och för sina talrika marmor- och bronsstatyer, kopior efter berömda verk. Parkens stomme utgöres av en kilometerlång U-formigt böjd lind-allé, som med sina ändar famnar huvudbyggnaden. Lindarna — samtliga parklindar (*Tilia vulgaris*) — äro planterade på allenast sex meters avstånd i raden och de 200-åriga, till kolossal höjd utväxta trädens kronor bilda nu ett valv (fig. 38), vilket ljuset endast sparsamt förmår genomtränga. Det är en gotisk katedral, ett verkligt långskepp, som i yttre vänstra vinkeln för fram till ett mossbelupet och vittrat, kupolförsett tempel (jmf. fig. 38) av bästa 1700-talsmärke. Mellan alléerna är framför slottet utgrävd en större

Fig. 39. Glorups slott från parksidan; i förgrunden mellan lindalléerna utgrävd damm.

Foto: CARL T. LUNDBERG 14 juni 1937.

Fig. 40. Exkursionen på vandring över gräsplanen mellan lindalléerna i Glorups park; i bakgrunden slottet.

Foto: E. BERGMAN 14 juni 1937.

Fig. 41. Från Glorups park; utsikt från slottet över dammen och gräsplanen mellan lindalléerna.

Foto: ASTRID MALMER 14 juni 1937.

rektangulär damm (fig. 39 och 41) med en vattenkonst på en cirkelrund ö i mitten, och längre ut på det öppna fältet mellan alléerna äro stenurnor uppställda i tvenne rader på jämna avstånd. Det hela är en typisk fransk anläggning med storslagna proportioner.¹

Under 1860—70-talen förnyades och utvidgades parken och inplanterades härvid ett stort antal främmande trädarter, såväl lövträd som framförallt barrträd. Flera av dessa ha nu växt upp till verkliga jätteträd. Av silvergranar märkas sålunda sannskyldiga jättexemplar av bl. a. *Abies Nordmanniana* och *A. cephalonica*, den sistnämnda upp till 282 cm:s stamomkrets vid brösthöjd. År 1860 planterade sequoior, *Sequoia gigantea* (fig. 42), mäta nu ända till 4 m i stamvidd, en ståtlig *Cryptomeria japonica* 210 cm o. s. v. Av sumpcypress (*Taxodium distichum*) möta anmärkningsvärt stora och högväxta exemplar. Tujor och cypresser, tallar och granar av olika arter ha likaledes i flera fall nått upp i högförnäm storleksklass. Även ett flertal lövträdsarter framvisa jättedimensioner. Högväxt och välutvecklad *Pterocarya fraxinifolia* möter i ett helt litet

¹ Skildringen av parken till väsentliga delar hämtad ur R. ÖSTEDTS förut citerade skildring från dendrologföreningens exkursion i Allm. Sv. Trädgårdstidn. 1937, Nr 17, sid. 526.

Fig. 42. *Sequoia* i Glorups park.
Foto: SVEN A. HERMELIN 14 juni 1937.

Fig. 43. *Tilia platyphyllos asplenifolia* med återgång till normal bladform
i Glorups park.
Foto: AGDA HAGLUND 13 juni 1937.

Fig. 44. Exkursionen avtackar det grevliga värdfolket å Glorup.

Foto: VIVEKA CALVERT 14 juni 1937.

bestånd nära infarten till slottet (fig. 37). Ett ovanligt vidkronigt tulpanträd (*Liriodendron tulipifera*) mäter 268 cm i stamomkrets vid brösthöjd. *Catalpa bignonioides* framvisar här sin allra vackraste stamform. *Quercus Cerris* och *Aesculus octandra* möta ävenledes upp i verkliga praktexemplar. Så också i grupp planterad *Platanus acerifolia*. En välformad *Tilia platyphyllos asplenifolia* visar här som så ofta annorstädes å ett flertal grenar återgång till normal bladform (fig. 43).

Innan vi lämna Glorup beredes oss tillfälle att som hastigast bese slottet även inomhus. Före avfärden samlas vi framför huvudportalen, och vår ordförande frambär till greven och grevinnan MOLTKE HVIDTFELDT vårt vördsamma och djupt kända tack för all oss visad älskvärdhet under det oförglömmeliga Glorup-besöket.

Hesselagergaard.

Från Glorup fortsättes färden söderut mot Svendborg med Hesselagergaard som närmaste mål. Att exkursionsprogrammets karakteristik av Hesselagergaard: »en av Danmarks vackraste herrgårdar», var den rätta, därom kunde vi vid framkomsten till det stolta gamla slottet omedelbart förvissa oss.

Hesselagergaard tillhörde från 1400-talets mitt till 1679 ätten FRIS. Huvudbyggnaden (fig. 45), som enligt inskrift uppfördes i stället för

Fig. 45. Hesselagergaards slott från parksidan.

Foto: E. CEDERPALM 14 juni 1937.

en äldre borg 1538 av KRISTIAN III:s Kansler JOHAN FRIIS, är ett av Nordens äldsta renässansslott, en av vallgravar omgiven av långt fyrkantig slottsbyggnad av rött tegel med två åttakantiga hörntorn å framsidan och ett stort fyrkantigt trappstegstorn på baksidan; berömda äro de efter venetianskt palatsmönster formade gavlarna. År 1904 köpte Kammarherre C. V. CASTENSCHOLD gården åt sin dotter BERTHA HENRIETT MARIE, gift med Friherre AXEL BLIXEN-FINECKE, i vars ägo den nu befinnes sig.

Vid framkomsten till Hesselagergaard välkomnas vi av Friherre och Friherrinnan BLIXEN-FINECKE, som älskvärt inbjuda oss att närmare bese slottet och njuta av de härliga förfriskningar, som framdukats i ett av slottsgemaken.

Under friherre BLIXEN-FINECKES ledning göra vi före avfärden en rundtur genom slottsparken. Till den i engelsk stil med trädgrupper och dammar samt välansade gräsmattor anordnade parkanläggningen närmast slottet ansluter sig en vacker naturpark med 400-åriga, m u r g r ö n s-klädda jätteträd av e k, a s k och b o k. Ett verkligt praktexemplar av e k av stångtyp med oklanderligt rak pelarstam blir särskilt föremål för vår beundran, så ock en mäktig a l m (jmf.

Fig. 46. Vid uppbrottet från Hesselagergaard; i förgrunden friherre AXEL BLIXEN-FINECKE, i bakgrunden jätte-alm med 460 cm:s stamomkrets vid brösthöjd.

Foto: ASTRID MALMER 14 juni 1937.

fig. 46) i ena hörnet av den nedanför landsvägen belägna köksträdgården, ett träd med 460 cm:s stamomkrets vid brösthöjd.

Den långt framskridna tiden tvingar oss snart åter i bussarna. Vi styra nu kursen direkt på Svendborg, 15 km:s väg i sydlig riktning från Hesselagergaard. Efter å Wandals Hotell intagen lunch äro vi omkring en timme senare ånyo färdiga för uppbrott.

Egeskov.

Ytterligare ett av Fyens vackra slott, Egeskov, 15 km NV. om Svendborg, tillät oss den redan starkt beskurna tiden att bese före den definitiva återfärden till Nyborg.

»Det navnkundige Egeskov, Rigsmark Frants Brockenhuus's krigerske Herreborg — et Heltedikt i Sten og Kalk — er i lige Grad til Ære for Bygherre og Bygmester.» Så börjar VILH. LÖRENZEN sin skildring av Egeskov i det ståtliga verket »Danske Herregaarde ved 1920», Andet Bind, København 1923, sid. 390 o. f. Den stolta gamla borgen (fig. 47), uppförd 1554, reser sina röda tegelväggar direkt ur vallgravarnas mörka vatten. Den består av två sammanbyggda längor med runda hörntorn

Fig. 47. Egeskovs slott från parksidan.

Foto: CARL T. LUNDBERG 14 juni 1937.

Fig. 48. En av de klippta solitär-lindarna på av häck omgiven gräsplan i Egeskovs park.

Foto: E. BERGMAN 13 juni 1937.

Fig. 49. Rad av pyramididegranar i parken vid Egeskov.
Foto: ASTRID MALMER 14 juni 1937.

Fig. 50. Gräsinsådd glänta i naturparken vid Egeskov; i gläntan en
planterad blodbok.
Foto: NILS HOLMBERG 14 juni 1937.

och höga takgavlar i trappform. År 1884 restaurerades den av den kände svenske arkitekten H. ZETTERVALL. Som ägare till Egeskov äro främst att nämna medlemmar av de danska ätterna ULFELDT, KRAG, BILLE-BRAHE och AHLEFELDT. År 1811 blev godset fideikommiss inom BILLE-BRAHE'ska släkten. Efter den kvinnliga fideikommissariens, CAMILLE JESSY BILLE-BRAHE, giftermål med greve I. L. AHLEFELDT-LAURVIG är fideikommisset nu i släkten AHLEFELDT-LAURVIG-BILLES ägo.

En välansad, klippt l i n d-allé leder från landsvägen fram till slottet. En vidsträckt park, som lär ha fått sin karaktär redan i början av 1700-talet, vidtager omedelbart utanför de slottet närmast omgivande vallgravarna. I pyramider eller kuber klippta i d e g r a n a r (fig. 47), strängt tuktade häckar av b u x b o m, b o k, a v e n b o k och l i n d, i spol- eller konform klippta solitär-l i n d a r (fig. 48) och vackra rader av stolta p y r a m i d i d e g r a n a r (fig. 49) ge sin speciella stämning åt anläggningen. Åt ena sidan övergår denna i naturpark av huvudsakligen b o k, genom vilken över gräsinsådda gläntor h. o. d. utblickar skapats över den kringliggande slätten (jmf. fig. 50).

Redan före framkomsten till Egeskov ha vi sett regnmoln hopa sig, och vi ha nått och jämnt lämnat bussarna, förrän de första regndropparna börja falla. Då regnet alltmera ökar i styrka, måste vi i möjligaste mån påskynda parkpromenaden. Det väsentligaste hinna vi dock vederbörligen beundra, innan vi tvingas åter ombord i bussarna. Ett sakta silande regn följer oss hela den återstående delen av dagen under vår återresa såväl genom det vackra Fyen som över Bältet och Själland fram till den danska huvudstaden.

Trots regnet njuta vi under färden genom Fyen av landskaptets sär- typ. De vackra vita trappgavelskyrkorna och de kilometerlånga p i l- och p o p p e l-alléerna ge karaktär åt landskapet. Så också de här relativt allmänt förekommande h a s s e l-häckarna längs landsvägarna. Snart sagt allestädes se vi i trädgårdarna utefter vägen stenbergsanläggningar, vanligen av mindre format men alla just nu prunkande i rik och tilltalande blomsterprakt.

Fig. 51. Bregentveds slott.
Foto: PERCY H:SON TAMM 15 juni 1937.

Fig. 52. Overgartner PRIOR berättar om parkanläggningarna vid Bregentved;
i bakgrunden en av slottsparkens gamla lind-alléer.
Foto: PERCY H:SON TAMM 15 juni 1937.

Fig. 53. *Abies concolor* (t. v.) och *Libocedrus decurrens* | Bregentveds park.

Foto: ASTRID MALMER 15 juni 1937.

Under överresan Nyborg—Korsör aväta vi gemensam middag ombord å färjan. Tal och sång bidraga till stämningens höjande. Middagens första försök till samlad allsång faller väl ut, och bussarna genljuda av med framgång fortsatt sådan under långfärden Korsör—Köpenhamn.

Tisdagen den 15 juni blev en ny solskinsdag. Storgodsens på södra Själland stå nu på dagordningen.

Kl. 9 f. m. sker i dag starten från Raadhuspladsen med det c:a 60 km SV. om Köpenhamn belägna Bregentved som närmaste mål. Vi taga vägen över Kjöge. Den breda och förstklassiga landsvägen tillåter högsta möjliga fart, och redan efter något mer än en timmes färd äro vi framme vid målet.

Fig. 54. Från de äldsta parkanläggningarna vid Bregentved.

Foto: ASTRID MALMER 15 juni 1937.

Bregentved.

Liksom de under gårdagen besökta Fyen-godsens är Bregentved (jmf. fig. 1 och 51) en mycket gammal gård. Dess historia går tillbaka ända till 1200-talet. Som ägare nämnes på 1300-talet OLUF GRUBBE och efter honom medlemmar av släkterna BYDELSBAK, GYLDENSTJERNE, KROGNOS, PODEBUSK, GØYE, BRAHE, URNE, JUUL och GABEL. År 1718 övergick Bregentved genom köp i FREDRIK IV:s ägo och år 1731 förlänades det av CHRISTIAN VI till POUL LØVENØRN. Redan år 1740 återgick det emellertid till kung CHRISTIAN, och år 1746 skänkte FREDERIK V godset till sin gunstling och överhovmarskalk ADAM GOTTLÖB MOLTKE. Den 31 mars 1750 upphöjde kung FREDERIK på sin födelsedag MOLTKE i grevligt stånd, varvid grevskapet Bregentved upprättades. Ännu i dag är en läns greve MOLTKE innehavare av grevskapet.

»Som Bregentved ligger omgiven af den pragtfulde Have, Skovene, der vrimler af Vildt, de udstrakte Marker med Søer og Egne i en ægte

sjællandsk Egn, frodig, smilende og venlig, er det et af Danmarks dejligste Herresæder... Bregentveds Have er næsten ligesaa gammel som Gaarden. Den skønne Natur opfordrede til at benytte Omgivelserne... I de forløbne Aar er Haven undergaaet den sædvanlige Udvikling fra det franske til det engelske Anlæg... Karakteren er ændret, men alt det gamle kan paavises endnu.»¹

Vid vår ankomst till Bregentved möter slottsträdgårdsmästare PRIOR, vilken för oss berättar om parkanläggningarna och deras historia och blir vår sakkunnige ciceron under vår rundvandring genom det 100 tunnland omfattande parkområdet.

Den år 1892 i modern engelsk stil omformade parken inrymmer en rikhaltig samling träd och buskar av stort dendrologiskt intresse. Särskilt barrträden äro här rikligt representerade. Redan före 1892 ha ett betydande antal barrträdsarter blivit inplanterade på för ändamålet särskilt utvalda platser inom den till kulturparken gränsande naturparken. Flera av de äldre främmande barrträden ha nått verkliga jättedimensioner. Sålunda uppmättes nu en nordmannssilvergran (*Abies Nordmanniana*) till 297 cm, en kalifornisk silvergran (*A. concolor*) till 265 cm (jmf. fig. 53), en spansk silvergran (*A. Pinsapo*) till 248 cm, en »amerikansk silvergran» (*A. nobilis*) till 161 cm, en cedertuja (*Libocedrus decurrens*; jmf. fig. 53) och en orientalisk gran (*Picea orientalis*) till vardera 240 cm i stamomkrets vid brösthöjd. Av ett flertal andra arter såsom *Abies cephalonica*, *Larix leptolepis*, *Pseudotsuga taxifolia* och *Thuja plicata* förekomma likaledes verkliga praktexemplar. I sanningens intresse måste dock framhållas, att vanlig gran av kamgrans-typ här med framgång tävlar med de utländska konkurrenterna i fråga om såväl prakt som utvecklingsstyrka. — 1892 års barrträdsplanteringar ha karaktären av ett verkligt barrträdsarboretum. Antalet arter och former är imponerande. Av *Abies*-arter möta bl. a. anmärkningsvärt välformade exemplar av *A. cephalonica* och *A. nobilis* i olika former, *A. numidica* och *A. Pinsapo glauca*, av släktet *Picea* bl. a. *P. Abies* i ett otal former — bl. a. vacker ormgran — och *P. omorika*, av tallar exempelvis högväxta och vackra individ av *Pinus nigra austriaca* och *P. ponderosa*.

Genom en förnämlig hassel-allé övergå vi från naturparken med dess barrträdssamlingar till den närmast slottet belägna delen av par-

¹ Danske Herregaarde. I Bind. Sjælland. København 1922, sid. 419.

Fig. 55. Den stora äktkastanjen (t. v.) och det vackra, rakväxande ♂-trädet av *Ginkgo biloba* (t. h.) i Bregentveds park.

Foto: E. BERGMAN 15 juni 1937.

ken, där spår efter den gamla franska anläggningen (jmf. fig. 54) alltjämt vittna om förnämliga detaljer i denna. Ett jätteträd av äktkastanje (*Castanea sativa*) (jmf. fig. 55) med en stamomkrets vid brösthöjd om ej mindre än 440 cm är här ålderspresidenten bland parkträden. Ett i senare tid inplanterat, utomordentligt vackert rakväxande hanträd av *Ginkgo biloba* (fig. 55 t. h.) uppmätes till 162 cm i stamvidd.

Gisselfeld.

Från Bregentved fortsätter färden till det närbelägna Gisselfeld. Även här är trädgårdarnas föreståndare, Overgartner WEDEGE, ställd till vårt förfogande och berättar för oss om de storartade parkanläggningarnas tillkomst och för oss an under vår rundtur genom dessa.

Gisselfeld omtalas redan under 1300-talet som herresäte. Det tillhörde 1508—1527 HENRIK GØYE, CHRISTIAN II:s trogne anhängare, och 1546—75 rikshovmästaren PEDER OXE, vilken lät uppföra det nuvarande slottet (fig. 56), en av Danmarks förnämsta renässansbyggnader. 1657—61 ägdes det av överste KAJ LYKKE, 1671—89 av greve

HANS SCHACK och sedan av CHRISTIAN V:s gunstling överkammarjunkare A. L. KNUTH, vid vilkens död godset såldes till konungens son, greve CHRISTIAN GYLDENLØVE, stamfader för ätten DANNESKJOLD-SAMSØE. Genom testamentariska bestämmelser av denne upprättades 1702 av Gisselfeld ett adligt jungfrustift med årliga underhåll för 17 (från år 1873 för 41) döttrar av danska adelsmän eller av män, tillhörande de tre första rangklasserna. En ättling av CHR. GYLDENLØVE, länsgreven DANNESKJOLD-SAMSØE, är nu stiftelsens överdirektör.

»Der er et Faatal Herresæder, der ved deres Historie, ved de Mænds Dygtighet, som har ejet dem, gennem Aarhundreder har faaet et Ry, som naar Landet over, og som ved deres Navns Glans indgaar i Bevidstheden som en Nationalværdi, noget stolt, noget herligt, en Pryd for hele Danmark. Blandt disse faa Herresæder er Gisselfeld ikke det ringeste.»¹

Gisselfelds vidsträckta parkanläggningar blevo en upplevelse. R. ØSTEDT framhåller med rätta i sin förut citerade skildring av dendrologexkursionen Gisselfelds-parken som »den mest fulländade exponent för engelsk stil, som vi under exkursionen kommo i tillfälle att se». »Därtill bidrog säkerligen», tillägger han, »det förhållandet, att den delvis är förlagd till en sluttning med vattenstråk i däliden nedanför [jmf. fig. 57]. Anläggningen är utförd med överlägsen stilkänsla. Gångföringen och markbehandlingen är en konstnårs verk, och val och arrangemang av växterna vittnar om en mindre vanlig förmåga i dessa stycken. Särskilt beundransvärd är även bäcken [jmf. fig. 58], som söker sig utför sluttningen, och som förefaller att vara eroderad ur själva berggrunden. Den är i brist på natursten utförd av rödfärgad betong så illusoriskt, att besökaren måste ta till kniven för att komma underfund med sammanhanget. — Parkens yttre regioner framstodo åtminstone på avstånd i nästan elyseisk skönhet, eller kanske man med skalden skulle säga som en tavla av Watteau.»¹

Den ursprungliga, gamla trädgården närmast slottet, blev under slutet av 1880-talet omlagd, och nyanlades samtidigt en vidsträckt parkanläggning vid sidan om den gamla, allt i förnämligaste engelska stil. Dåtidens främsta engelska trädgårdsarkitekter hade också tillkallats för anläggningarnas utförande. Liksom i alla förnämligare

¹ OTTO ANDRUP: Gisselfeld. Danske Herregaarde ved 1920. I Bind. Sjælland. København 1922, sid. 107.

¹ R. ØSTEDT i Allm. Sv. Trädgårdstidn. 1937, Nr 17, sid. 527—528.

Fig. 56. Gisselfelds slott från parksidan.

Foto: PERCY H:SON TAMM 15 juni 1937.

engelska parker finner här dendrologen ett rikt fält för sina speciella intressen. De i anläggningarna med utsökt smak inkomponerade stenberg-sanordningarna (fig. 58 och 59) erbjuda även för mindre dendrologiskt betonade parkvänner mycket av intresse.

I den leende Gisselfeld-naturen passa givetvis lövträden bäst, och det är också sådana, som främst möta inom parkanläggningarna. Under vår rundvandring stanna vi särskilt inför några av de mera sällsynta eller intressanta lövträdsinslagen. G u d a t r ä d e t (*Ailanthus altissima*) möter upp i utomordentlig vacker stamform. A v b o k träffa vi praktexemplar såväl av vanlig typ — med eller utan klädsel av m u r g r ö n a — som av b l o d b o k; en vacker h ä n g b l o d b o k fäster sig givetvis alldeles särskilt i minnet liksom också en f l i k b l a d i g b o k (*Fagus sylvatica* var. *asplenifolia*) med en stamomkrets vid brh. på ej mindre än 280 cm. E n m u r g r ö n s-klädd *Gleditschia triacanthos* mäter nära 2 m i stamvidd. Den underliga flikbladsformen av v a l n ö t s t r ä d e t (*Juglans regia* var. *laciniata*) var säkerligen för mången en ny bekantskap. *Liriodendron tulipifera* och *Magnolia acuminata* synas här trivas bättre än någonsin. Ä k t a o r i e n t a l i s k p l a t a n (*Platanus orientalis*) med en stamomkrets om 357 cm 1 m

Fig. 57. Från de nya parkanläggningarna vid Gisselfeld.

Foto: ASTRID MALMER 15 juni 1937.

upp å stammen är en verklig sevärdhet. *Pterocarya fraxinifolia* uppträder i jätteformat. Välformad *Pyrus salicifolia* väcker som alltid sitt särskilda intresse. En ståtlig *Quercus Cerris* uppmättes till 370 cm:s stamvidd. Av alm möter såväl korkalm (*Ulmus foliacea* var. *suberosa*) som vanlig alm (*Ulmus glabra*) i flerstammiga exemplar av betydande stamvidd; en 8-stammig alm i den gamla parken närmast slottet mätte 980 cm i omkrets vid den gemensamma stambasen. — Av gymnospermer må från Gisselfeld främst nämnas ett ♀-exemplar av *Ginkgo biloba* (fig. 60), kännetecknat av en för ♀-träd av denna art karakteristisk, m. l. m. krokig och relat. låg växt. Vid jämförelse med det från Bregentved antecknade, rakväxande och resliga ♂-trädet av samma art framstod ♀-trädet vid Gisselfeld närmast som en krympling. Några av parkens resligaste silvergranar befinnas vid måttagning vid brösthöjd hava nått följande stamvidd: *Abies cephalonica* 365 cm, *A. concolor* 220 cm och *A. Pinsapo* 294 cm. Av övriga barrträd intressera oss särskilt en ståtlig sumpcypress (*Taxodium distichum*) samt några ända till marken vac-

Fig. 58. Från bäcken och stenberg-sanläggningarna vid Gisselfeld.
Foto: PERCY H:SON TAMM 15 juni 1937.

Fig. 59. Grupp av exkursionsdeltagare i parken vid Gisselfeld; i bakgrunden den under landsvägen uppförda tunneln, förbindelseleden mellan den gamla och den nya parken.

Fig. 60. Det krokstammiga och lågväxta *Ginkgo biloba* i Gisselfelds park.

Foto: SVEN A. HERMELIN 15 juni 1937.

kert grenbärande solitärträd av *Picea glauca* (= *alba*), *P. orientalis* och *P. Abies*, den sistnämnda arten i vackert utbildad k a m g r a n s-form.

I och för intagande av välbehövlig lunch göra vi från Gisselfeld en avstickare SV.-ut till det allenast 15 km avlägsna Næstved, där vid vår ankomst allt befinnes väl ordnat för även vårt lekamliga välbefinnande. Då vi här samlas till en sista gemensam måltid, går denna i avskedets tecken. Med uttalat hjärtligt tack till vår i år som alltid utomordentlige färdledare, friherre SVEN HERMELIN, och ett lika hjärtligt, vördsamt tack till vår avhållne ordförande och oförliknelige talesman under exkursionens alla olika skiften.

Vallø.

Från Næstved fortsättes färden till det c:a 6 km S. om Kjøge belägna Vallø, som står som sista punkt på årets exkursionsprogram.

»Højt over Slotsparkens og Dyrehavens Træer, højt over de lave, hyggelige og lyse Barok- og Empirehuse ved Vallø Gade knejser Renæs-

Fig. 61. Valø slott från infartssidan.

Foto: PERCY H:SON TAMM 15 juni 1937.

Fig. 62. Valø från parksidan.

Foto: PERCY H:SON TAMM 15 juni 1937.

sanceslottet med de to Taarne, det runde og det firkantede, der mer end noget andet giver Bygningen dens Karakter. Trots deres bisarre Placering virker Taarnene ikke blot ved deres Højde, men ogsaa ved deres Drøjde, og i al sin rige Sandstenspynt staar Slottets røde Mure tungt og solidt plantede i den sjællandske Jord. Uvilkaarligt minder Arkitekturen om en fornem Adelsdame fra Frederik 2:s Tid, klædt i Datidens stive, tunge, spanske Modebragt, behængt med vægtige Guld-kæder og Smykker, og man tænker paa Bygningens Grundlæggerske, den stolte Fru METTE ROSENKRANTZ. — Mange andre end Fru METTE har bygget paa Bygningen, og baade før og efter hendes Tid har Vallø, som Herregaard og som adeligt Stift, haft en Historie saa rig som faa andre danske Adelsæder. Aarhundreder, før danske Konger tog den i Besiddelse, har den tillhørt Slægter, hvis Mænd stod øverst i Adelens Rækker; og atter og atter har dens Ejere indskrevet deres Navne i Rigets Historie.»¹

År 1708 inköptes Vallø av konung FREDERIK IV, som 1714 upphöjde det till grevskap och förlänade det till sin älskade ANNA SOPHIE REVENTLOV, 1721 krönt till Danmarks drottning. År 1737 upprättade drottning SOPHIE MAGDALENA av Vallø ett kungligt jungfrustift, vilket sedan alltjämt ägt fortbestånd. I detta inskrivas endast ogifta damer av dansk börd. I spetsen står antingen en abedissa, som måste vara född prinsessa, eller en »dekanesse», som måste vara änka efter en man i första rangklassen. Av stiftsjungfrurna äro 35 »virkelige» och 70 »overordentlige»; de förstnämnda uppbära i årlig pension 2.400 kr., de senare 1.200 kr., varjämte 15 av de förstnämnda åtnjuta fritt underhåll och därtill 600 kr. Dessutom erhålla 163 av de inskrivna frök-narna var och en 600 kr. och de övriga uppbära räntan av sitt insatta kapital (4.000 kr.), vilket indrages till stiftelsen vid inträffande giftermål eller dödsfall.

Det nuvarande slottet uppgyggdes 1735—38. År 1893 härjades det av en ödeläggande eldsvåda men återställdes omedelbart i så vitt möjligt ursprungligt skick (fig. 61 och 62). Slottet är kringflutet av vallgravar och utanför dessa vidtagna omfattande parkanläggningar, vilka anses vara bland de vackraste i Danmark. »Den i fri stil upplagda men något stramt hållna parken är byggd på en huvudaxel, vilken i form av en bred, rak väg utgår från ett mindre hörntorn på slottet [jmf. fig. 62]. Över vallgraven leder en vitmålad, monumental träbro, och

¹ CHR. AXEL JENSEN: Vallø. Danske Herregaarde ved 1920. I Bind. Sjælland. København 1922, sid. 254—255.

Fig. 63. Från de gamla lind-alléerna i Vallø park.

Foto: PERCY H:SON TAMM 15 juni 1937.

vägens yttre ände avslutas med en trappa, ledande upp till en kulle med en bronsbyst inom en ring av väldiga lindar»¹ [jmf. fig 64].

Under Overgartner NILAUS JENSENS ledning bese vi de vackra, omfattande parkanläggningarna. Mäktiga lind-alléer (fig. 63) — av parklind från år 1743 — inrama anläggningarna. Tretton stycken av de då 160-åriga lindarna flyttades år 1903, och alla ha gått väl till; före flyttningen hade toppar och grenar blivit tämligen kraftigt beskurna. Av detaljer i anläggningarna lägga vi särskilt märke till en vacker rosen-trädgård i buxbom-mönster, klippta buxbom-klot och avenbokshäckar, *Funkia*- och *succulent*-grupper, pyramididegranar etc. För dendrologen ha de artrika träd- och buskgrupperna mycket att framvisa. Av lövträd i praktfull utveckling förtjäna härvid särskilt nämnas *Aesculus carnea*, *Juglans cinerea* och *regia*, *Liriodendron tulipifera*, *Quercus Cerris* och *Robinia pseudoacacia*. Av bok, ask, ek och björk se vi flerstädes verkliga praktträd, såväl gruppvis som i form av i gräsmattorna utplanterade solitärträd. Ett flertal olika barrträdsarter ha här som annorstädes kommit till användning. Bland mängden arter lägga vi särskilt märke till

¹ R. ÖSTEDT i Allm. Sv. Trädgårdstidn. 1937, Nr 17, sid. 528.

Fig. 64. Från parken vid Vallø. I bakgrunden trappa upp till lind-planterad kulle, avslutande den genom parkanläggningarna gående huvudaxeln; t. h. om trappan solitär-gran med i krans runt moderstammen uppväxande grenstammar.

Foto: ASTRID MALMER 15 juni 1937.

mäktiga och välutvecklade exemplar av *Abies concolor* och *Nordmanniana*, *Juniperus Sabina*, en *Picea Abies* med i krans runt moderstammen uppväxande grenstammar (jmf. fig. 64), *Pinus strobus* — icke utan *Peridermium* — samt *Pseudotsuga taxifolia*.

För dem av exkursionsdeltagarna, som f. v. b. måste taga Malmöbåten från Köpenhamn kl. 19,15, blev tyvärr tiden för Vallo-besöket starkt begränsad. Under Övergartner JENSENS sakkunniga ledning hade vi dock före avresan hunnit att få en god överblick över de underbart vackra, storslagna parkanläggningarna och även fått avnjuta några av deras många stilfulla detaljer. I det längsta söka vi skjuta på tiden för vår avfärd och bryta upp först då denna oåterkalleligen är inne.

De tre härliga sommarkdagarna på Själland och Fyen äro nu ett minne blott. Men till Föreningens för dendrologi och parkvård tidigare exkursionsminnen knyter sig detta som en ny, sällsamt värdefull länk i den redan förut dyrbara minneskedjan.

Deltagare i Föreningens för dendrologi och parkvård exkursion 1937.

ALMGREN, HJALMAR, kansliråd.	HERMELIN, KERSTIN, friherrinna.
ALMGREN, ELSA, fru.	HOLMBERG, NILS, kyrkokamrer.
ALMLÖF, R., trädgårdsmästare.	HOLMBERG, ELVIRA, fru.
ANDREBORG, HILMER, kontraktsprost.	HOLMQVIST, EBBA, fru.
ANDREBORG, MARGIT, prostinna.	JÖNSSON, BENGTA, fröken.
ARRHENIUS, MARIA, professorska.	JÖNSSON, PAUL, löjtnant.
ARRHENIUS, ANNA-LISA, fröken.	KNOCKENHAUER, JULIA, fru.
BENNET, J., friherre.	LANDBERG, CARL, agronom.
BERGLUND, OLOF, disponent.	LUNDBERG, CARL T., disponent.
BERGLUND, GERTRUD, kandidat.	LUNDBERG, EMMA, fru.
BERGLUND, CURT, kandidat.	LUNDBÄCK, SVEN, agronom.
BERGMAN, EMANUEL, med. doktor.	LÖNNELL, A., godsägare.
BERGMAN, HANNA, doktorinna.	LÖNNELL, KARIN, fru.
BONNIER, G., professor.	LÖWEN, LOUISE, grevinna.
BONNIER, TONNY, professorska.	LEISSNER, ELISABETH, fröken.
CALVERT, AXEL, direktör.	MALMER, ASTRID, fru.
CALVERT, VIVEKA, fru.	MURBECK, ANNA, professorska.
CEDERPALM, ENOCH, trädgårdsdirektör.	NISSEN, HENRIK, kansliråd.
DANNEFELT, M., jähgmästare.	PALMSTIERNA, ESSIE, friherrinna.
EKBERG, V., trädgårdsmästare.	PAULSSON, INGEBORG, fröken.
FLODMARK, ERIK, apotekare.	PLEYL, ELSA, trädgårdslärlarinna.
FRIES, ROB. E., professor.	POULSEN, SVEND, plantskoleägare.
FRIES, NANNA, professorska.	RAMFELT, AGNES, fru.
GIERTZ, ANNA, doktorinna.	RUDBECK, ELSA, fru.
HAGLUND, AGDA, trädgårdsarkitekt.	SANDSTRÖM, CALLA, fru.
VON HEIDEKEN, GUNNAR, redaktör.	SJÖBERG, KNUT, apotekare.
VON HEIDEKEN, G., fru.	SJÖBERG, ANNA, fru.
HERMELIN, GUNHILD, friherrinna.	SONESSON, NILS, byrådirektör.
HERMELIN, SVEN A., trädgårdsarkitekt.	SONESSON, ANNA, fru.

SYLVÉN, NILS, fil. dr.

TAMM, PERCY, ingenjör.

TAMM, STELLA, fru.

TOLLSTEN, ANNA, BRODIN-, fru.

TORNERHJELM, RUDOLF, godsägare.

TORNERHJELM, STINA, grevinna.

UGGLA, ALLAN, överste.

UGGLA, IDA, fru.

URGHART, G. A., arkivarie.

WALLANDER, SVEN, arkitekt.

WALLANDER, ELNA, fru.

WIBOM, ESTER, konsulinna.

WEITJE, BRITA, fru.

WERNSTEDT, HJ., kammarherre.

ÖSTEDT, R., trädgårdstekniker.

EN EGENDOMLIG TALL.

Om man besöker byn Solvesta i Hannäs socken, Kalmar län, så finner man där ovanstående tall med sin något originella krona. Trädet är på långt håll synligt från vägen Falerum—Valdemarsvik, då man passerar en vik av den vackra sjön Vindomen vid dess norra ände. Alldeles vid stranden av sjön växer tallen högt uppe på en kulle i en beteshage, som för övrigt är beväxt med ek och björk.

Det egendomliga med trädet är, att stammen ej fortsätter upp genom kronan utan helt tvärt slutar och från denna punkt strålförmigt utskickar sina grenar till en rund, tämligen symmetrisk krona. Om detta beror på att toppen en gång skadats eller växtsättet beror på ärftliga anlag, är icke gott att säga. Enstaka grenar återfinnas även nedanför själva kronan men äro nu i de flesta fall torra. Stammens omkrets vid brösthöjd är 132 cm, och höjden kan uppskattas till 17 eller 18 meter.

ERIK BLOM.

C:a 7 m hög *Juglans cinerea* på Dravle gård å Hemsön, Ångermanland.

Nötter av 1937 års skörd av *Juglans cinerea* på Dravle gård å Hemsön, Ångermanland.

JUGLANS CINEREA I NORRLAND.

För de sydsvenskar, som ännu tro på svårigheten att odla potatis i Norrland, kan det vara av intresse att veta, att här visade bilder av träd och frukter av *Juglans cinerea* äro hämtade från Norrland.

Bruksägaren SETH M. KEMPE, som på Drafle gård å Hemsön utanför Härnösand, har omfattande försöksplanteringar av mängder av olika träd, har låtit taga dessa bilder på Drafle sommaren 1937. Bruksägare KEMPE har meddelat, att trädet är c:a 7 meter högt, och att de frukter han knäckt ha varit fullt matade och mycket välsmakande. Nötterna, c:a 5 cm långa med hölje, äro mindre än i trädets hemland. Bilden av de bägge från sitt köttiga hölje befriade nötterna är så till vida missvisande, som dessa äro längre än de på grund av sitt sneda läge synas vara.

N. SONESSON.

IN MEMORIAM.

RUDOLF BILLSTRÖM.

När hovblomsterhandlare RUDOLF BILLSTRÖM gick bort den 18/5 1937 förlorade den svenska hortikulturen en av sina stormän.

BILLSTRÖM var vida känd som en framstående blomsterodlare men ej av den moderna typ, som fabriksmässigt producerar några få lätt-sålda standardvaror i jättelika växthus. En sådan odling är visserligen imponerande genom sin massverkan, men den kan aldrig tjusa på samma sätt som den artrikare odlingen. Och BILLSTRÖMS odlingar voro artrikare än de flesta. De kunde i det avseendet mäta sig med de botaniska trädgårdarnas rika växtsamlingar. Förklaringen till detta är att söka i BILLSTRÖMS nästan rörande blomsterkärlek. Han älskade sina växter med den levande känsla, som man numera sällan finner hos odlaren av facket. För honom var blomsterodlingen inte bara ett medel att förtjäna sitt uppehälle utan ett inre behov.

Många äro de exkursioner föreningen anordnat och i vilka RUDOLF BILLSTRÖMS varit en av de mest intresserade deltagarna. Flera äro de medlemmar, som minnas hans nästan andaktsfyllda beundran inför ett stort fält, som lyste varmt gult av blommande maskrosor — han var den *verkliga* naturvännen.

Främst är föreningen honom tacksam för att han i många år varit en av dess revisorer, ett förtroendeuppdrag, som han alltid skötte med omsorg. — För mig som skattemästare var det en högtid var gång revisionen skedde på RUDOLF BILLSTRÖMS vackra Björnbo ute på Lidingön. Programmet var alltid detsamma, men ändå alltid nytt. Först en vandring i parken för att se de första vårtecknen. Ibland var det snödropen eller *Iris reticulata*, som trotsade vintern, ibland var det *Bulbocodium* eller *Crocus* i söderslutningen. Sedan besöktes växthuset, där det stora acaciaträdet beundrades och där *Strelitzia*, amazonliljan eller passionsblomman stodo i flor. Artrikedomen var storartad och varje gång funnos där nya växter, som provodlades. Men där funnos också gamla inventarier, som BILLSTRÖM personligen fäst sig vid, så att han helt enkelt inte ville göra sig av med dem. När revisionen var överstånden och middagen serverats, berättade BILLSTRÖM sina rika minnen, både som trädgårdsman och som människa. — Synd att de ej samlats! Ty BILLSTRÖM var ej blott en framstående blomsterodlare, han var en god människa och en *Floras verkliga riddare*.

SVEN A. HERMELIN.

L I T T E R A T U R.

Sveriges Natur. Svenska Naturskyddsföreningens årsskrift. Årg. 28. 1937. 213 sid. med 75 illustrationer i texten. Pris 7: — kr.

Svenska Naturskyddsföreningens årsskrift 1937 bjuder som alltid på ett intressant och omväxlande innehåll. Även svensk dendrologi får härvid sin beskärda del. Redan ett hastigt bläddrande i årsboken ger härför syn för saken. Flertalet av de vackra och välreproducerade bilderna återge dendrologiska motiv eller sådana med dendrologiskt inslag. Många av de vackra och tålliga illustrationerna på ett utmärkt sätt PAUL ROSENIUS' maningsord om »värden om landskapet». I GUSTAF SANDBERGS skildring av »handeln med havtorn» möta talande bilder, visande denna naturens högförnäma prydnadsbuske såväl i sin mera orörda naturliga fägring som i av människohand åstadkommen vanställelse. ERIK JULINS »Ågård, ett sydvästsmåländskt lövängsområde» är till hela sin uppläggning en dendrologisk historia. Såsom i hög grad dendrologiskt betonade äro i detta sammanhang även att nämna NILS HORNEY's »Tyresta-skogen, Stockholms nyförvärvade naturpark» och AXEL B. SVENSSONS »Skövde stad naturskyddat område på Billingen». H. N. PALLINS tänkvärda, rikt och vackert illustrerade uppsats om »vägarna och naturskyddet» anknyter direkt till ett av Föreningens för dendrologi och parkvård just nu livligt omhuldat intresse. — Under rubriken »smärre uppsatser och meddelanden» berättas bl. a. om Nordeuropas största havtorns-bestånd, ett enda sammanhängande snår på 1500 meters längd å Billudden i Älvkarleby, om en »märkelig rågångstall» i Kråksmåla s:n, Kalmar län, med en brösthöjdsomkrets av 340 cm, om ett »nordligt småländskt bokhult» vid Mattarp i Bringetofta s:n, Jönköpings län, samt om en »klotgran av extrem typ» vid Boholm i N. Sandsjö s:n, Småland. — »Viktigare naturskyddsärenden, behandlade av Vetenskapsakademien 1936» och en förteckning över »naturskyddslitteratur, tryckt i Sverige år 1936 (jämte äldre tillägg)» avsluta årsskriften.

N. SYLVÉN.

Skånes Natur. Skånes Naturskyddsförenings årsskrift 1937. XXIV.
141 sid. med. 1 porträtt och 29 illustrationer i texten.
Pris 4: — kr.

Skånes Naturskyddsförenings årsskrift 1937 inledes med porträtt och minnesteckning över föreningens den 27 febr. 1937 avlidne ordförande, f. d. landshövdingen greve ROBERT DE LA GARDIE, som från föreningens stiftande till sin bortgång varit dess handlingskraftige styresman. Bland innehållet i övrigt märkes en ej minst dendrologiskt intressant uppsats »från en exkursion på Hallandsås i höstens färgprakt» av föreningens nitiske sekreterare, docenten OTTO GERTZ, en floristiskt värdefull redogörelse för »växtlivet på Råå backar och ängar» av lektor HERVID VALLIN, ytterligare tvenne intressanta uppsatser av OTTO GERTZ om »pilvallarna — ett säreget drag i provinsens landskapsbild, som håller på att försvinna» och »boken på katedralskolans gård i Lund hundra år» samt ett meddelande av JOEL LJUNGFELT om en »gammal ek i Norra Rörum», 575 cm i stamomkrets halvannan meter ovan marken. Ytterligare ett flertal intresseväckande uppsatser av framför allt ornitologiskt, geologiskt och arkeologiskt innehåll ingå i den värdefulla årsskriften.

N. SYLVÉN.

Hallands Natur. Hallands Naturskyddsförenings meddelande 1. 1936.
Halmstad 1937. 38 sid. med 13 illustrationer i texten. Pris
1: — kr.

År 1934 på hösten ombildades Halmstads Naturskyddsförening, som haft Halmstad med omnejd till sitt verksamhetsområde, till en hela länet omfattande naturskyddssammanslutning och antogs för denna namnet Hallands Naturskyddsförening. Efter två års verksamhet har denna nu utgivit ett första meddelande, »Hallands Natur», ett meddelande som lovar det bästa för fortsättningen. Flera intressanta uppsatser ingå i »meddelandet». Såsom en första sådan märkes »Naturskyddsföreningens utredning angående frågan om avsättande av ett område utmed Haverdalsbukten till ett naturreservat, benämnt Haverdalsområdet», en avgränsad havsbukt med innanför liggande strandområde. I en andra uppsats redogör N. SYLVÉN för »några särdrag i Hallandsfloran», varvid de i denna ingående gräs-arterna särskilt behandlas. HARRY HEDIN berättar om »Virsekatt, ett nytt halländskt naturreservat» och omtalar härifrån bl. a. förekomsten av den

i Hallands-floran sällsynta ekbladskaprifolen, *Lonicera periclymenum quercina*. En vackert illustrerad, intressant redogörelse för en »nyfunnen idegransförekomst i Halland» (vid Högalt Breareds s:n) av ERIK NORDIN avslutar »meddelandet».

N. SYLVÉN.

Vilda växter i Norden. Utgiven av TORSTEN LAGERBERG. Band I Poly-podiaceae-Caryophyllaceae. Stockholm. Bokförlaget Natur och Kultur. 1937. XXVIII + 447 sid. text med 219 svartbilder i texten och 277 färgplanscher. Pris för hela verket i tre halvfranska band 186: — kr.

Framställandet av en flora i färgbilder har redan tidigt med framgång prövats i vårt land. År 1802 påbörjades av J. W. PALMSTRUCH och C. W. VEXUS det förnämliga, numera sällsynta planschverket »Svensk Botanik», som i 11 utgivna band innehåller 774 koppargraverade och för hand färglagda växtavbildningar. Med rätta anses detta ännu alltjämt såsom ett sannskyldigt praktverk inom sitt område. År 1901—1905 utgav C. A. M. LINDMAN på grundvalen av Palmstruchs »Svensk Botanik» ett nytt botaniskt planschverk, »Bilder ur Nordens flora», i vilket de gamla Palmstruch'ska kopparplåtarna i stor utsträckning använts till överförande av växtavbildningarnas konturer på den litografiska stenen, varefter färgläggning utförts på litografisk väg. År 1922—1926 utkommo dessa LINDMANS för sin tid sällsamt välgjorda »Bilder» i en delvis omarbetad och ytterligare utökad ny upplaga. Med allt skäl kunde man beträffande denna tala om ett nytt svenskt botaniskt praktverk.

Färgfotograferingens landvinningar ej minst på botanikens område gjorde det snart tydligt, att man med färgfotografiens tillhjälp borde kunna åstadkomma en svensk flora i färg av än mera naturtroget slag. Professor TORSTEN LAGERBERG hade redan tidigt med stor framgång försökt sig på färgfotografering i den vetenskapliga botanikens tjänst. Då bokförlaget Natur och Kultur lyckades förvärva honom som utgivare av en på färgfotografering i naturen byggd ny svensk flora, då visste man, att det bästa tänkbara här skulle ernås. Det nu föreliggande första bandet av »Vilda växter i Norden» har ej håller jävat de högt spända förväntningarna. En ny svensk flora i färgbilder föreligger här i verklig praktupplaga.

Arbetet avser, såsom utgivaren framhåller i sitt förord, att på delvis nya grunder lämna en fyllig framställning av den nordiska florans kärlväxter. Det utges i 3 band, i vilka omkring 700 arter närmare beskrivas. Till grund för texten ligga färgfotografier, vilka tagits direkt i naturen och därför även kunna ge någon föreställning om den miljö, i vilken växterna leva. Den begränsade bildytan har icke medgivit, att alla reproduktioner gjorts i naturlig storlek. Särskilt på grund av den företagna förminskningen ge dessa i många fall mera ett helhetsintryck och kunna icke låta arternas systematiskt viktiga detaljer framträda; många sådana förbli för övrigt under alla förhållanden otillgängliga för kameran. För nödig komplettering i detta avseende ha talrika svartbilder intagits i texten. Av dessa kunna framhållas en serie vedanatommiska bilder, samtliga original och framställda efter utgivarens preparat och mikrofotografier i Skogshögskolans samlingar. Även meddelas utbredningskartor, där sådana kunna vara av särskilt intresse (ex. dylika för *g r a n*, *p o r s* och *b o k*). Beträffande texten har eftersträfvats att i skildringen av arterna inrymma det viktigaste i deras byggnad, biologi, utbredning och praktiska betydelse. Och även härutinnan har önskemålet på ett lyckligt och intresseväckande sätt uppnåtts.

Färgbilderna måste oförbehållsamt erkännas vara underbart vackra. Ormbunkar, gräs och halvgräs i mera ensartat grönt dominera med naturnödvändighet i den nu föreliggande första delen. Den vid färgfotograferingen relativt svårträffade gröna färgen har i allmänhet blivit förvånansvärt väl träffad. De i vattnet fotograferade submersa vattenväxterna äro en sannskyldig ögonfröjd. De färgstarka liliaceerna, orchideerna och caryophyllaceerna äro underbara i sin granna, naturliga färgprakt. Den enda växtgrupp, där utgivaren enligt anmälares uppfattning lyckats mindre väl, är gräsen. Strävan efter att få bilderna så litet förminskade som möjligt, har här resulterat i ett systematiskt uppletande av möjligast små exemplar, ofta nog mindre typiska för arten i fråga, stundom rent av missvisande. Såsom exempel härpå kunna anföras till nära nog oigenkännlighet småväxta exemplar av några av våra mest högväxande gräsarter: *r ö r f l e n* (*Phalaris arundinacea*), *h ä s s l e b r o d d* (*Milium effusum*), *p i p r ö r* (*Calamagrostis arundinacea*), *s a n d r ö r* (*Ammophila arenaria*), *l å n g s v i n g e l* (*Festuca gigantea*), *k v i c k r o t* (*Agropyron repens*) och *s t r a n d r å g* (*Elymus arenarius*). Missvisande små exemplar känneteckna även färgbilden av *å k e r b i n d a* (*Polygonum Convolvulus*).

Om de anförda detaljerna kunna ju meningarna vara delade. Om en sak äro förvisso alla eniga: professor LAGERBERGS »Vilda växter i Norden» är och skall alltid förbliva ett storverk inom botanikens område, ett botaniskt praktverk i naturens egna färger. Med rätta har det sagts, att utgivaren »med detta ståtliga arbete lyckats överföra levande natur till levande litteratur. Den nordiska växtvärlden — med dess betagande närsyner — visar sig här i hela sin prakt och färgrikedom. Man fångas så helt av bilder och text, att man får en okuvlig lust att själv bege sig ut i naturen och göra bekantskap med alla de växter, som etsat sig in i minnet.»

N. SYLVÉN.

S. Syrach Larsen: The employment of species, types and individuals in forestry. — Royal Veterinary and Agricultural College Yearbook 1937. Reprint. Copenhagen 1937. VIII + 154 sid. med 7 pl. (därav 2 färgpl.) och 47 illustrationer i texten.

Med ovanstående avhandling om »användningen av arter, typer och individer i skogsbruket» har den danske växtförädlaren på skogsbrukets område S. SYRACH LARSEN den 24 april 1937 i Köpenhamn disputerat för dansk jordbruksvetenskaplig doktorsgrad. Avhandlingen återgives i allt väsentligt på danska i Dansk Skovforenings Tidsskrift 1937, sid. 81—161 och 177—259. I en till den engelska texten fogad »danish summary» har förf. lämnat ett kortfattat referat av sin ur så många synpunkter värdefulla avhandling.

Till utgångspunkt för sin framställning har förf. tagit de talrika försöken med införande av främmande trädslag och det i samband härmed stående arbetet på utfinnandet av de rätta provenienserna. Förf. skiljer mellan forstligt och botaniskt införande av en trädart. Vid forstligt införande ha från första början betydande fröpartier kommit till användning i skogskultur, vid botaniskt införande däremot ha enstaka eller några få exemplar först tagits i odling i botaniska trädgårdar eller privata parker och arten sedan efter frötäkt från dylika enskilda träd vunnit vidare spridning i skogsbruket. Sistnämnda form för införandet har medfört större möjligheter att under människans medverkan få utformade särskilda typer av de främmande trädarterna till användning i praktikens skogsbruk. Som exempel på forstligt införande av en ekonomiskt viktig trädart nämnes införandet av den europeiska lärken i Danmark och ställes detta i motsats till sam-

ma trädarts införande i Skottland, där arten nått utbredning genom de i litteraturen ofta omtalade enskilda moderträden vid Dunkeld.

Diskussionen rörande möjligheterna för särtypernas uppkomst i kultur såväl som i naturen leder förf. helt naturligt in på spörsmålen om trädens blomning och fruktsättning. Iakttagelser och försök på hithörande områden äro grundläggande för bästa möjliga fröförsörjning inom det praktiska skogsbruket och i alldeles särskilt hög grad den grundval, varpå framtidens växtförädling här må uppbyggas.

Våra viktigaste skogsträd äro alla vindpollinerare, vilka i allmänhet anses som dåliga självbefruktare. Förf. anför en hel del uppgifter från litteraturen jämte egna iakttagelser, som ge stöd åt den uppfattningen, att den bristande självbefruktningen till väsentlig del orsakas av dikogami eller oliktidig hon- och hanblomning inom individet. Förf. anser sig också såsom en allmänt utbredd karaktär hos våra skogsträd kunna fastslå metandri eller tidigare honlig könsmognad inom individet, innan trädets hanblommor ännu ha börjat avgiva sitt pollen. Hos de m. l. m. metandriska skogsträden måste korsbefruktning sålunda anses vara det normala; först då särskilda omständigheter föreligga, kan självbefruktning här inträda. Med hänsyn till fruktsättningen har det genom försök konstaterats, att ett flertal barrträd äro obligat partenokarpa.

En särskild framställning ägnas åt hybriderna. Var för sig behandlas här i naturen förekommande, i kultur uppkomna och artificiellt framställda dylika.

Som exempel på hybrider, konstaterade vid gränsen mellan två arters naturliga utbredningsområden, anföras *Pinus mugo* $\times$ *silvestris* och *Larix Gmelini* $\times$ *sibirica*. Av vid sidan av varandra uppträdande arter med talrika mellanformer nämnas våra inhemska arter av björk och ek; cytologiska undersökningar ha här lämnat bevis för mellanformernas hybridogena ursprung.

Såsom i kultur uppkomna hybrider uppfattas flera av våra värdefullaste parkträd, även om deras ursprung är okänt. Exempel på dylika äro många popplar och almar, plataner och lindar, samtliga utvisande, att vi på hybridogen väg kunna erhålla mycket av värde. Mera ingående behandlas den från Skottland kända hybriden mellan japansk och europeisk lärk och anföras härvid exempel på dennas odling i Danmark. I samband härmed omtalas även den tillfälligt uppkomna *Larix Gmelini* $\times$ *Kaempferi*.

Vid behandlingen av artificiellt framställda hybrider utgår förf. från de av A. HENRY påbörjade och särskilt i Tyskland och Amerika fortsatta korsningsförsöken med p o p p e l. Från egna försök meddelas iakttagelser över hybriderna *Abies Lowiana* $\times$ *grandis* och *Juglans Sieboldiana* $\times$ *cinerea* samt en rad hybrider, framställda inom släktet *Larix* mellan arterna *decidua*, *Gmelini*, *Kaempferi*, *laricina* och *occidentalis*.

Förf. anser det höjt över varje tvivel, att man vid växtförädlingsarbetet inom skogsbruket bör gå korsningsvägen, vilken är den enda framkomliga vägen, om man vill förskaffa sig exakta upplysningar om skogsträdens ärftliga egenskaper. Endast på denna väg kunna vi analysera dessa, och först därefter bli vi i stånd att i önskvärd riktning kombinera de praktiskt värdefulla egenskaperna. — Även den vegetativa förökningens betydelse för växtförädlingsarbetet betonas.

Ett utmärkt bildmaterial belyser den fängslande framställningen. Den innehållsrika avhandlingen kan ej nog varmt rekommenderas för en var dendrologiskt intresserad. Då växtförädlingen på skogsbrukets område i dessa dagar blivit en hjärtesak även för det svenska skogsbruket, hälsas doktor SYRACH LARSENS värdefulla avhandling just nu alldeles särskilt välkommen.

N. SYLVÉN.

Die Laubgehölze. Verzeichnis und Beschreibung der in Deutschland winterharten Laubgehölze. Ein Nachschlagewerk . . . unter Mitwirkung von KARL FROST herausgegeben von GERD KRÜSSMANN. Berlin 1937. 380 sid., 1605 avb. Paul Pareys förlag. Pris M. 12.60.

Bokens utgivare är anställd som dendrolog vid den välbekanta firman L. SPÄTHS plantskolor nära Berlin, och han har visat sig vara en mycket kunnig, omdömesgill sådan. Hans arbete har också underlättats ej endast genom att han haft en god medarbetare i K. FROST, utan även genom att han haft tillgång till det rikhaltiga dendrologiska bibliotek, som firman SPÄTH samlat (med omkring 2,000 band), samt de rikhaltiga samlingar av träd och buskar, som odlas av denna firma. En särskild styrka har verket erhållit genom de utmärkta teckningar, som utförts av KRÜSSMANN själv, och som återgivas i förminskad skala i boken.

Inledningsvis går förf. igenom trädens och buskarnas morfologi, ett kapitel som i hög grad förtydligats av en massa goda om också sche-

matiska originalbilder. De morfologiska termerna, tyska och latinska, förklaras med all önskvärd tydlighet.

I den speciella delen av verket fäster man sig först vid det stora antalet arter — enligt förf:s egen uppgift över 2,100 — samt trädgårdsformer och varieteter (över 1,000). För varje art behandlas i tur och ordning: namn (mycket få synonymer), höjd, växtsätt, bark, skott, blad, blommor, frukt, blomningstid och hemland. Förf. följer härvid i stort sett REHDEs standardarbete, *Manual of cultivated trees and shrubs*, men som detta redan är 10 år gammalt, har KRÜSSMANN kunnat komplettera artantalet med en del nytillkomna, värdefulla växter. I stället har han kunnat utelämna en hel del arter, som aldrig fått någon betydelse i europeisk odling. Ungefär halva antalet behandlade arter har kunnat illustreras med i allmänhet mycket karakteristiska bilder. De sistnämnda kunna kanske i någon mån ersätta de examinationsschema, som införts för nästan varje släkte i REHDEs *Manual* men som fullständigt saknas i KRÜSSMANNs arbete. Möjligen kunna de i vissa fall ersättas av bilderna. Den som vill använda ett dendrologiskt arbete för bestämning av okända träd och buskar torde dock i allmänhet betrakta frånvaron av alla examinationsschemata som en betänklig brist. Mindre lämpligt är också, att släktena behandlats i alfabetisk ordning, alltså icke ordnade i familjer. Samma anordning förekommer visserligen även i BEAN, *The trees and shrubs hardy in the British isles*, men kan knappast anses lämplig.

C. G. D.

FÖRTECKNING ÖVER UNDER ÅR 1936 UTKOMMEN LITTERATUR RÖRANDE DENDROLOGI OCH PARKVÅRD.

Utarbetad av HELLEN AMÉEN-MALMSTRÖM.

I. SJÄLVSTÄNDIGA ARBETEN.

- ANSON, EDWARD, The small garden: a practical book for amateur gardeners. London. 260 s. G. Bell & Sons, Ltd. Pris 3/6 sh. net.
- BATES, H. E., Through the woods: the English woodland: April to April. London. 142 s. Victor Gollancz, Ltd. Pris 10/6 sh. net.
- BERGE, GUNNAR, Hemträdgårdens anläggning och skötsel. 2. uppl. Åkarp [tr. i Malmö]. 132 s. Förf. förlag. Pris 1: 50 kr.
- BLOMFELD, REGINALD, The formal garden in England. Re-issue. London. 16 + 250 s. Macmillan & Co., Ltd. Pris 7/6 sh. net.
- BOLIN, LORENTZ, Skolträdgården. Stockholm. 67 s. (Allm. svensk trädgårdstidnings rådgivare.) Nord. rotogravyr. Pris 1: 50 kr.
- BORNEBUSCH, C. H., Skovnaturen. Udg. af Foreningen Dansk Natur-Dansk Skole. København. 51 s. H. Hagerups Forlag. Pris 2: 75 kr.
- BOWERS, CLEMENT GRAY, Rhododendrons and azaleas, their origins, cultivation and development. New York. 549 s. + 40 pl. The Macmillan Co. Pris 42 sh. net.
- BRETT, WALTER, Pictorial gardening. London. 295 s. C. Arthur Pearson, Ltd. Pris 5 sh. net.
- BRIGGS, BARBARA, Trees of Britain, their form and character. Illustrated by the author. London. 431 s. The Lutterworth Press. Pris 21 sh. net.
- BUNYARD, EDWARD A., The old garden roses. London. 260 s. + 32 pl. Country Life, Ltd. Pris 15 sh. net.
- COWLEY, HERBERT, The garden year. London. 288 s. The English universities press, Ltd. Pris 5 sh. net.
- CUMMINS, JULIA H., Flower garden primer: or gardening without tears. New York. 12 + 333 s. + 11 pl. The Macmillan Co. Pris 12/6 sh. net.
- DAY, HARRY A., Town gardens problems solved: one hundred garden questions answered. London. 64 s. Link House publ., Ltd. Pris 1/6 sh. net.
- ELLIOTT, CLARENCE, Rock garden plants. London. Edward Arnold & Co. Pris 7/6 sh. net.
- FEUCHT, OTTO, Der Wald als Lebensgemeinschaft. Öhringen. 80 s., 32 ill. (Schriften d. Deutschen Naturkundeverein. N. F. 3.) Verlag Hohenlohesche Buch-handlung. Fredr. Rau. Pris 3: 50 RM.
- FOSTER-MELLIAR, R. A., My garden by the sea. London. 212 s. G. Bell & Sons, Ltd. Pris 6 sh. net.

- Frukt, Norsk. Avbildninger og beskrivelser av fruktsorter dyrket i Norge. Ved Det pomologiske udvalg i Selskapet havedyrkningens venner. H. 6. Oslo. Grøndahl & Son. Pris 4:— kr.
- Gartnerivirksomheder, Danske. Skildringer af vore Dages Gartnerivirksomheder, deres Indehavere og Ledere samt disses Medarbejdere. Tillige en Oversigt over Islands Gartneri. Red. af JOHANNES THOLLE. D. 1—3. København 1934—36. 2392 s. Dansk Haandbogsforlag. Pris inb. 92:— kr.
- GILBERT-CARTER, H., British trees and shrubs, including those commonly planted: a systematic introduction to our conifers and woody Dicotyledons. Oxford & London. 15 + 291 s. Clarendon press, Oxford; Oxford univ. press, London. Pris 12/6 sh. net.
- GRAM, HANS, Ompodning af Frugttræer. 4. Udg. ved NIELS GRAM. Aarhus. 52 s. J. Fr. Clausen. Pris 1:— kr.
- GRAM, MICHAEL, Frugtav. Autor. af Alm. dansk Gartnerforening til Brug ved Foreningens Elevundervisning. 3. rev. Udg. København. 240 s. Alm. dansk Gartnerforen. Pris inb. 4: 65 kr.
- GRØN, A. HOWARD, Skoven og Mennesket gennem de vekslende Tider. Udg. af Foreningen Dansk Natur-Dansk Skole. København. 39 s.
- GURR, C. E., Modern school gardening. London. 96 s. Oxford univ. press. Pris 1/8 sh. net.
- Herregaardshaver, Danske. Udg. af Det kgl. Danske Haveselskab. H. 10. Stensballegaard; 11. Løvenborg. København. Det kgl. Danske Haveselskab. Pris 4: 50 kr. per hæfte.
- HILDRUM, EINAR, Prydhagen. Oslo. 89 s. (Hagebok for heim og skule. 3.) Det norske samlaget. Pris kart. 3:— kr.
- HIRMER, MAX, Die Blüten der Coniferen. Stuttgart. 100 s. (Biblioteca botanica. H. 114. Lief. 1) E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung (Erwin Nägele). Pris 56:— RM.
- HOLBROOK, A. W., A dictionary of British wayside trees. London. Country Life, Ltd. Pris 7/6 sh. net.
- HOLMES, T. C., & HAY, R. E., The gardener's handbook: a practical and handy manual. London. 99 s. Country Life, Ltd. Pris 2/6 sh. net.
- HOLZHAUSEN, AXEL, Holzhausens småböcker om trädgårdsodling. Stockholm. Bonnier. Pris häft. 3: 50 per del, inb. 5: 25 kr.
7. Trädgårdens ettåriga prydnadsväxter och deras användning. 148 s.
8. Egnahemsträdgården, koloniträdgården och planteringar å gårdar och för-gårdar. 112 s.
- JELlicoe, G. A., Garden decoration and ornament for smaller houses. London. 140 s. Country Life, Ltd. Pris 12/6 sh. net.
- JENSEN, VALD., Plantskoledrift. 3. Udg. København. 144 s. Alm. dansk Gartnerforenings Bogforlag. Pris 3: 50 kr.
- JOST, LUDVIG, Baum und Wald. Berlin. 150 s. (Verständliche Wissenschaft. Bd 29.) Julius Springer. Pris 3: 60 RM.
- KEEBLE, FREDERICK, & RAWES, A. N. Hardy fruit growing. London. 11 + 334 s. + 14 pl. Pris 16 sh. net.
- KIÆR, EIGIL, Sten og Fliser og deres Anvendelse til Haveanlæg. København. 51 s. Alm. Dansk Gartnerforenings Bogforlag. Pris 1: 35 kr.

- LUNDBERG, EMMA, Trädgården. En länk mellan hemmet och naturen. Stockholm. 208 s. + 115 pl. Nordisk Rotogravyr. Pris häft. 4:50, inb. 6:50 kr.
- LYSBÄKKEN, S., Lærebog i hagedyrkning. 8. Opl. Oslo. 290 s. H. Aschehoug & Co. Pris 6:90 kr.
- MAKINS, F. K., The identification of trees and shrubs. London. 326 s. J. M. Dent & Sons. Pris 15 sh. net.
- MARSTON, MURIEL, Who loves a garden. London. 1936. 241 s. + 16 pl. Methuen & Co., Ltd. Pris 7/6 sh. net.
- MAYER-WEGELIN, H., Ästung. Hannover. 178 s. Verlag von M. u. H. Schaper. Pris 1:— RM.
- MEYER, HANS, Buch der Holznamen. — The book of woodnames — Les noms des bois — Les nombres de la maderas. H. 4:2. Ságet-Zypressen. Hannover. s. 465—564. Pris 6:— RM.
- MIDDLETON, C. H., More gardening talks. London. 256 s. George Allen & Unwin, Ltd. Pris 5 sh. net.
- MOORE, KINGSMILL H., Joys of garden: month by month. Dublin 1936. Pris 3/6 sh. net.
- MUENSCHER, W. C., Key to woody plants. 4. ed. Ithaca, N. Y. 105 s. Departm. of botany, Cornell univ., Ithaca. Pris 1.00 doll.
- Nachzucht, Die, von Pappel und Baumweide in den badischen Auewäldungen. Hrsg. von der Forstabteilung des Badischen Finanz- und Wirtschaftsministeriums. Karlsruhe. 16 s. text + 38 ill. Forstabt. des Bad. Finanz- u. Wirtschaftsministeriums. Pris 3:— RM.
- NICHOLS, BEVERLEY, Grosse Liebe zu kleinen Gärten. Aus d. Engl. von E. McCalman. 3. Aufl. Berlin. 260 s. D. Reimer. Pris inb. 4:80 RM.
- NORDENSTRENG, ELLEN, Kryddväxter i svenska trädgårdar och hem förr och nu. Stockholm. 201 s. Albert Bonnier. Pris 4:50 kr.
- PAPE, H., Die Praxis der Bekämpfung von Krankheiten und Schädlingen der Zierpflanzen. 2. neubearb. u. erweit. Aufl. Berlin. 427 s. + 8 pl. Paul Parey. Pris 18:— RM.
- PUECHER PASSAVALLI, LUIGI, & MINUCCI DEL ROSSE, STEFANO, L'Arboreto sperimentale della Cascine a Firenze. Firenze. 68 s. Tipografia Mariano Ricci.
- ROGERS, WALTER E., Tree flowers of forest, park and street. Lawrence College, Appleton, Wisc. Publ. by the author. Pris 7:50 doll.
- ROSENDAHL, C. O., & BUTTERS, F. K., Trees and shrubs of Minnesota. Minneapolis. Univ. of Minnesota press. Pris 3:00 doll.
- SAATHOFF, JOH., Der eigene Garten. Gartenbuch für Jedermann. Berlin. 256 s. P. Parey. Pris inb. 4:80 RM.
- SALISBURY, E. JAMES, Der lebende Garten. Das Wie und Warum der Gartenpflege. Unter Mitw. von OTTO ARMBRECHT übers. von RUD. NUTT. Stuttgart. 243 s. Deutsche Verlags-Anstalt. Pris inb. 6:— RM.
- SALONEN, FRANS, Meidän puutarhan työt. [Arbetena i vår trädgård.] Helsingfors. 93 s. Werner Söderströms OY:s förlag. Pris 12:— Fmk.
- SCHAFFNER, JOHN H., Field manual of trees. Columbus, Ohio. 160 s. Pris 1:50 doll.
- Schönheit in Baum und Strauch. Ein Gehölzbilderbuch. Mit Geleitw. von KARL FOERSTER. Berlin. 111 s. Verlag der Gartenschönheit. Pris häft. 3:60; inb. 5:— RM.

- SYMONS-JEUNE, B. H. B., Natural rock gardening. London. 160 s. Country Life, Ltd. Pris 10/6 sh. net.
- TAYLOR, G. C., The modern garden. London. 224 s. Country Life, Ltd. Pris 15 sh. net.
- THOLLE, JOHANNES, Hvorledes man anlægger sin Have. Praktiske Anvisninger for nuværende og fremtidige Haveejere. København. 140 s. I. Fr. Clausen. Pris hæft. 3: 50; inb. 4: 50 kr.
- THOMAS, H. H., Gardening in towns. London. 9 + 215 s. + 8 pl. Methuen & Co., Ltd. Pris 5 sh. net.
- THORSRUUD, ARNE, Veksthus og benker. Oslo. 159 s. Norsk Gartnerforenings forlag. Pris kart. 3: 25 kr.
- THORSSELL, J. E., Spaljéfruktodling. Stockholm. 156 s. (Allm. sv. trädgårdstidn. handböcker.) Nordisk Rotogravyrs förlag. Pris hæft. 2: 75, inb. 3: 75 kr.
- Träd — Skog — Park. — Puut — Metsä — Puisto... Helsingfors (tr. i Porvo). 88 s. Föreningen för skogskultur. Pris 25:— Fmk.
- WAGNER, OTTO, Der Walnussbaum und der Haselnusstrauch. Anleitung für fachgemässe und vermehrte Anpflanzung. Berlin. 62 s. (Gärtnerische Lehrhefte. H. 47.) Paul Parey. Pris brosch. 2:— RM.
- WINKLER, OTTO, Der Nussbaum als Waldbaum in einigen nordalpinen Föhntälern der Ostschweiz. St. Gallen. 90 s. (Beiheft zu den Zeitschriften des Schweiz. Forstvereins. N:o 16.) Buchdruckerei Böhler & Co., Bern. Pris 3:— schweiz. Frcs.
- WRIGHT, WALTER P., The Wright Encyclopædia of gardening. London. 17 + 614 s. J. M. Dent & Sons, Ltd. Pris 21 s. net.

II. UPPSATSER INTAGNA I TIDSKRIFTER, ÅRSBÖCKER' ETC.

a. I svenska tidskrifter.

- AHLIN, ERIK, Höstplantering av häckar. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 631—633.
- , Några lämpliga träd och buskar till torr och mager jord. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 184—185.
- , Plantering av fruktträd. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 282—283.
- AHLSTRÖM, OSCAR, Den mindre trädgårdens utrymme och beplantning. — Tappan, 60, s. 67—68.
- AMINOFF, F., Naturskyddet och dess tillämpning å de sydsvenska statsskogarna. — Sv. skogsv. tidskr., 34, s. 225—240.
- ANDERSEN, SVEND, Om Vegetation og Flora paa Kalkstufskrænten ved Benestad. — Skånes natur, 23, s. 64—76.
- ANDERSSON, GÖSTA & SYLVÉN, NILS, Om sambandet mellan höstfärgning resp. lövfällning och vinterhärdighet hos träd och buskar. — Sv. bot. tidskr., 30, s. 590—612.
- ANDERSSON, INGVAR, En gammal värmlandsgård [Apertin]. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 303—305.

¹ Fullständiga titlar å de tidskrifter, årsböcker m. m., som genomgått i och för denna förteckning, återfinnas i föregående litteraturförteckningar i Lustgården.

- ANJOU, VICTOR, Bör man plantera s. k. klätterväxter vid sin husvägg och vilka sorter bör man i så fall välja. — Täckan, 60, s. 4—7.
- , En trädgårdsmästares trädgård [B. Engkvist, Filborna, Hälsingborg]. — Täckan, 60, s. 47—49.
- ASKER, B., Londons rekreatiomsområden. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 659—660.
- BAUER, W., En villaträdgård i Göteborg. Hur man löst problemet: trädgården som vardagsrum. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 590—594.
- , En villaträdgård i Göteborg [Färjenäs]. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 681—683.
- , Göteborgs naturpark. — Viola, 42, N:o 31.
- , Kort besök i Glasnevin's botaniska trädgård [Irland]. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 138—140.
- , Växthuset i Göteborgs botaniska trädgård. Något om växtmaterialet i de olika avdelningarna. — Allm. sv. trädgårdstidn., 6, s. 463—469.
- BERGE, GUNNAR, Varför skall fruktträden beskäras? — Täckan, 60, s. 32—35.
- BODORFF, ULLA, En engelsk herrgårdsträdgård. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 531—534.
- BOK, CARL, »Graf Zeppelin» fallen [225-årig tall, Fjällskäfte säteri, Flodafors]. — Skogvakt., 46, s. 233.
- BÄCKGREN, KARL, Bågränar i Tiveden. — Örebro läns naturskyddsfören. årsskr., 1936, s. 102—105.
- CALLMAR, GUNNAR, Pollineringsförsök med päron i Stockholmstrakten 1925—1933. — Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 74—81.
- CARLSSON, EINAR, Skogskulturerna på Öland. — Skogvaktaren, 46, s. 324—330.
- DAHL, CARL G., Blomkaraktärernas betydelse för identifiering av plommonsorier. — Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 1—52.
- , Härstamma våra äpplesorier från en enda art? — Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 255—257; Fruktodl., 1936, s. 108—111.
- , *Malus prunifolia* Borkh. and *Malus baccata* Borkh. as ancestors of cultivated apple varieties. — Sv. bot. tidskr., 30, s. 483—492.
- , Mindre vanliga buskars och träd's blomning vid Alnarp sommaren 1935. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 78—83.
- D[ÄHL], C. G., Amerikanska undersökningar över fruktträdsrötternas utbredning i jorden. — Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 106—107; Fruktodl., 1936, s. 50—51.
- , Kunna dvärgträd på paradisunderlag odlas med fördel i Sverige? — Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 111—112; Fruktodl., 1936, s. 61—62.
- DAHL, ELSE, Mirabeller. — Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 105—106.
- EMITSLÖF, NILS N., Den fruktade alm-sjukan. Dess orsaker, verkningar och nuvarande utbredning. — Viola, 42, N:o 52.
- ERIKSSON, HERMAN, Tallar i Tylöskogen. — Örebro läns naturskyddsfören. årsskr., 1936, s. 85—96.
- ERICSSON, SVEN, Där gyllene skördar bärgas [Sicilien]. — Täckan, 60, s. 217—222.
- FLÖDERUS, BJÖRN, New Siberian Willows. — Sv. bot. tidskr., 30, s. 386—400.
- FOLLMER, ANDERS, Hemträdgårdens huvudsakliga uppgift och största värde. — Fruktodl., 1936, s. 9—13.
- FORSBERG, WILH., Ormgran och vanlig gran på samma stam! — Skogen, 23, s. 409.
- FREDBY, CARL, Bagshot Park [England]. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 175—179.

- , Användning av gummiband vid fruktträdsokulering. — *Viola*, 42, N:o 14.
- , Berlin i junisol. — *Viola*, 42, N:o 28.
- , Berlins botaniska trädgård. — *Viola*, 42, N:o 36.
- , »Deutschland» — en vacker utställning. — *Viola*, 42, N:o 39.
- , Ett besök på riksträdgårdsutställningen i Dresden. — *Viola*, N:o 23.
- , Ett mästerverk i trädgårdskonst [Blenheim Palace, Oxfordshire, England]. — *Allm. sv. trädgårdstidn.*, 8, s. 584—585.
- , Hos en engelsk trädgårdsanläggningsfirma. — *Viola*, 42, N:o 12—13.
- , I vinlandet. — *Viola*, 42, N:o 48.
- , Palmengarten i Frankfurt. — *Viola*, 42, N:o 52.
- , På hundamilafärd i England. — *Viola*, 42, N:o 24.
- GERTZ, OTTO, Kullaberg. En blick på Kullabygdens botaniska forskningshistoria. — *Skånes natur*, 1936, s. 56—63.
- , Skånes naturskyddsförening under 25 år. — *Skånes natur*, 1936, s. 13—24.
- GREEN, JOHN, Årsberättelse från Kungl. Landtbruksakademiens Experimentalfälts trädgårdsavdelning 1935. — *K. Landtbr.-akad. handl. o. tidskr.*, 75, s. 136—144.
- GRINNDAL, TH., Något om uppdragning av ekskog. 1—2. — *Skogsägaren*, 1936, s. 31—34, 55—59.
- , Något om åtgärder till befordrande av skogsträdens kvalitet. — *Skogsägaren*, 1936, s. 242—244, 268—274.
- HALLDOR, HENNING, Stockholms offentliga planteringar. — *Viola*, 42, N:o 5.
- HEDIN, HARRY, Virschatt. Ett nytt halländskt naturreservat. — *Sveriges natur*, 27, s. 73—76.
- HEDLUND, TEODOR, Almens abnormal fruktsättning i år. — *Allm. sv. trädgårdstidn.*, 8, s. 488—489.
- HEIKINHEIMO, OLLI, Om masurbjörken och dess odlingsmöjligheter. — *Skogsägaren*, 1936, s. 133—138.
- HERMELIN, SVEN A., Aktuella arbeten i fruktträdgården. — *Fruktodl.*, 1936, s. 39—42.
- , Skånes förutsättningar för produktion av handelsfrukt. — *K. Landtbr.-akad. handl. o. tidskr.*, 75, s. 257—266.
- , Varför inte odla björnhallon? — *Fruktodl.*, 1936, s. 27—28.
- HERMELIN, THYRA, Några ord om blomstren i Mariebergs trädgård. — *Lustgården*, 17, s. 39—50.
- HESSelman, HENRIK, Ett försök att uppskatta storträdens antal i våra skogar. — *Sveriges natur*, 27, s. 42—50.
- HOLMBERG, AUG., Blekingska lövängar, ljungfält och ängslador. — *Blekingeboken*, 14, s. 180—188.
- HÅRD AF SEGERSTAD, NILS, Från sagoön i Kalmarsund. — *Sveriges natur*, 27, s. 87—95.
- HÅRD AF SEGERSTAD, F., Om floran i Naverstad. — *Acta Horti Gotoburgensis*, 11, s. 61—69.
- ISAKSSON, INGVAR, På rundvandring genom Späths plantskolor. — *Viola*, 42, N:o 43.
- JANSSON, JOH. G., Gatuplanteringar. — *Allm. sv. trädgårdstidn.*, 8, s. 169—172.
- JOHANSSON, EMIL, Befruktningsförhållanden hos päron. — *Sv. pomol. fören. årsskr.*, 37, s. 53—74.
- , Från en studieresa till Tyskland. — *Sv. pomol. fören. årsskr.*, 37, s. 82—93.

- JOHANSSON, EMIL & CALLMAR, GUNNAR, Bidrag till kännedomen om befruktningsförhållandena hos plommon och körsbär. — Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 209—245.
- JOHANSSON, IWAN, Japansk trädgård i Sverige. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 45—47.
- , Sportstugan i skogsbacken. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 217—218.
- , Sportstugans trädgårdstomt. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 21—23.
- JOHANSSON, NILS-GERHARD, En fallen silverpoppel och dess återuppståndelse. — Sveriges natur, 27, s. 145—146.
- JOHNSON, MAGNUS, Hårdighetsproblemet. Några synpunkter på fjällväxternas och den övriga vildfloras övervintringsbetingelser. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 141—143, 179—180.
- JONSSON, ELLA, Viktigare naturskyddsärenden behandlade av Vetenskapsakademien 1935. — Sveriges natur, 27, s. 164—176.
- JOSEFSON, CARL, Läplanteringar. — Tappan, 60, s. 131—132, 155—156.
- JULIN, ERIK, Härstamma våra odlade äppelsorter från vildapeln? — Viola, 42, N:o 35.
- , Vildapel och odlade äpplen. — Viola, 42, N:o 34.
- LANGLET, OLOF, Studier över tallens fysiologiska variabilitet och dess samband med klimatet. Ett bidrag till kännedomen om tallens ekotyper. — Meddel. fr. Stat. skogsförsöksanst., 29, s. 219—470.
- LARSSON, K. D., Frosten, fruktodlarnas största fiende. En liten undersökning av frostsador på fruktträds blombildningar. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 147—148; Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 103—105; Fruktodl., 1936, s. 81—84.
- LIND, ERIC, Ett besök hos munkarna på Valamo kloster. — Fruktodl., 1936, s. 90—94.
- , Intryck från en studieresa i Finland. — Fruktodl., 1936, s. 84—88.
- , Pomologernas Norgefärd 28—31 augusti 1936. — Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 288—305.
- L[IND], E[RIC], Val av sorter för omympning. — Fruktodl., 1936, s. 111—112.
- LJUNGFELT, JOEL, Blåhagg och trädformig benved i N. Rörum i Skåne. — Lustgården, 17, s. 105—106.
- LOTHIGIUS, WILH., Vetskapen om trädets livsföreteelser värdefull för skogsvården. 1—3. — Skogsägaren, 1936, s. 35—37, 67—69, 86—91.
- LOVÉN, SVEN A., Trädet, dungen och skogsbrynet. — Lustgården, 17, s. 29—38.
- LUNDBERG, EMMA, Smakskiftningar inom modern trädgårdskonst. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 751—754.
- LUNDSTRÖM, E., Ur Stockholmsparkernas historia. Haga. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 560—563.
- LUNDSTRÖM, N. HENNING, På studieresa genom Tyskland, Belgien och Holland. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 521—530.
- MALMER, MÄRTA, Trädplantering i Åse och Viste häraders slättbygd. En faktor vid landskapsbildens förändring under senaste seklet. — Svensk geogr. årsbok, 1935, s. 35—57. Lund 1936.
- MALMSTRÖM, CARL, En intressant förekomst av alm nära Strömsund i Jämtland. — Sv. bot. tidskr., 30, s. 114—120.

- MALMSTRÖM, CARL, Kartor belysande skogens utbredning i Halland under olika tider. — Sv. skogsvårdsf. tidskr., 34, s. 295—315.
- , Norrlands viktigaste skogstyper. — Sveriges natur, 27, s. 21—41.
- MÜNTZING, ARNE, Om kromosomerna och deras verkan hos några trädslag. — Lustgården, 17, s. 1—18.
- MYLLENBERG, BIRGER, Trädgårdsutställningen i Dresden. — Täckpan, 60, s. 164—168.
- MÖRNER, CARL TH., Några spridda iakttagelser rörande träd och buskar inom Sverige. — Lustgården, 14, s. 19—28.
- NILSSON, ARVID, Ett besök vid världens största fruktförädlingsinstitut [Michurinsk, Ryssland]. — Viola, 42, N:o 36—38.
- NILSSON, GEORG, Några värmändska jätteträd. — Lustgården, 17, s. 100—104.
- NILSSON, GUNNAR, Moderna stadsplanteringar i Tyskland. — Viola, 42, N:o 50.
- , Villaträdgårdens omläggning. Intryck från de tyska trädgårdsutställningarna. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 721—725.
- NORDENSKJÖLD, SUNE, Från gamla kyrkogårdar. — Täckpan, 60, s. 176—177.
- NORDENSTRENG, ROLF, Verkligt fromma önskemål [Sorbus- och Malus-arter]. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 363—364.
- NYBERG, BROR F., Comphocarpus fruticosus. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 202.
- OLDERZ, CARL, Ett ovanligt stort hagtornsträd. — Fauna och flora, 31, s. 47.
- PERSSON, GUST. RUD., Helmershus fruktodlingsskola. — Fruktodl., 1936, s. 77—80.
- PETERSÉN, CHR., Fruktträd å gamla gräsplaner. — Täckpan, 60, s. 36—37.
- , Våra fruktträd just nu. — Täckpan, 60, s. 36.
- PFEIFF, G., Plantskoleskötsel. — Sv. skogsv. tidskr., 34, s. 267—280.
- PLELJEL, KARIN, Den mindre trädgårdens läge och anläggning. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 275—279.
- , Den mindre trädgårdens prydnadsväxter. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 310—315.
- PORAT, VON, Något om sittplatser i trädgården. — Täckpan, 60, s. 87—90.
- REIMER, CHR., Fruktodling uppåt väggarna och andra spaljéer. — Täckpan, 60, s. 70—71, 82—87.
- , Idgranen (Taxus baccata). Ett mycket användbart barrträd. — Täckpan, 60, s. 181—186.
- REUTERSWÄRD, GÖSTA, En större norrlandsträdgård [Wäija]. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 111—114.
- SCHALIN, BENGT M., Sällsynta buskar och småträd under odling i södra Finland. — Sv. bot. tidskr., 30, s. 373—385.
- SKARD, OLAV, Norges frugtavl og dens problemer idag. — Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 268—282.
- STEDJE, P., Et kort omriss av fruktforsøkens ordning i Norge. — Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 283—287.
- STOY, OTTO, Allmänna synpunkter vid anläggandet av persike- och vinspaljéer på friland. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 329—334, 361—362.
- , Fruktträdsbeskärningens betydelse för kronbildningen och fruktsättningen. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 8—11.
- , Fruktträdens gödsling, dess vikt och betydelse. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 203—205.

- , Med cykel och kamera till Hardy-Hansens fruktplantage (Fredensborg). —
Täppan, 60, s. 150—151.
- SUNESON, A. S., Barrträd. — Tall. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 726.
- , Den okända härbusken [*Amelanchier*]. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 598.
- , Huru man tager ympkvistar. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 692.
- SVENSSON, ERNST, Trädgårdar i Kullabygden. — Täppan, 60, s. 121—127.
- SYLVÉN, NILS, Extremt smalkroniga former av nordsvensk tall (*Pinus silvestris* L.
**lapponica* (Fr.) Hn). — Lustgården, 17, s. 107—111.
- , Från sörmländska slott och herregårdar. Föreningens för dendrologi och
parkvård 17:de exkursion. — Lustgården, 17, s. 51—99.
- SÖDERBLOM, ARVID, En pomologisk studiefärd till Gripsholms slottsträdgårdar. —
Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 655—657.
- , En rikt givande studiefärd i strålende sol till Uppsala och Skokloster. —
Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 617—621.
- THORSJÖ, H., Ett enkelt sätt att laga frost- och kräftskador. — Fruktodl., 1936,
s. 20—22.
- TILLANDER, TORSTEN, Björken i norrlandsskogarna. — Skogsägaren, 1936, s. 138—142.
- TUNE, FOLKE, Vackra buskar vintertid. — Täppan, 60, s. 10—12.
- , Vattenväxter och dammplanteringar. — Täppan, 60, s. 62—67.
- VALLIN, HERVID, Kommer hokskogen på Hallands Väderö att dö ut? — Sveriges
natur, 27, s. 63—72.
- WEDBORN, INGER, Engelska trädgårdar i München. — Allm. sv. trädgårdstidn., 6,
s. 432—435.
- WIBOM, EINAR, *Kerria Japonica*. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 307—308.
- WRETJÖ, J. E., Om orsakerna till kronotypsväxlingen hos den svenska tallen. —
Norrl. skogsv. tidskr., 1936, s. 44—122, 243—380, 395—414.

A n o n y m a u p p s a t s e r o c h n o t i s e r .

- Asken — ett värdefullt träd. Av Pablo. — Skogen, 23, s. 239—241.
- Bastardpopplar med kraftig tillväxt. — *Viola*, 42, N:o 41. (Efter Dansk Skovforen.
Tidsskr.)
- Berberis linearifolia*. — *Viola*, 42, N:o 20.
- Beskär klängrosorna efter blomningen! — Täppan, 60, s. 157.
- Blåregn. Av S. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 506.
- Borde vi icke ägna polyantharosorna litet mer uppmärksamhet. Av P. S. — Allm.
sv. trädgårdstidn., 8, s. 367—369.
- Böra träd och buskar planteras om natten? — *Viola*, 42, N:o 34.
- Cytisus praecox*. Av Ewan. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 605.
- Decaisnea Fargesii*. — *Viola*, 42, N:o 17.
- En egendomlig gran [*Abies concolor* av hängtyp i Fagerhults plantskola, Klevs-
hult]. — *Viola*, 42, N:o 53.
- En lyckad frukt- och bärodling i IV zonen. Av C. C. — Fruktodl., 1936, s. 58—60.
- En ny *Berberis*. Av S. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 404.
- En ny blomsterbuske [*Caryopteris tangutica*]. Av G. B. — Täppan, 60, s. 54.
- En rågångstall [3,4 m. i omkrets vid brösthöjd]. Av E. C. — Skogvakt., 46, s. 289.
- En trädgård i havsbandet [Stockholms skärgård]. Av Åke. — Täppan, 60, s. 29—31.

En vacker liten trädgård [Hälsingborg]. Av P. G. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 60.

En veteran bland drakblodsträd [Kanarieöarna]. — Viola, 42, N:o 46.

En vinterblommare [Daphne Laureola]. Av W. B. — Viola, 42, N:o 11.

Eriotrya japonica. Ett träd med mångsidig användning. — Viola, 42, N:o 23.

Ett urgammalt spaljéträd [i Dieppe, Frankrike]. — Viola, 42, N:o 32.

Fridlysning i Halland. Bok- och idegransområden i Hasslöv och Breared. — Skogen, 23, s. 458.

Früheste der Mark — en midsommarbigarrå. Av Hortus. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 423.

Förbud mot plantering av vissa Juniperus-arter i Tyskland. — Viola, 42, N:o 11.

Förökning av Wistaria sinensis. — Viola, 42, N:o 11.

Grannlandsträdgårdar [Danmark]. Av S. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 594—597.

Grästorv vid anläggning av gräsmattor. — Täckan, 60, s. 168—170.

Homerevstallen [säkerligen Ölands största]. [Bild]. — Skogen, 23, s. 184.

Hässelby trädgårdar på 1600- och 1700-talen. Ett trädgårdsmästarekontrakt från 1693 och en intressant trädgårdsjournal från 1700-talet. Av H. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 442—444.

Jakt- och sportstugans trädgård. Av Hortus. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 758—759.

Jätteaspar [Bosjökloster, Skåne]. — Skogen, 23, s. 125.

Jätteaspen. — Skogen, 23, s. 150.

Jätteaspen, en floristisk nyhet. — Viola, 42, N:o 6.

Kaliforniska jätteträd ha funnits i Sverige. — Skogen, 23, s. 191—192.

»Karl XII:s ek» i Gdynia. — Sveriges natur, 27, s. 154.

[Klotgran i Edsbergs s:n, Örebro län]. — Örebro läns naturskyddsfören. årsskr., 1936, s. 112.

Konstiga granar [abnorm barrutveckling kring knopparna]. Av P. — Skogen, 23, s. 456.

Linnéträdgården [Uppsala]. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 589—590.

Litet om bladfällningen på hösten. Av E. Å. — Täckan, 60, s. 190—191.

Manchurisk valnöt, Juglans mandschurica. — Viola, 42, N:o 39.

Naturskydd i skogsbruket. — Skogen, 23, s. 1—2.

Några bilder från Riksutställningen i Dresden 1936. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 622—626.

Några villaträdgårdsförslag. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 410—411.

Ovanlig granföryngring [vindfällad gran, vars grenar slagit rot och skjutit mot höjden]. — Skogsägaren, 1936, s. 255—256.

Picea pungens glauca med omsydd jordklump. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 665.

Pseudotsuga Douglasii glauca förbjuden i Tyskland. — Viola, 42, N:o 22.

Ribes Gordonianum. — Viola, 42, N:o 46.

Skogsvård och naturskydd. »Skogsmannen måste vara naturvän». — Skogen, 23, s. 327—328.

Standardlista över för handel lämpliga fruktsorter. — Sv. pomol. fören. årsskr., 37, s. 332—337.

Statens Järnvägar och trädgårdsodlingen. En kort överblick över utvecklingen inom S. J:s planteringsväsen under åren 1910—35. Av Ja. — Viola, 42, N:o 22.

[Svenshytte-enen i Hidinge s:n]. — Örebro läns naturskyddsfören. årsskr., 1936, s. 113.

Södra Sommarstaden i Malmö. Av S. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 756—757.

Trädbeskärning. Av Anders på Mosstorpet. — Fruktdl., 1936, s. 120—121.

Trädgårdsamatörerna som stadsförskönare. Av Kåde. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 58—59.

Trädplanteringen vid vägarna i Skåne inställas. — Viola, 42, N:o 44.

Tusenårig ek [Råbäck, Kinnekulle]. Av A. W. — Skogvakt., 46, s. 230.

Vinterarbeten med bärbuskarna. Av G. B. — Tappan, 60, s. 12—13.

Väldiga ekar [Jägerspris, Danmark]. — Viola, 42, N:o 43.

Ympkvistars anskaffning och förvaring. — Fruktdl., 1936, s. 112—113.

Ädla lövträd allt sällsyntare på Västkusten. — Skogen, 23, s. 390—391.

Är höstbevattning av barrträd behövligt i vårt klimat. Av G—l. — Allm. sv. trädgårdstidn., 8, s. 572.

b. I danska, finska och norska tidskrifter.

AHLSTRÖM, OSCAR, Använd mera städsegröna växter. — Havekunst, 17, s. 38—41.

ANDERSEN, P. & JACOBSEN, AAGE, To ældre sønderjydske Plantager. — Hedeselsk. Tidsskr., 1936, s. 32—38.

ANFINDSEN, F. H., Plantetid for træer og busker. — Norsk havetid., 52, s. 39—40.

BAVNGAARD, JOHNS TH., Gamle Graapøpler i Vesthimmerland. — Hedeselsk. Tidsskr., 1936, s. 13—19.

BISGAARD, P., Tre gode Æblesorter. — Dansk Havetid., 19, s. 310, 614—615.

BORNEBUSCH, C. H., Karpaterbøgen og lidt om vor Bøgedyrkning i Almindelighed. — Dansk Skovforen. Tidsskr., 21, s. 511—527.

—, Thuja som dansk Skovtræ. — Det forstl. Forsøgsv. i Danmark, 14, s. 53—96.

BRÜEL, J., Skovfyrrens Naalefald. — Bot. Tidsskr., 43, s. 315—316.

BØTTIGER, EMIL, Landskab og Bebyggelse. — Gartn.-Tid., 52, s. 17—20.

CHRISTIANSEN, EDV., Liste over Sorter og Stammer, som kan anbefales til Dyrkning. 3. Frugtbuše, Jordbær og fleraarige Grønsager m. m. — Aarbog f. Gartneri, 18, s. 75—78.

CHRSTIANSEN, H. T., Læplantning. — Erhvervsfrugtavl., 2, s. 80.

CHRISTENSEN, VALD., Æblesorten Signe Tillisch' Oprindelse. — Gartn.-Tid., 52, s. 459.

CRONSTRÖM, ERIC, Gråbjörken. En i kvalitetsavseende värdefull björkart. — Forstl. tidskr., 53, s. 47—49.

DEGNBOL, HELGE, Sommervækst-Rabatter. — Vore Haver, 2, s. 101—102.

—, Urteagtige Espalierplanter. — Vore Haver, 2, s. 3—6.

—, Værdifulde Prydbuske for Villahaver. — Vore Haver, 2, s. 124—125.

ERSTAD-JØRGENSEN, E., Bell-Mare i Vedbæk [Haven]. — Havekunst, 17, s. 61—65.

—, Buksbomanlæg. — Havekunst, 17, s. 85—95.

—, Japansk Havekunst. — Havekunst, 17, s. 109—120.

—, Villa Beau-lieu i Taarbæk [Haven]. — Havekunst, 17, s. 13—21.

—, Vore Vejes Bepantning. — Havekunst, 17, s. 49—54.

ESBJERG, NIELS & DULLUM, N., Læts Virkning paa Æbletræer. — Dansk Havetid., 19, s. 104; Erhvervsfrugtavl., 2, s. 101—104.

FABRICIUS HANSEN, V., Offentligt Parkanlæg i Brønshøj. — Havekunst, 17, s. 25—28.

- FICH, AAGE, Erhvervmæssig Frugtdyrkning ved Espalier. — Gartn.-Tid., 52, s. 723—726.
- , Landskab og Bebyggelse. — Gartn.-Tid., 52, s. 51—52.
- , Planternes Anvendelse i Haven. 3. Prydbuske og Prydtræer. 4. Roser. — Gartn.-Tid., 52, s. 737—738, 749—750.
- FORFANG, E. G., Om hekker. — Norsk havetid., 52, s. 121—122, 128—131.
- , Litt staudeforming. — Norsk gartnerforen. tidsskr., 26, s. 224—226.
- GRAM, K. & JESSEN, K., Nogle til at bestemme de i Danmark vildtvoksende og hyp-pigst forvildede, løvfældende Løvtræer og Buske i Vintertilstand. — Bot. Tidsskr., 43, s. 484—500.
- GRAM, M., Amygdalus. Prydmandel og Prydfersken. — Havekunst, 17, s. 59.
- , Dr. Søllings Have i Charlottenlund. — Havekunst, 17, s. 22—24.
- , Gaar vore Herregaardshaver i Forfald? — Havekunst, 17, s. 97—99.
- , [Havebrugs-] Udstillingen i Dresden. — Havekunst, 17, s. 103—107.
- , Viburnum tomentosum stérile. — Havekunst, 17, s. 107—108.
- GRAM, NIELS, Ompodning af Frugttræer. — Vore Haver, 2, s. 7—9, 21—24.
- GRANIT, A. W., Den sibiriska lärken i Finland. — Forstl. tidskr., 53, s. 58—60.
- , Hållbara päronsorter. — Trädgårdsodl., 30, s. 6—7.
- , Kuriös lateral stambildning. — Forstl. tidskr., 53, s. 58—60.
- , Persikeexperiment. — Trädgårdsodl., 30, s. 206—207.
- , Plommon. — Trädgårdsodl., 30, s. 85—87.
- G[GRANIT], A. W., Parkvård. — Forstl. tidskr., 53, s. 42—43.
- , Weymouthstallen (Pinus strobus). — Trädgårdsodl., 30, s. 11—12.
- GRØNTVED, P., Om floræen i nogle nordvestsjællandske Skove. — Bot. Tidsskr., 43, s. 325—356.
- GYLLING, AAGE, Lidt om Planter og deres Anvendelse. — Haven, 36, s. 49—51.
- , Sten og Planter. — Haven, 36, s. 82—83.
- HANSEN, CARL JOHAN, Prunus Laurocerasus Zabeliana. — Havekunst, 17, s. 57—59.
- HANSEN, WILLY F., Cotoneaster præcox. — Haven, 36, s. 36—37.
- , Naaletræer paa Kirkegaarde og Gravsteder. — Vore Kirkegaarde, 12, s. 33—36.
- HANSEN, HARALD, En velstelt hage. På besøk hos en 1ste premievinner i Lillestrøm ... — Norsk havetid., 52, s. 53—54.
- HANSEN, OLAF, Almeskogen i Ytre-Kroken, Sogn. — Naturen, 60, s. 279—285.
- , Dei fredlyste »Stub«-granane i Strande-barm. — Naturfredn. i Norge, 1936, s. 39—40.
- , Kjempetré i Fusa prestegjeld, Hordaland. — Naturen, 60, s. 315—318.
- , Litt um epifyt-tré. — Naturen, 60, s. 21—32.
- HEIBERG, H. H. H., En nyopdaget hurtigvoksende form av asp (Populus Tremula). — Skogbrukeren, 11, s. 149.
- HELSTED, K., Flikbladet grå-or [Alnus incana f. laciniata Reg.]. En botanisk sjeldenhet. — Skogbrukeren, 11, s. 477.
- HERMELIN, SVEN A., Ett lantställe i Stockholms skärgård. — Havekunst, 17, s. 99—103.
- H[HERMELIN], S. A., Gränsen mellan trädgården och parken. — Havekunst, 17, s. 70—71.
- HINDHAMAR, HARALD, Utstillingen i Dresden 1936. — Norsk havetid., 52, s. 179—181.
- HINTIKKA, T. J., Om masurbjörkarna. — Skogsbruket, 6, s. 28—33.

- HØVE, K. M., Bedømmelse af Frugttræer og Frugthaver. — Haven, 36, s. 181.
- HØVLAND, MARTIN O., Kaupangereplet — ein gløymd fruktsort. — Norsk havetid., 52, s. 131—132.
- IBSEN, C. A., Ompodning af Frugttræer. — Erhvervsfrugtav., 2, s. 179—180.
- IHLEN, NILS N., Planteforedling. — Tidsskr. f. skogbruk, 44, s. 126—127.
- JENSEN, E., Frugtav. i Smaaland. — Haven, 36, s. 175.
- JENSEN, HARRY, Viburnum. — Vore Haver, 2, s. 225—228.
- JENSEN, H. NILAUS, Libocedrus decurrens og lidt om Abies grandis. — Gartn.-Tidn., 52, s. 37.
- , Lidt om Pæresorterne. — Vore Haver, 2, s. 184—185, 200—202, 248—250.
- JENSEN, L., Æblesorter. — Gartn.-Tid., 52, s. 233—235. Med tillæg av H. VORMARK NIELSEN, s. 249.
- J[ENSEN], N. P., De gamle Haver. — Haven, 36, s. 2—3.
- JENSEN, J., Skogforholdene i Troms. — Tidsskr. f. skogbruk, 44, s. 255—264, 292—300.
- JØRGENSEN, INGER MARGRETHE, Havens Anlægsplan. — Dansk Havetid., 19, s. 118—119.
- JØRGENSEN, MARIUS, Læplantning. — Erhvervsfrugtav., 2, s. 104—105.
- KAMPP, AA. H., Kort Oversigt over de geografiske Betingelser for Erhvervsfrugtav. i Danmark. — Erhvervsfrugtav., 2, s. 262—266.
- KJÆR, A. ANDERSEN, Frugtudyndning. — Haven, 36, s. 84—86.
- KJÆR, EIG., En Gaardhave. — Vore Haver, s. 188—189.
- , Fliseterassen. — Vore Haver, 2, s. 237—238.
- , Vinterhaven. — Vore Haver, 2, s. 273—276.
- KIERULF, THV., Hvad årringene kan fortælle. — Tidsskr. f. skogbruk, 44, s. 279—284.
- KLIXBÜLL, K. BRANDT, Vilde Roser til moderne Haver. — Vore Haver, 2, s. 145—146.
- KRISTENSEN, JOHAN, Intrykk fra en Finnlandstur. — Norsk havetid., 52, s. 205—207.
- KROKAN, OLAF, Litt om frukthagen på Staup. — Norsk havetid., 52, s. 2—10.
- KROOK, MARTIN, Fliser i Haven. — Vore Haver, 2, s. 97—100.
- KRUSE, VINDING, Den nye Naturfredningslov. — Dansk Naturfredn., 1936—37, s. 89—104.
- KVITBLIK, O., Plantetid for træer og busker. — Norsk havetid., 52, s. 36—37.
- LANGBALLE, A., Plantetid for træer og busker. — Norsk havetid., 52, s. 38—39.
- LANGE, CARL V., Stauderabatter. — Vore Haver, 2, s. 37—40.
- LARSEN, OLUF, Havebrug i Kapstaden. — Dansk Havetid., 19, s. 198—199, 216—217.
- LARSEN, C. SYRACH, Aarlig Højdetilvækst paa 171 cm. [Populus angulata, Ait. x P. trichocarpa, Torr. & Gray]. — Dansk Skovforen. Tidsskr., 21, s. 239—241.
- LILJELUND, VICTOR, Frostsdydd i fruktodlingar. — Trädgårdsodl., 30, s. 256—258.
- LUND, HENR., De nordligste grantræer? [På c:a 69° 36' n. b., vid Kirkenes]. — Tidsskr. f. skogbruk, 44, s. 338—339.
- LUND, ODDVAR, Frittstående espaliertræer. — Norsk gartn.-foren. tidsskr., 26, s. 128—130.
- LUND, S., Ein ettergløymd fruktsort. [Kaupanger]. — Norsk havetid., 52, s. 78.
- L[UNDÉN], OSSIAN, Nya Berberis. — Trädgårdsodl., 30, s. 126.
- , Några ros-nyheter för åren 1935—1936. — Trädgårdsodl., 30, s. 146—147.
- LYNGE, BERNT, Verdens kjempetre, Sequoia gigantea. — Naturen, 60, s. 353—367.

- MENTZ, A., Beretning om Naturfredningsraadets Virksomhed i 1936. — Dansk Naturfredn., 1936—37, s. 111—114.
- MISVÆR, H., Friiheste der Mark [kørsbær]. — Selsk. havedyrkn. venners medl.-skr., 14, s. 1—2.
- MOEN, OLAV, Dendrologisk forening. — Norsk havetid., 52, s. 52.
- , Forsøk med urtaktig stikning av busker og trær i planteskolen ved Norges Landbrukshøiskole. — Norsk gartn.-foren. tidsskr., 26, s. 116—119.
- MOHN, OLAV, Om terrengbehandling og planteanvendelse i nyere tyske hager og offentlige grønnanlegg. — Norsk havetid., 52, s. 144—149, 194—197.
- , Parker og offentlige grønnanlegg i Halden og omegn. — Norsk gartn.-foren. tidsskr., 26, s. 270—272.
- [MÖRN, FRITIOF], Något om fruktodlingen på Åland. — Trädgårdsodl., 20, s. 207—208.
- NERGAARD, K., Planteforedling i skogbrukets tjeneste. Noen amerikanske forsøk. — Tidsskr. f. skogbruk, 44, s. 80—83.
- NERGAARD, PAUL, Haveplanternes Forædling gennem Tiderne. — Haven, 36, s. 20—25.
- NIELSEN, VERNER, Gartneriet i Danmark 1936. — Aarbog f. Gartneri 18, s. 101—114.
- , Liste over Sorter og Stammer, som kan anbefales til Dyrkning. 4. Træfrugt. — Aarbog f. Gartneri, 18, s. 78—79.
- NIELSEN, PAUL J., Juglans regia og Hedera helix. — Norsk havetid., 52, s. 90—91.
- NORDAL, OLA, Exochorda grandiflora. (Syn. E. racemosa.) Perlebusk. — Norsk havetid., 52, s. 135—136.
- , Plantetid for trær og busker. — Norsk havetid., 52, s. 37—38.
- NORDGAARD, KNUD, Frugttrær og Beskæring. — Haven, 36, s. 53—54.
- , Gartneri- og Havebrugsstudie i Rusland. — Gartn.-Tid., 52, s. 602—606.
- NORDHAGEN, ROLF, Naturfredning i Norden og dens Betydning for Naturvidenskapen. — Dansk Naturfredn., 1936—37, s. 39—61.
- [—], Prydhager på Vestlandet. — Norsk havetid., 52, s. 69—77.
- NØRGAARD, A., D. S. B. [De danske Statsbaner] og Havekunst. — Havekunst, 17, s. 73—77.
- OLSSON, LINUS, Med Nordiska trädgårdsarkitekter i Finland. — Havekunst, 17, s. 132—140.
- OLSSON, PAUL, En tidsenlig begravningsplats [Malmö stads begravningsplats]. — Trädgårdsodl., 30, s. 37—39.
- , Tidsenliga begravningsplatser [Söndermarkens Kirkegaard i Köpenhamn]. — Trädgårdsodl., s. 64—67.
- , Trädgårdsbilder [Pargas Kalkbergs A. B.]. — Trädgårdsodl., 30, s. 197—198.
- OLSTAD, G., Plantetid for trær og busker. — Norsk havetid., 52, s. 35—36.
- OPHEIM, N., Kaupangereplet. — Norsk havetid., 52, s. 140.
- PETERSEN, JENS A., Skomagerens lille Have, der blev til Koldingegnens største Frugtplantage. — Dansk Havetid., 19, s. 186—187.
- PETERSEN, P. L., Den nye Ompodningsmaade. — Gartn.-Tid., 52, s. 210—211.
- POULSEN, SVEND, Nogle gode nyere og ældre Roser. — Havekunst, 17, s. 121—127.
- , Syrener [Syringa]. — Vore Haver, 2, s. 33—36.
- ROHDE, ARNE, Østerlars Kirkegaard 1934—35. — Vore Kirkegaarde, 12, s. 1—6.
- RØNØ, HANS, Engesohde [Kirkegaard ved Hannover]. — Vore Kirkegaarde, 12, s. 13—16.

- SCHALIN, BENGT M., Rosa rugosa och dess trädgårdsformer. — Trädgårdsodl., 30, s. 59—61.
- SCHIE, OSCAR, Gartneriets og hagebrukets historiske udvikling i Østfold. — Norsk gartn.-foren. tidsskr., 26, s. 261—265.
- SELIN, ELIS, En blomstergård utskärs i Hiks skärgård. — Trädgårdsodl., 30, s. 230—232.
- SKARD, OLAV, En ny takseringsmetode for frukttrær og bærbusker efter Kemmer-Reinhold. — Selsk. havedyrkn. venners medl.-skr., 14, s. 67—92.
- SKARD, TORFINN, Blodbjerg med grønne skudd. — Naturen, 60, s. 319.
- , En vakker hage for de gamle. — Norsk havetid., 52, s. 34—35.
- , Trær og busker som greier sig ved Telemark Landbruksskole på Søve. — Norsk havetid., 52, s. 113—115.
- SPRINGBORG, VIGGO, Le grand Jardin [Ile Sainte Marguerite vid Cannes, Frankrike]. — Gartn.-Tid., 52, s. 71—73.
- STAUNING, A., Formtræ-frugtav. i Villahaven. — Vore Haver, 2, s. 228—232.
- , Udtynding af Frugt. — Vore Haver, 2, s. 136—138.
- STEDJE, PER, Hackman [plommon]. — Selsk. havedyrkn. venners medl.-skr., 14, s. 65—66.
- , Pitmaston [päron]. — Selsk. havedyrkn. venners medl.-skr., 14, s. 105—108.
- STRENGELL, ALFRED, En del praktisk erfaring om masurbjörken. — Skogsbruket, 6, s. 34—35.
- SØRENSEN, C. TH., Grosserer R. Larsens Have. — Havekunst, 17, s. 55—57.
- , Haven ved Stokkerup. — Havekunst, 17, s. 1—8.
- , Støttemure af klinker. — Havekunst, 17, s. 65—69.
- SØRENSEN, KARL, Ildrød Reinette [äpple]. — Gartn.-Tid., 52, s. 554.
- SØRENSEN, M., Er Efteraaret den rigtige Tid til Plantning? — Gartn.-Tid., 52, s. 582—585.
- SØRENSEN, ZAKARIAS, Lidt om Æblesorter. — Gartn.-Tid., 52, s. 98—99. Med tillägg av P. BISGAARD, s. 127—128, H. VORMARK NIELSEN, s. 146, EDV. ERICHSEN, s. 179.
- TEPSTAD, J., Grana på Vestlandet. — Tidsskr. f. skogbruk, 44, s. 35—37.
- TERMANSEN, V., En Overraskelsernes Have. — Vore Haver, 2, s. 273—276.
- , Tips om Rosendyrkning. — Vore Haver, 2, s. 147—150.
- , Villahavens Planlæggelse. — Vore Haver, 2, s. 17—21, 41—43, 69—72, 83—89.
- THOLLE, JOHANNES, De danske Regeringers Foranstaltninger til Fremme af Frugt-trædyrkning i Sønderjylland, ca. 1700—1845. — Erhvervsfrugtav., 2, s. 161—163, 235—237, 269—272; 3, s. 45—46.
- , Fra Villaen til Haveboligen. Halvtreds Aars Udvikling i Forholdet mellem Hus og Have. — Gartn.-Tid., 52, s. 545—548.
- , Linné-Trädgården i Uppsala. — Gartn.-Tid., 52, s. 681—682.
- , Nekso Sandsten til Anlæggsgartneri. — Gartn.-Tid., 52, s. 1—6.
- TIGERSTEDT, C. G., Den Japanska idegranen (Taxus baccata S. & Z.). — Trädgårdsodl., 30, s. 249—254.
- TOLLAN, IVAR, Selvspredning av Chamaecyparis nutkaensis Spach. — Naturen, 60, s. 319—320.
- ULLERIKS, A., En Have i Lillerød. — Havekunst, 17, s. 128—131.
- VALSET, JON, Hagebruket i Sogn. — Norsk havetid., 52, s. 221—223, 229—230.

- WANSCHER, J. H., Om nogle af Aarsagene til Sterilitet og Selvsterilitet hos vore Frugttræer. — *Naturens Verden*, 20, s. 308—323.
- WESTERLUND, ADOLF, Blomning och fruktsättning hos plommon- och körsbärsträd. — *Trädgårdsodl.*, 30, s. 278—280.
- WEYDAHL, ESTHER, Ekelyeplet. — *Selsk. havedyrkn. venners medl.-skr.*, 14, s. 33—34.
- WILSE, EYVIND, Shortleaf Pine (*Pinus echinata* Miller). — *Skogbruken*, 11, s. 182—183.
- , Western Yellow Pine (»Guldfuru») (*Pinus ponderosa*, Douglas). — *Skogbruken*, 11, s. 297—298.
- ÅBERG, GUNNAR, Om kyrkogårdar i Finland. — *Vore Kirkegaarde*, 12, s. 37—40.
- , Stor rosenutställning i Köpenhamn. — *Trädgårdsodl.*, 30, s. 228—230.
- ØRSTED-HANSEN, H. D., Diervilla (*Weigelia*). — *Vore Haver*, 2, s. 213—214.
- ØSTERGAARD, JENS, Træk af Københavns offentlige Plantningers Historie. — *Gartn.-Tid.*, 52, s. 382—385.
- , Kæmpethuyaen i Danmark. — *Gartn.-Tid.*, 52, s. 563—564.
- , Vejbeplantninger. — *Gartn.-Tid.*, 52, s. 717.

ANONYMA UPSATSER OCH NOTISER.

- Bra frø på Cembrafuru. Av R. B. — *Tidsskr. f. skogbruk*, 44, s. 341.
- Canadensiska äppelsorter. — *Trädgårdsodl.*, 30, s. 308—310.
- Corypha-Palmen i dens Hjemland. — *Gartn.-Tid.*, 52, s. 403—404.
- Den gamle mester [Ek på Krødsherad prestegård]. — *Skogbruken*, 11, s. 425.
- Efteraarets Roser i Det kgl. danske Haveselskab. — *Dansk Havetid.*, 19, s. 269—270.
- En formiddag i Gandalens planteskole. — *Norsk havetid.*, 52, s. 167—172.
- Et lite besøk i hagen ved Dedichens Asyl i østre Aker. — *Norsk havetid.*, 52, s. 137—140.
- Flytning av eldre tre med frostklump. Av S. F. — *Norsk havetid.*, 52, s. 83.
- Fredede træer 1936. — *Naturfredning i Norge*, 1936, s. 30—33.
- Frugttræernes Beskæring. — *Dansk Havetid.*, 19, s. 7.
- Frukträdens sommarbeskärning. Av Träkarl. — *Trädgårdsodl.*, 30, s. 132.
- Garborgeplet, et sommereple for kyststrøkene. — *Norsk gartn.-foren. tidsskr.*, 26, s. 35.
- Gyvel [*Cytisus*]. Av H. K. P. — *Haven*, 36, s. 66—67.
- Har Sequoia vokset i Skaane? — *Gartn.-Tid.*, 52, s. 273.
- Har Sequoia vuxit i Skåne? — *Trädgårdsodl.*, 30, s. 109.
- HavtorNSSNår fredas i Sverige. — *Skogsbruket*, 6, s. 203—204.
- Læets Virkning paa Æbletræer. — *Gartn.-Tid.*, 52, s. 70—71.
- Läplantering är nödvändig för en rationell fruktodling fastslår man i Danmark. — *Trädgårdsodl.*, 30, s. 138.
- Lärkrädet. — *Trädgrädsodl.*, 30, s. 97.
- Naturfredningsarbejdet 1936—37. — *Dansk Naturfredn.*, 1936—37, s. 9—38.
- Nogle Æblesorters Vækst. — *Dansk Havetid.*, 19, s. 38—39.
- Ny Ompodningsmaade for Frugttræer. — *Gartn.-Tid.*, 52, s. 177—178.
- Nytt arboretum i Danmark. — *Tidsskr. f. skogbruk*, 44, s. 184.
- Rosenudstillingen i det kgl. danske Haveselskab. Av C. J. H. — *Haven*, 36, s. 147—148.

Sequoia gigantea. — Gartn.-Tid., 52, s. 10.
 Skogen kring våra landsvägar. Av F. S. — Skogsbruket, 6, s. 88—93, 120—122.
 Svenska pomologer på Norges-besök. — Norsk havetid., 52, s. 216—217.
 Växtförädling av skogsträd. — Forstl. tidskr., 53, s. 22.
 Äppelblommornas befruktning. — Trädgårdssocll., 30, s. 47.

c. Viktigare uppsatser i utomfennoskandiska tidskrifter.

- BARBEY, A., Kann die Pappelzucht die schweizerische Forstwirtschaft interessieren? — Schweiz. Zeitschr. f. Forstwesen, 87, s. 173—179.
 —, La question du peuplier envisagée au point de vue suisse. — Journ. forest. suisse, 87, s. 197—207.
 —, Une essence feuillue peu connue: le charme-houblon. — Journ. forest. suisse, 87, s. 136—138.
 BORSIG, CONRAD VON, Dendrologisches aus Portugal. 3. Wälder. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 138—140.
 CALDART, F., Osservazioni sulla »*Chamaecyparis lawsoniana*«. — L'Alpe, 23, s. 237—239.
 CLINTON, LORD, Trees and landscape. — Quart. journ. of forestry, 30, s. 196—201.
 COLLINGWOOD, G., Tree series. — Amer. forests, 42.
 Holly (*Ilex opaca*, Aiton). — s. 30—31.
 Black Sherry (*Prunus serotina*, Ehrhardt). — s. 76—77.
 Pitch Pine (*Pinus rigida*, Millier). — s. 224—225.
 White Ash (*Fraxinus americana*, Linnaeus). — s. 270—271.
 Western Larch (*Larix occidentalis*, Nuttall). — s. 322—323.
 Sycamore (*Platanus occidentalis*, Linnaeus). — s. 372—373.
 Eastern Hemlock — *Tsuga canadensis* (Linnaeus) Carrière. — s. 414—415.
 Redwood — *Sequoia sempervirens* (Lambert) Endlicher. — s. 466—467.
 Bur Oak, *Quercus macrocarpa*, Michaux. — s. 518—519.
 Incense Cedar, *Libocedrus decurrens*, Torrey. — s. 566—567.
 DAVY, J. BURTT, Stability of tree names. — Quart. journ. of forestry, 30, s. 52—54; The Scott. forestry journ., 50, s. 59—62.
 FABRICIUS, LUDWIG, Die Murraykiefer, *Pinus Murrayana* Balfour. — Forstwissenschaftl. Centralblatt, 58, s. 213—229.
 FREYBERG, HERBERT, Morphologische und biologische Betrachtungen über die Nadelhölzer in Nordhausen und seiner Umgebung. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 27—62.
 FRÖHLICH, JULIUS, Einiges über die Fichte in den Ostkarpathen. — Forstwissenschaftl. Centralblatt, 58, s. 407—412.
 HAAS, PAUL GERHARDE DE, Studien über die »Freimachung« an 27-jährigen Birnen- und Apfelbuschbäumen. — Die Gartenbauwissenschaft, 10, s. 610—650.
 HERRE, CONRAD, Dendrologie im Kaplande. 4. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 141—143.
 HESMER, H., Die Bewaldung Deutschlands. Dargestellt an Hand von Karten der einzelnen Holz- und Betriebsarten. 4. Die Eiche; 5. Die Tanne; 6. Die Buche; 7. Die Eiche. — Forstl. Wochenschrift Silva, 24, s. 93—97, 133—136, 169—175, 409—418.

- HESS, E., La question des exotiques. — Journ. forest. suisse, 87, s. 54—59, 93—95.
- HILLIER, EDWIN L., Notes on some new and uncommon trees and shrubs. — Journ. of the R. horticult. soc., London, 61, s. 103—116.
- HILLIER, H. G., Lilacs [*Syringa*]. — Journ. of the R. horticult. soc., London, 61, s. 449—464.
- HOFFMANN, RUDOLF, Die Vermehrung der Pappeln durch Saat. — Forstwissenschaftl. Centralblatt, 58, s. 28—34.
- , Die Vermehrung der Pappeln durch Stecklinge. — Forstwissenschaftl. Centralblatt, 58, s. 137—152.
- , Versuche zur Klärung des Keimverlaufs bei der Pappel. — Forstwissenschaftl. Centralblatt, 58, s. 573—581.
- JACCARD, P., Mikroskopische Holzstruktur und Holzbestimmung. — Schweiz. Zeitschr. f. Forstwesen, 87, s. 41—54, 65—82.
- JAHN, Bemerkenswerte Gehölze im Botanischen Garten der Forstlichen Hochschule in Hann.-Münden. 2. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 214—219.
- JÄGER, HANS, Wirkung der ungewöhnlichen Frühjahrswitterung 1936 und des Schneesturms auf die Gehölze. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 226—234.
- KANZOW, H., Auswertung einiger Provenienzversuche mit der Douglasie. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 235—254.
- KEMMER, E. & MARSEILLE, O., Über einige ökologische Ursachen unterschiedlicher Ertragsleistung bei den Apfelsorten »Schöner von Boskoop« und »Goldparmäne«. — Die Gartenbauwissenschaft, 10, s. 557—575.
- KOCH, FRANZ, Die Besiedlung der Erde mit höheren Landpflanzen. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 151—160.
- LAUCHE, R., Dendrologisches aus Bonn und seiner Umgebung. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 143—145.
- LECONFIELD, Lady, *Cedrus atlantica*. — Journ. of the R. horticult. soc., London, 61, s. 480—482.
- LEIB, EDM., Über den physiologischen Einfluss schädlicher Baumwachse auf Pflanzengewebe und dessen Bedeutung für die Veredlung von Obstgehölze. — Die Gartenbauwissenschaft, 10, s. 256—278.
- LEIBER, Die Nachzucht von Pappeln in der badischen Rheinniederung. — Allg. Forst- u. Jagdzeitung, 112, s. 327—335.
- LE SUEUR, A. D. C., The care of old trees. — Journ. of the R. horticult. soc., London, 61, s. 149—159.
- MARKHAM, ERNEST, Climbing plants. — Journ. of the R. horticult. soc., 61, s. 338—351.
- MARSEILLE, ORTWIN, Über die Abhängigkeit der Obsterträge von Temperatur und Niederschlag. — Die Gartenbauwissenschaft, 10, s. 289—353.
- MATTOON, WILBUR R., Twenty years of slash pine [*Pinus caribaea*]. — Journ. of forestry, 34, s. 562—570.
- MONROY, VON, Wuchsleistungen der in Deutschland angebauten ausländischen Holzarten in der Heimat. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 77—81.
- MORTON, FRIEDRICH, Die Gehölze des abessinischen Hochlandes. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 128—132.

- MUELLER, CORNELIUS H., Studies in the oaks of the mountains of Northeastern Mexico. — Journ. of the Arnold Arboretum, 17, s. 160—179.
- MÜLLER, KARL M., Abies grandis und ihre Klimarassen. (Ein Beitrag zur Klimarassenfrage bei Holzarten mit grossem Verbreitungsgebiet.) — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 82—127.
- MÜNCH, E., Beobachtungen über die Laubentfaltung der Buche. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 71—76.
- NEUBAUER, HANS FRANZ, Untersuchungen zur Ökologie der Photosynthese einheimischer Laubgehölze in Wald und Garten. — Die Gartenbauwissenschaft, 10, s. 380—421.
- NOSE, Einflüsse des Klimas auf das Wachstum der Gehölze mit vergleichenden Wittertabellen. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 187—198.
- PAPAJOANNOU, JOHANNES, Über Artbastarde zwischen Pinus brutia Ten. und Pinus halepensis Mill. in Nordostchalkidiki (Griechenland). — Forstwissenschaftl. Centralblatt, 58, s. 194—205.
- PUECHER PASSAVALLI, LUIGI, L'Arboreto sperimentale delle Cascine a Firenze. — L'Alpe, 23, s. 26—31.
- PUTTENDÖRFER, HELMUT, Vergleichende Wasserhaushaltsuntersuchungen an verschiedenen Rassen von Pinus silvestris. — Zeitschr. f. Forst- u. Jagdwesen, 68, s. 113—145.
- RAUP, HUGH M., Phytogeographic studies in the Athabaska-Great Slave Lake Region. 1. Catalogue of the vascular plants. — Journ. of the Arnold Arboretum, 17, s. 180—315.
- REHDER, ALFRED, Burretiodendron, a new genus of Tiliaceae. — Journ. of the Arnold Arboretum, 17, s. 47—49.
- , Notes on the ligneous plants described by H. Leveille from Eastern Asia. — Journ. of the Arnold Arboretum, 17, s. 54—82, 316—340.
- RICHTER, HERMANN, »Über Pappelsaaten«. — Forstwissenschaftl. Centralblatt, 58, s. 813—818.
- ROBERTS, W., The centenary of Loudon's »Arboretum«. — Journ. of the R. horticult. soc., London, 61, s. 277—284.
- ROHMEDER, E., Zusammenhang zwischen Zapfenfarbe und Knospenentfaltung der Fichte. — Forstwissenschaftl. Centralblatt, 58, s. 253—261.
- RUBNER, K., Beitrag zur Kenntnis der Fichtenformen und Fichtenrassen. — Thar. forstl. Jahrb., 87, s. 101—176.
- SCHMIDT, WERNER, Neue Wege der Rassenforschung und Kieferanerkennung. — Forstl. Wochenschrift Silva, 24, s. 404—405.
- SCHWARZ, HANS, Die wirtschaftlich bedeutungsvollsten Holzarten im östlichen Nordamerika. — Forstl. Wochenschrift Silva, 24, s. 127—129.
- , Hickory als Parkbaum in Deutschland. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 65—68.
- SCHWARZ, O., Über die Nomenklatur einiger europäischen Eichen. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 220—225.
- SEITZ, Unsere Edelkiefern. 5. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 146—150.
- SENNI, L., Statistica delle piante legnose italiane. — L'Alpe, 23, s. 318—320.
- SLOCOCK, O. C. A., Rhododendrons. — Journ. of the R. horticult. soc., 61, s. 317—332.

- SOLEMACHER-ANTWEILER, VON, *Populus Bachelieri*. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Ges., 1936, s. 205—207.
- SPERANZINI, F., Memoria sulla coltivazione dell'— *Ailanto* [*Ailanthus*]. — L'Alpe, 23, s. 377—386.
- STÄHELIN, RUDOLPH, Über den Aufbau der Urwälder Kaliforniens. — Schweiz. Zeitschr. f. Forstwesen, 87, s. 261—271.
- SVOLBA, FRANZ, Über die Mengenverhältnisse der Blattfarbstoffe in einigen gelben Coniferenvarietäten. — Die Gartenbauwissenschaft, 10, s. 651—658.
- VANSELOW, [KARL], Wuchsformen der Kiefer in Deutschland. T. 4—5. — Allg. Forst- u. Jagdzeitung, 112, s. 33—54.
- WETTSTEIN, W. VON, Die bisherigen Ergebnisse der Zuchtwahl bei Waldbäumen. — Forstl. Wochenschrift *Silva*, 24, s. 419.
- , Die Gewinnung guten *Aspensaatgutes*. — Forstwissenschaftl. Centralblatt, 58, s. 727—731.

FÖRENINGEN FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD.

Styrelseberättelse.

Föreningens för dendrologi och parkvård ordinarie årsmöte ägde rum å Handelshögskolan i Stockholm den 16 mars 1936 under ordförandeskap av professor ROBERT FRIES. Det talrikt besökta mötet avhölls i likhet med föregående år gemensamt med Sveriges pomologiska förening.

Styrelsens berättelse för år 1935 lades till handlingarna. Revisionsberättelsen upplästes och beviljades i överensstämmelse med revisorernas förslag ansvarsfrihet åt styrelsen och skattemästaren för 1935 års förvaltning. I tur avgående styrelseledamöter herrar ERNST ANDERSSON, C. G. DAHL och M. HAMMARBERG samt friherrinnan H. COYET och fru ELLEN LINDSTRÖM omvaldes ävensom i tur avgående styrelsesuppleanter herrar R. HJORTH och P. H:SSON TAMM. Till revisorer omvaldes hovblomsterhandlare R. BILLSTRÖM och professor H. WITTE samt till deras suppleant direktör B. BILLBÄCK. Årets exkursion beslöts på styrelsens förslag förläggas till Södermanland den 3—5 juli. Sekreteraren redogjorde för arbetsutskottets beslut att i »Lustgården» införa förteckningar från olika landskap över jätteindivider av inom landet odlade och vildväxande träd och buskar och riktade till föreningens medlemmar en anmaning att verksamt bidra till fullständiggandet av dessa. Professor H. NILSSON-EHLE höll ett av skioptikonbilder belyst föredrag: »Några ord om den nyupptäckta jätteaspen, *Populus tremula gigas*.» Docent A. MÜNTZING föredrog »om kromosomer och deras verkan hos vissa trädslag». Professor G. GÖTHLIN redogjorde för sina undersökningar »om halten av antiskörbjuggsvitamin hos 12 av de viktigaste i Sverige odlade äpplesorterna». Sammanträdet avslutades med förevisning av några nya intressanta växtfilmer.

I samband med årsmötet höll styrelsen sammanträde den 16 mars för behandling av diverse löpande ärenden. Skattemästarens förslag till stat för år 1936 godkändes. Åt arbetsutskottet uppdrogs att igångsätta propaganda för försäljning till nedsatt pris av föregående årgångar av »Lustgården». Med anledning av arbetsutskottets förslag till åtgärder

för åstadkommande av ändamålsenliga vägplanteringar uppdrogs åt utskottet att verka för förslagets snarast möjliga realiserande. Till diskussion upptogs frågan, om genom föreningens försorg något kunde åtgöras för vidgandet av kännedomen om i Norrland hädiga prydnadsträd och buskar; exempelvis vid Söråkers trädgårdsskola skulle vissa undersökningar i här berörda avseende kunna utföras. Under framhållande av vikten av att något snarast åtgjordes åt denna dendrologiskt betydelsefulla fråga, uppdrogs åt direktör LÖFVING att inkomma med närmare utformat förslag i ärendet.

Söndagen den 14 mars ägde arbetsutskottssammanträde rum i Stockholm. Förutom diverse löpande ärenden diskuterades främst föreningens medverkan för åstadkommande av ändamålsenliga vägplanteringar. Från Södermanlands Hembygdsförbund hade ingått en skrivelse (bil. 1) om plantering av prydnadsträd, där så kan anses vara lämpligt, utefter nyanlagda vägar. Utskottet uttalade sig enhälligt för föreningens medverkan i saken. För ernåendet av ändamålsenliga vägplanteringar borde en handledning utgivas, i vilken olika allmänna synpunkter framhöllos och sakliga råd gäves till vägledning för vägplanteringar. Anslag till tryckningskostnaderna borde kunna erhållas genom Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, event. av bilskattemedel. Handledningen borde utdelas till vägstyrelserna, till deltagare i vägkurser etc. Av vederbörande myndigheter i förväg granskade uppsatser borde ingå i »Lustgården» och för utdelning tryckas i separatupplaga i mindre format. Vid ett föreningens årsmöte borde föredrag hållas med framläggande av goda och dåliga exempel på vägplanteringar. Önskvärt vore även, om instruktionskurser i rationell vägplanteringsskötsel kunde åstadkommas för vägvårdare. Som ytterligare önskemål framhölls inrättandet av ett sakkunnigråd inom varje län för konsultering i frågor rörande anläggning och omläggning av vägar.

Den av föreningen beslutade exkursionen i Södermanland ägde rum den 3—5 juli med Nyköping som utgångspunkt. Första dagen besöktes Tistad, Täckhammar, Rockelstad, Elghammar och Ökna säteri. Andra dagen ägnades åt Berga-Tuna, Valinge, Danbyholm, Hagbyberga, Marieberg, Hofsta, Ericsberg och de berömda barrbladsbestånden å Jönåkers häradsallmänning. Den tredje dagen företogs en utfärd med ångbåt till Persö i Yttre Hållsfjärden med besök under återfärden å Björksund. En utförlig skildring av den i allo givande färden återfinnes i 1936 års årsskrift.

För utgivandet av årsskriften 1936, som beräknas utkomma under innevarande mars månad, har föreningen i likhet med föregående år av statsmedel erhållit 500 kronor.

Föreningens medlemsantal utgjorde den 31 dec. 1936 458, därav 7 hedersledamöter, 1 stödjande och 32 ständiga ledamöter.

Rörande föreningens ekonomiska ställning den 31 dec. 1936 hänvisas till den i revisionsberättelsen lämnade räkenskapsöversikten.

Stockholm i mars 1937.

FÖRENINGEN FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD,
dess styrelse

ROB. E. FRIES.

N. Sylvén.

Föreningen för Dendrologi och Parkvård, Stockholm.

Södermanlands Hembygdsförbund har på sitt program bl. a. även upptagit frågan om *plantering av prydnadsträd*, där så kan anses vara lämpligt, *utefter nyanlagda vägar*.

I och för denna frågas utredning vore det av största värde att få ett utlåtande av Eder förening till ledning för de åtgärder, som kunna anses lämpliga under olika förhållanden.

De äldre sörmländska vägarna hava ofta nog varit kantade av träd, framför allt i närheten av herrgårdarna, vid kyrkorna och samhällen. De nyanlagda äro framdragna rätlinjiga över fält och åkrar och verka i sin nakenhet enformiga och trista.

De frågor, som det vore särskilt tacknämligt att få besvarade, kunna formuleras ungefär på följande sätt:

1. Under vilka förhållanden, med hänsyn till omgivande natur, kan plantering av prydnadsträd över huvud taget förordas utefter allmän väg?
2. Vilka trädslag lämpa sig härtill, dels med avseende på deras större eller mindre skadliga inverkan på angränsande åkerjord, dels ock på deras livsbetingelser och förnöjsamhet?
3. Vilka avstånd mellan träden kunna förordas?
4. Under vissa förhållanden torde lämpliga buskväxter kunna ifrågakomma, vilka sorter?

Skulle föreningen vilja ägna dessa frågor någon uppmärksamhet och avge ett benäget yttrande, så stannar S:s Hembygdsförbund i största tacksamhetsskuld.

Marieberg pr Bettna den 4/2 1936.

E. M. HERMELIN.

Revisionsberättelse för år 1936.

Undertecknade, av Föreningen för dendrologi och parkvård utsedda revisorer av 1936 års förvaltning och räkenskaper, få härmed efter fullgjort uppdrag avgiva revisionsberättelse.

För revisionen hava varit tillgängliga 1936 års kassabok jämte verifikationer, vederbörligen attesterade, samt föreningens och styrelsens protokoll för samma år.

Föreningens ekonomiska ställning den 31 december 1936 framgår av följande sammandrag.

Ingående behållning.

Kontant i kassan	20: 86	
Å postgiro	88: 15	
För »Lustgårdens» illustr. skänkta medel	465: —	
För kyrkogårdshandb. reserverade medel	500: —	1,074: 01

Inkomster 1936.

Årsavgifter	4,130: —	
Statsanslag	500: —	
Annonser	482: —	
Räntor	368: 53	
Stödjande medlemmar	100: —	
Utdebiterat porto	20: 50	
»Lustgården»	346: 85	
Diverse	202: 68	
Ständiga ledamöters fond	200: —	6,350: 56
	Kronor:	7,424: 57

Utgifter 1936.

Årsskrift	5,228: 06	
Arvoden	675: —	
Porto och telefon	427: 85	
Skrivmaterial och diverse	86: 20	
Annonsp provision	120: 50	
Sammanträden	96: 60	6,634: 21

Utgående behållning.

För kyrkog. handb. reserverade medel	500: —		
Å postgiro	207: 50		
Å sparkassa	3: 29		
Kontant i kassan	79: 57	790: 36	
	<u>Kronor:</u>	<u>7,424: 57</u>	

Tillgångar och skulder den 31/12 1936.

Tillgångar:

Icke disponibla medel:

Lager av »Lustgården»	100: —		
För kyrkog.-handboken reserv. medel	500: —		
Till ständiga ledamöters fond	200: —	800: —	
Disponibla medel		<u>90: 36</u>	890: 36

Skulder:

Resterande arvoden:

Redaktören	400: —		
Skattmästaren	150: —	550: —	
E. Kihlströms tryckeri A.-B.		268: 20	818: 20
	<u>Tillgångar utöver skulder</u>		<u>72: 16</u>

Desutom disponerar föreningen räntan av

ständiga ledamöters fond:

Sydsvenska Kraft A.-B. 5 % 1930	1,000: —		
Kon. Sveriges Stadshypotekskassas 4 ½ % 1930	1,000: —		
Kon. Sveriges Stadshypotekskassas 3 % 1935	5,000: —		
Svenska statens 3 ½ % 1933	800: —	7,800: —	
	<u>Kronor:</u>	<u>7,800: —</u>	

Intyg från Svenska Handelsbanken om förvaring där av ovanstående obligationer samt sparkasseböcker i samma bank liksom även kontoutdrag från postgirokontoret med ovan angivna innestående belopp hava företetts.

Då revisionen icke givit anledning till anmärkning mot räkenskaper eller förvaltning, få vi tillstyrka, att styrelsen och kassaförvaltaren beviljas full och tacksam ansvarsfrihet för år 1936.

Stockholm den 12 mars 1937.

HERNFRID WITTE.

BERTIL BILLBÄCK.

MEDLEMSFÖRTECKNING.

Beskyddare:

H. K. H. KRONPRINSEN.

Förste hedersledamöter:

H. K. H. KRONPRINSEN.

H. K. H. HERTIGEN AV VÄSTERGÖTLAND.

H. K. H. HERTIGINNAN AV VÄSTERGÖTLAND.

H. K. H. HERTIGEN AV NÄRKE.

Hedersledamöter:

KEMPE, SETH M., bruksägare, Stockholm.

SCHNEIDER, CAMILLO KARL, doktor, Berlin.

Ständiga ledamöter.

BECK-FRIIS, ANNA, friherrinna, Söderö, Kättilstad.

BERG, ÅKE, jägmästare, Smål. Hällinge.

BJURE, G., godsgägare, Äldersbäck, Västervik.

CEDERGREN, VERA, fröken, Riddargatan 1, Stockholm.

VON ECKERMANN, EBBA, fru, Södertuna, Gnesta.

VON ECKERMANN, HARRY, fil. doktor, bergsgenijör, Edeby, Sparreholm.

EKMAN, AXEL, f. d. landshövding, Torstensonsgratan 6, Stockholm.

EKMAN, OSKAR, godsägare, Bjärka-Säby.

FRÆNCKEL, GÖSTA, löjtnant, Göteborg.

FRIES, ROBERT E., professor, Bergianska Trädgården, Stockholm 50.

HERMELIN, SVEN A., trädgårdsarkitekt, frih., Villa Diorama, Stockholm Dj.

KEMPE, SETH M., bruksägare, Kungsträdgårdsgatan 22, Stockholm.

KIHLSTRÖM, EMIL, boktryckare, Sandelsgratan 35, Stockholm.

LANGENSKIÖLD, K., friherre, Karlavägen 29, Stockholm.

MARTIN, SIGNE, fröken, Stockholmsvägen 88, Enskede I.

NOBEL, L., ingenjör, Båstad.

PALMSTIERNA, MAGNUS, friherre, Skenäs, Vingåker.

HÄGERFLYCHT-POSSE, K. K:SON, greve, Karlavägen 20, Stockholm.

PRYTZ, C. R., grosshandlare, Göteborg.

VON ROSEN, EUGÈNE, överceremonimästare, greve, Örbyhus.

SAGER, EDVARD, förste hovstallmästare, Ryfors, Mullsjö.

SCHOTTE, ANNA, fru, Grevmagnigatan 13, Stockholm.

SEDERHOLM GUSTAF, f. d. landshövding, Karlaplan 8, Stockholm.

SERNANDER, RUTGER, professor, Uppsala.

SWARTZ, PEHR, direktör, Djurön, Norrköping.

SYLVÉN, NILS, fil. doktor, Svalöv.
TILLBERG, E. W., bergsingeniör, Linnégatan 48 A, Stockholm.
TÖRNEBOHM, E., disponent, Lindane, Smedby.
WACHTMEISTER, H., grevinna, Bella Vista, Hälsingborg.
WALLENBERG, OSCAR, kapten, Villagatan 4, Stockholm.
WEITJE, BRITTA, fru, Malmö.

Årsbetalande inhemska ledamöter.

ADELSWÄRD, LOUISE, f. DOUGLAS, friherrinna, Slefringe, Åtvidaberg.
AFZELIUS, KARL, fil. doktor, Artillerigatan 79, Stockholm.
AHLQVIST, ALFR., apotekare, Geijersgatan 6, Göteborg.
AHREBORG, H., kyrkoherde, Lillkyrka.
ALM, CARL, G., amanuens, Botaniska Museet, Uppsala.
ALMGREN, HJALMAR, kansliråd, Grevmagnigatan 16, Stockholm.
ALMLÖF, R., trädgårdsmästare, Sigtuna.
ALMQUIST, ERIK, lektor, Eskilstuna.
Alnarps trädgårdsskola, Alnarp, Åkarp.
AMINOFF, F., byråchef, Odengatan 33, Stockholm.
M. P. Anderssens Plantskola, Jönköping.
ANDERSSON, ERNST, jägmästare, Geijersgatan 42, Uppsala.
ANDERSSON, S. G., f. d. verkmästare, Roslagsgatan 54, II, Stockholm.
ANDRÉ, ELIN, fröken, Södra Allégatan 2 A, Göteborg.
ANKARCRONA, HELENA, amiralska, Kommendörsgatan 2, Stockholm.
ARRHENIUS, INGER, fröken, Experimentalfältets trädgård, Experimentalfältet.
ARRHENIUS, MARIA, professorska, Baldersgatan 12, Stockholm.
ARRO, ERICH, trädgårdselev, Alnarps Slott, Åkarp.
ARWEDSSON, MARIA, fru, Österby, Hållsta.
BÄCKSTRÖM, DAGMAR, fru, Sturegatan 22, Stockholm.
BARR, HJALMAR, överingenjör, Hallstahammar.
BELLANDER, PAUL, disponent, Eriksbergsgatan 18, Stockholm.
BENNET, HENRIK, friherre, Rosendal, Mörap.
BENNET, JAC., friherre, Örtofta.
BERG, CLAES, kapten, Uppsala.
BERG, CLARA, fru, Ekudden, Floda Station.
BERG, STINA G:SON, fru, Stocksund.
BERG VON LİNDE, ALBERT, godsägare, Axelvold.
BERGE, GUNNAR, trädgårdskonsulent, Alnarps Trädgårdar, Åkarp.
VON BERGEN, FR., med. doktor, Rosengatan 5 B, Göteborg.
BERGENDORFF, FREDR., apotekare, Vanadisvägen 18, Stockholm.
BERGGREN, AXEL, direktör, Borås.
BERGGREN, EDITH, doktorinna, Rosenlunds allé 6, Fridhem, Malmö.
BERGLUND, ALLAN, länsarkitekt, Carlslund, Vänersborg.
BERGLUND, KARIN, fröken, Almnäs, Hjo.
BERGLUND, OLOF, agronom, Habo.
BERGMAN, HANNA, doktorinna, Eskilstuna.
BERGSTRAND, PAUL, överläkare, dr, Kolmårdssanatoriet.

BERGSTRÖM, WERNER, konsulent, Linköping.
 BERNADOTTE AF VISBORG, ESTELLE, grevinna, Dragongården, Stockholm 14.
 BILLBÄCK, BERTIL, direktör, Bergianska trädgården, Stockholm 50.
 BJÖRKANDER, C. G., konsul, Visby.
 VON BLIXEN-FINECKE, OLGA, friherrinna, Näsbyholm.
 BLOMKVIST, CARL, trädgårdsarkitekt, Lidingö 1.
 BLOMQVIST, MANNE, trädgårdsdirektör, Trädskolan, Uppsala.
 BOHM, S., kamrer, Norrtullsgatan 21, Stockholm.
 BOIERTH, PER, stadsträdgårdsmästare, Uppsala.
 BONDE, CHRISTER, greve, Theleborg, Växjö.
 BONDESSON, LENNART, agronom, Svalöv.
 BONNIER, LISEN, fru, Manilla, Stockholm Dj.
 BONNIER, TONY, fru, Alberget 4 A, Stockholm.
 BORGSTRÖM, GERDA, apotekare, Sölvesborg.
 BOSTRÖM, GUST., godsägare, Östanå.
 BRANDBERG, RUTH, trädgårdsarkitekt, Lidingö 1.
 BRODIN, A., fru, Räfsnäs Skägga, Stockholm I.
 BROSTRÖM, ANN-IDA, fru, Skyttegatan 1, Göteborg.
 BRUNNSTRÖM, S., ryttmästare, Stureholm.
 BRUZELIUS, NILS, apotekare, Herserud, Lidingö.
 AF BURÉN, ELSA, överstinna, Tuvekärr, Vadsbro.
 AF BURÉN, JULIA, fru, Kommendörsgatan 9, Stockholm.
 BÜLOW-HÜBE, ERIC, stadsingenjör, Malmö.
 BÄCKSTRÖM, ARTHUR, löjtnant, Julita Gård, Julita.
 BÖHM, GUNNAR, herr, Danderydsgatan 16, I, Stockholm.
 BÖKMAN, KRISTER, häradsskrivare, Strömstad.
 CALVERT, VIVEKA, f. ROSENCRANTZ, fru, Jerkholmen, Hovås.
 CARLANDER, OLOF, godsägare, Blombacka, Kålltorp.
 CARLGREN, MAURITZ, jägmästare, Floragatan 7, Stockholm.
 CEDERGREN, NAJA, fröken, Riddargatan 1, Stockholm.
 COYET, HENRIETTE, friherrinna, Torup, Bara.
 CURMAN, CARL G., godsägare, Antuna gård, Rotebro.
 CURMAN, SIGNHILD, fru, Elfsunda, Rotebro.
 DAIIL, C. G., fil. dr, trädgårdsdirektör, Alnarp, Åkarp.
 DAIIL, WILH., konsul, Norrlandsgatan 18, Stockholm.
 DAHLBERG, AXEL, fastighetsdirektör, Stadshuset, Stockholm.
 DAHLBERG, KNUT, häradshövding, Alberget 4 B, Stockholm.
 DAHLERUS, BIRGER, civilingenjör, Djursholm.
 DANIELSSEN, LISA, fru, Hönsäter, Hellekis.
 DEGELIUS, GUNNAR B. F., docent, Apoteket, Mölndal.
 DE LA GARDIE, E., grevinna, Borrestad, Vittskövle.
 DE VERDIER, G., fru, Skåpafors.
 D'OTRANTE, C., hertig, Hovstallet, Väpnaregatan 1, Stockholm.
 ECKERBOM, NILS, jägmästare, Örebro.
 VON ECKERMANN, ULLA, fru, Edeby, Sparreholm.
 EDHOLM, HARALD, byrådirektör, Solsidan, Saltsjöbaden.
 EDLUND-HANSSON, ANNA, fru, Axelfors.

EHLIN, PER, stadsingeniör, Enköping.
 VON EHRENHEIM, ALICE, fru, Grönsö, Kungs-Husby.
 EKBERG, V., trädgårdsmästare, Stora Sjövillan, Äppelviken.
 EKBRANT, L., ämneslärare, Alnarps trädgårdsskola, Åkarp.
 EKVALL, IVAR, handelsträdgårdsmästare, Gränna.
 ELIASSON, G., agronom, Lantmannaskolan, Svalöv.
 ERIKSSON, DAVID, trädgårdsdirektör, Tullgarn, Vagnhärad.
 ERICSSON, ERIC, trädgårdsdirektör, Halmstad.
 ERICSSON, K. J., trädgårdskonsulent, Uppsala.
 VON ESSEN, RUTH, friherrinna, Strandvägen 9, Stockholm.
 FJÄSTAD, PER, direktör, Villa Rastaborg, Lidingö.
 FLACH, PAULINE, fru, Ollonö, Östra Stenby.
 FLODERUS, BJÖRN, med. doktor, S:t Eriksplan 4, IV, Stockholm.
 FLODMARK, E., apotekare, Apoteket Fläcka Örn, Malmö.
 FOLLMER, A., stadsträdgårdsmästare, Västerås.
 FRANKE, SONJA, fru, Stäringe, Vadsbro.
 FRIES, NANNA, fru, Bergianska trädgården, Stockholm 50.
 FRISENDAHL, ARVID, lektor, Geijersgatan 12, Göteborg.
 FRISTEDT, ALLE, konsul, Norrköping.
 FRÖDERSTRÖM, HARALD, med. doktor, Hälsingborg.
 Fyris Trädgårdsodlareförening, Uppsala.
 GAIM, ARTUR, direktör, Carlandersplatsen 3, Göteborg 9.
 Gatukontoret, Stockholms stads drätselnämnd, Stockholm 1.
 GEETE, E., jägmästare, Box 73, Orsa.
 GIERTZ, ANNA, doktorinna, Hågelby, Tumba.
 GUNNARSSON, J. G., apotekare, Scaniagatan 56, Malmö.
 GUSTAFSSON, RAGNAR, trädgårdskonsulent, Vänersborg.
 GUSTAVSSON, CARL, plantskoleägare, Luddingsbo, Västra Husby.
 GYLLENKROK, CH., f. WACHTMEISTER, friherrinna, Björnstorp.
 GÖRANSSON, O., trädgårdsanläggare, Skogsholmen, Hindby.
 HAFSTRÖM, ADOLF HJ. F., rådman, Karlavägen 53, Stockholm.
 HAGLUND, AGDA, trädgårdsarkitekt, Kungstensgatan 3, Stockholm.
 HAGLUND, GUNNAR, stadsträdgårdsmästare, Kalmar.
 HALLDOR, HENNING, redaktör, Vulcanusgatan 9—11, Stockholm.
 HALLGREN, ELIN, fru, Engelbrektsgatan 6, Örebro.
 Halmstads stadsbibliotek, Halmstad.
 HAMILTON, JULIE, grevinna, Stockgården, Stocksund.
 HAMILTON, NINA, grevinna, Sjötorp, Klagshamn.
 HAMMARBERG, M., f. d. stadsträdgårdsmästare, Solsidan, Saltsjöbaden.
 HANSSON, AXEL, trädgårdsmästare, Postfack 8, Hässleholm.
 HANSSON, JOHN, lantbrukare, Högalid, Trelleborg.
 HASSELROT, GUNHILD, fru, Gripsnäs, Mariefred.
 HEDENSTIERNA, HARRY, major, Mariefred.
 HEDIN, JOHAN, handelsträdgårdsmästare, Rotebro.
 VON HEIDEKEN, GUNNAR, redaktör, Valevägen 11, Djursholm.
 VON HEIJNE, SVEN, kapten, Vetenskapsakademien, Stockholm 50.
 HELLERSTRÖM, SVEN, godsägare, Marielund, Nättraby.

HELLICHUS, HANS, jägmästare, Kobbarnas väg 114, Göteborg.
 HENDEBERG, J. G., ingenjör, Ludvika.
 HERMELIN, CARL-MAGNUS, friherre, Stjärnarp, Eldsberga.
 HERMELIN, ERNST, friherre, Marieberg, Bettna.
 HERMELIN, GUNHILD, friherrinna, Torsvi, Veckholm.
 HJELM, ERIK, trädgårdsdirektör, Trädgårdsföreningen, Göteborg.
 HJELMQVIST, HAKON, fil. lic., St. Algatan 8, Lund.
 HJORTH, RAGNAR, byggnadsråd, Nordensköldsgatan 78, Stockholm Dj.
 HOFSTRÖM, ERIC, herr, Atlevägen 6, Nockeby.
 VON HOFSTEN, E., kammarherre, Borrud, Jula.
 VON HOFSTEN, GUSTAF, godsägare, Kilagården, Kålltorp.
 HOLM, ELLA, fröken, Sturevägen 17, Stocksund.
 HOLM, HOLGER, generalkonsul, Norra Korsvik, Ljungskile.
 HOLMBERG, N., kyrkokamrerare, Malmö.
 HOLMGREN, B., kommandör, Karlskrona.
 HOLMGREN, ELSA, fru, Ronneby.
 HOLMIN, NILS, prakt. läkare, Baldersgatan 5, Stockholm.
 HOLMQVIST, EBBA, fru, Villa Hälsolid, Hälsingborg.
 VON HORN, LEOPOLD, trädgårdsföreståndare, S:t Maria sjukhus, Hälsingborg.
 HULTMAN, MARIANNE, fröken, Tystberga.
 HULTMARK, V., jägmästare, Saltsjöbaden.
 HUSS, IVAR, doktor, Sysslomansgatan 15, Uppsala.
 HÜLPHERS, A., trädgårdskonsulent, Skövde.
 HÄGGVIK, EMIL, distr.-trädgårdsmästare, Långholmsgatan 26, Stockholm.
 Hälsingborgs Samläroverk, Ramlösa.
 Hälsingborgs Stadsbibliotek, Hälsingborg.
 HÖGFELDT, P. J., godsägare, Nyborg, Bålsta.
 IHRE, JOHAN, godsägare, ryttmästare, Ekebyhov, Drottningholm.
 INSULANDER, ERIK, generaldirektör, Kungsholmstorg 6, Stockholm.
 JACOBSSON, CLARA, fru, Kyrkvägen 28, Lidingö 1.
 JEANSSON, G., godsägare, Berga säteri, Högsby.
 JEANSSON, J., konsul, Kalmar.
 JENSEN, C. H. ALEX., ingenjör, Bergsgatan 2, Stockholm.
 JENSEN, HOLGER, direktör, Ramlösa Plantskola, Hälsingborg.
 JOHANSSON, ANNA, fru, Slottsgatan 1, Västerås.
 JOHANSSON, ANTON, trädgårdsarkitekt, Kv. Tallen 8, Nacka.
 JOHANSSON, ESTER, fru, Alnarps Trädgård, Åkarp.
 JOHANSSON, GUST., godsägare, Fimmersta, Moholm.
 JOHNSON, MAGN., plantskoleägare, Bränningestrand, Postfack 77, Södertälje.
 JOHNSON, SVERKER, agronom, Riseberga egendom, Fjugesta.
 JUHLIN DANNFELT, M., jägmästare, Kolleberga, Ljungbyhed.
 JÖNSSON, BENGTA, fröken, Nysätra, Lidingö-Skärsätra.
 JÖNSSON, PAUL, löjtnant, St. Bjurum.
 KARNELL, HENRIK, direktör, Jönköping.
 KASSMAN, G., bankir, Nora Trädgårdsstad, Danderyd.
 KEILLER, ALICE, fru, Avenyen 4, Göteborg.
 KEMPE, RAGNAR, civilingenjör, Villagatan 4, Örnsköldsvik.

KENNEDY, MARIA, fru, Vrangelsdal, Färlöv.
 KISTNER, MAJA, fru, Ringstad, Norrköping.
 KJELLBERG, KARIN, fru, Kersö, Munsö.
 KJELLBERG, J. C:SON, bankdirektör, Strandvägen 53, Stockholm.
 KLEEN, N. R:SON, godsägare, Valinge, Jönåker.
 KLINCKOWSTRÖM, THYRA, friherrinna, Stavsund, Ekerö.
 KLINGSPOR, BRITA, friherrinna, Hellekis Säteri, Råbäck.
 KNOCKENHAUER, JULIA, fru, Sveavägen 24, Djursholm.
 Kristianstads Trädgårdsförening, Postbox 79, Kristianstad.
 KROOK, MARTIN, trädgårdsarkitekt, Olivedalsgatan 6, Göteborg.
 K. Vetenskapsakademiens Bibliotek, Stockholm 50.
 KUYLENSTIERNA, GRETA, fru, Sperlingsholm.
 KUYLENSTJERNA, G., generaldirektör, Domänstyrelsen, Stockholm.
 LAGERBERG, S., professor, Experimentalfältet.
 LAGERBJELKE, EDITH, grevinna, Fack 2, Älvsjö 1.
 LAGERHOLM, MARIA, doktorinna, Sunnansjö.
 LAMBERG, EMILY, fru, Gammelsta, Ålberga.
 LANDBERG, ALBERT, handelsträdgårdsmästare, Hässelby Villastad.
 LANDGREN, HANS, agronom, adr. Vilh. Dahl, Norrlandsgatan 18, Stockholm.
 LANDSBERG, O. H., stadsträdgårdsmästare, Hälsingborg.
 LANNÉR, R., kontraktsprost, Hasslerör.
 LANTZ, HELMER, herr, Sockerfabriken, Hasslarp.
 LARSON, HJÖRDIS, fru, Kallinge.
 LAURIN, A., direktör, Ludvika.
 LAURIN, ELISE, fru, Söderås, Lidingö I.
 LETTSTRÖM, HARALD, bankdirektör, Rosenvik 3 C, Stockholm Dj.
 LEONARDS, T., trädgårdskonsulent, Oskarstorget 8 A, Örebro.
 LEWENHAUPT, CHARLOTTE, fröken, Sjöholm, Katrineholm.
 LIDMAN, KARIN, fröken, Stora Ekered, Redvägsbrunn.
 LILJENROTII, RAGNAR, godsägare, Bergendal, Tureberg.
 LINDBLAD, O., jägmästare, Avesta.
 BERG v. LINDE, ALBERT, godsägare, Axelvold.
 LINDFORS, THORE, fil. doktor, laborator, Experimentalfältet.
 LINDE, PETER, trädgårdskonsulent, Nättraby.
 LINDH, HANNA, trädgårdslärarinna, Seminariet, Kalmar.
 LINDMARK, KNUT, trädgårdsdirektör, Enköping.
 LINDQVIST, G. R., distr.-trädgårdsmästare, Pontonjärgatan 34, Stockholm.
 LINDSTRÖM, ELLEN, fru, Birgerjarlsgatan 42, Stockholm.
 LINDSTRÖM, HERBERT, redaktör, Brantingsgatan 56, Stockholm.
 LINDWALL, GUSTAF, apotekare, Simrishamn.
 LINNÉR-SJÖVALL, fru, Hälsingborg.
 LJUNGLÖF, GUNNAR, trädgårdskonsulent, Umeå.
 LOVÉN, S. A., generalkonsul, Brahegatan 56, Stockholm.
 LUNDBERG, EMMA, fru, Bullerbacken, Lidingö I.
 LUNDBERG, J. FR., assistent, Svalöv.
 LUNDBÄCK, SVEN V., agronom, De Geersgatan 14, III, Stockholm.
 LUNDH, GUNHILD, fru, Östermalmsgatan 27, Stockholm.

LUNDQUIST, EBBA, fru, Karlaplan 12, Stockholm.
 LÜHRS, CONSTANCE, fröken, Strandvägen 25, Landskrona.
 LÄCK, ERIK, perenn-växtodlare, Rönninge.
 LÖFQVIST, HELFRID, fröken, Vasaborgen, Lidingö I.
 LÖFVING, GUSTAF, direktör, Söråker.
 LÖNNELL, A., direktör, Skeppsta, Björnlunda.
 LÖWEN, L., grevinna, Sextorp, Osbyholm.
 MAGNUS, ERIK L., ingenjör, Göteborg.
 MALMER, ASTRID, fru, Vallgatan 16, Växjö.
 MALMROS, DOLLY, fröken, Grevmagnigatan 15, Stockholm.
 MALMSTRÖM, C., docent, Sturegatan 52, Stockholm.
 MALMSTRÖM, HELLEN, fru, f. AMÉEN, Sturegatan 52, Stockholm.
 Malmöhus läns Hushållningssällskap, Malmö.
 VON MECKLENBURG, FR., godsägare, kammarherre, Högsjö.
 VON MECKLENBURG, JULIA, fröken, Bistorp, Högsjö.
 MELANDER, ARVID OTTO, stadsträdgårdsmästare, Söderhamn.
 MINDUS, M., fru, Djursholm.
 MOBERG, MARGARETA, trädgårdsarkitekt, Rostorpsgratan 2, Malmö.
 MONTELL, AINA, lanthushållslärlarinna, Kävesta, Sköllersta.
 MURBECK, Sv., professor, Pålsjövägen 4, Lund.
 MÜLLERN-ASPEGREN, U., doktor, Hamngatan 26, Stockholm C.
 MYLLENBERG, B., trädgårdsarkitekt, Malmö.
 MÖRNER, CARL TH., professor, greve, Uppsala.
 NANNFELDT, JOHN AXEL, fil. dr, docent, Junkkilsgatan 9, Uppsala.
 NATT OCH DAG, MARIKA, fru, Svalöv.
 NEANDER, GUSTAF, doktor, Strandvägen 59, Stockholm.
 NEIGLICK, CONRAD, grosshandlare, Djursholm.
 NEUENDORF, F. A., arkitekt, Skövde.
 NILSSON, EMIL, trädgårdskonsulent, Visby.
 NILSSON, ERIK, tandläkare, Ludvika.
 NILSSON, FREDR. fil. doktor, Undrom.
 NILSSON, NILS, stadsträdgårdsmästare, Sundsvall.
 NISSEN, HENRIK, kansliråd, Johannesgatan 24, Stockholm.
 NORBERG, G., herr, Björksgatan 45 C, III, Göteborg.
 Nordiska Museet, Skansen & Skansenföreningen, Stockholm Ö.
 NYBLUM, HUGO, ingenjör, Box 224, Sandviken.
 NYLÖF, KARL, trädgårdsarkitekt, Djursholm.
 ODHNER, EBBA, professorska, Eriksbergsgatan 3, Stockholm.
 OLIN, ELISABETH, doktorinna, Lasar.-boulevarden 7 A, Kristianstad.
 OLSSON, JOHN, godsägare, Balderup, Arild.
 OLSSON, LINUS, trädgårdsarkitekt, Erstagatan 9, Stockholm.
 OLSSON, P. A., assistent, Utsädesföreningen, Svalöv.
 OLSSON, TH., handlande, Svalöv.
 PALME, GULLI, fru, Öregrund.
 PALMGÅRD, ERIK, trädgårdskonsulent, Västervik.
 PALMSTIERNA, ESSIE, friherrinna, Kristianstad.
 PALMSTIERNA, MÄRTA, friherrinna, Skenäs, Vingåker.

PAULSON, INGEBORG, fröken, Ekeberga, Påarp.
 PERS, AND., redaktör, riksdagsman, Västerås.
 PERSONNE, AMANDA, fru, Rosenhill, Stockholm Dj.
 PERSSON, GUST. RUD., trädgårdskonsulent, Kristianstad.
 PERSSON, NILS, agronom, Norrlandsgatan 26, Uppsala.
 PETTERSSON, DAVID, trädgårdsdirektör, Drottningholm.
 PETERSON, GUNNAR, domänintendent, Runneby gård, Örebro.
 PLEIJEL, ELSA, fröken, Lanthushållsskolan, Bräkne-Hoby.
 PÅHLSON, BERNHARD, jägmästare, Slottsgatan 3, Nyköping.
 RABENIUS, LARS, advokat, f. d. statssekreterare, Djursholm.
 RAMEL, AMELIE, fröken, Karlavägen 23, Stockholm.
 RAMEL, H. O., friherre, Övedskloster, Öved.
 RAMFELDT, AGNES, fru, Ramsjöholm, Svarttorp.
 REDLUND, PER-AXEL, godsägare, Österås, Munsö.
 REIMER, C., assistent, Alnarp, Åkarp.
 REINERT, O. H., kamrer, Alnarp, Åkarp.
 REUTERSKIÖLD, D., fru, Engellbrektsgatan 21, Stockholm.
 DU RIETZ, HJALMAR, direktör, Sandvik, Stockholm 1.
 ROBERG, ERNST, konsul, Göteborg.
 ROOS, ARTHUR, apotekare, Apoteket Falken, Karlaplan 6, Stockholm.
 VON ROSEN, MARIA, grevinna, Strandvägen 61, Stockholm.
 ROSENBERG, OTTO, professor, Tegnérslunden 4, Stockholm.
 ROSENÖRN, FREDRIK, baron, Rössjöholm, Munka-Ljungby.
 RUBÄCK, ELSA, fru, Växjö.
 RÖJNING, DAVID, trädgårdsmästare, Djurön, Norrköping.
 SAMUELSSON, EDVIN, trädgårdsmästare, Fagerhults Plantskola, Klevshult.
 SAMUELSSON, GEORG, landssekreterare, Karlstad.
 SAMUELSSON, GUNNAR, professor, Stockholm 50.
 SANDBERG, JOHAN, trädgårdsmästare, Vallberga.
 SANDSTRÖM, CALLA, fru, Lovisagatan 2, Stockholm.
 SANDSTRÖM, CARL, överläkare, Saltsjöbaden.
 SANTESSON, A., fru, Birger Jarlsgatan 58, Stockholm.
 SANTESSON, O., arkitekt, Snoilskyvägen 22, Stockholm.
 VON SCHINKEL, ELSA, fru, Lindesnäs, Värmdö-Kyrkplats.
 VON SCHWERIN, HENRIK, major, greve, Kivik.
 VON SETH, P., justitieråd, Djursholm.
 VON SETH, T. G., godsägare, greve, Bratteborg.
 SIEURIN, S. E., fru, Fredrikshovsgatan 4, Stockholm.
 SILFVERSHIÖLD, INGEBORG, friherrinna, Koberg, Upphärad.
 SJÖBERG, KNUT, apotekare, Norr Mälarstrand 78, Stockholm.
 SJÖGREN, JOSEF, läroverksadjunkt, Vänersborg.
 Skaraborgs läns Hushållningssällskap, Skara.
 SKOTTSBERG, CARL, professor, Botaniska Trädgården, Göteborg.
 SKOTTSBERG, INGA, professorska, Botaniska Trädgården, Göteborg.
 SMITH, H., fru, Strandvägen 9, Stockholm.
 SONESSON, AUGUSTA, fru, Stockamöllan.
 SONESSON, NILS, byrådirektör, K. Lantbruksstyrelsen, Stockholm.

SPARRE, EBBA, fröken, Mariedal, Lundsbrunn.
 SPARRE, LOUISE, fröken, Mariedal, Lundsbrunn.
 SPÅNGBERG, NILS, tandläkare, Nygatan 97, Mariefred.
 STACKELBERG, A., grevinna, Rastaborg, Ekerö.
 STAHRE, ARNE, agronom, Polhemsplatsen 5, Göteborg.
 STENBERG, STENO, justitieråd, Östermalmsgatan 101, Stockholm.
 Stensborgs Plantskola, Karlstad.
 Stockholms Stadsbibliotek, Sveavägen 75, Stockholm.
 Styrelsen för Slottsskogsparken, Göteborg.
 SUNDIN, INGRID, doktorinna, Sanatoriet, Lugnet.
 Sunnerdahls Hemskola, Bro.
 SUTHER, STEN, trädgårdsmästare, Lillhagens sjukhus, Lillhagen.
 SWARTZ, OLOF, revisor, Stenkullen, Åby.
 SVEDELIUS, NILS E., professor, Uppsala.
 Föreståndaren för Svenska Sockerfabriks A.-B., Box 82, Landskrona.
 SVENSSON, KARL, herr, Fack 14, Båstad.
 SYLVÉN, OLOF, studerande, Svalöv.
 SYLVÉN, T., fröken, Landskrona.
 SYLVÉN, ULLA, fröken, Svalöv.
 SYNNERGREN, JOHN, godsägare, Hålltorp, Vinninga.
 SÖDERMAN, E., fru, f. LILJESTRÖM, Vaksalagatan 5, Uppsala.
 SÖDERSTRÖM, C. F., häradshövding, Ronneby.
 SÖKJER-PETERSEN, ERIK J., jägmästare, Åkarp.
 TAMM, H:SON, PERCY, ingenjör, Eolsgatan 2 A, Stockholm.
 TENGSTEDT, ANNIE, fröken, Friggavägen 2, Djursholm.
 TERBERGER, SELMA, fru, Linnégatan 75, Stockholm.
 THOLSON, CARL, apotekare, Heleneborgsgatan 10, Stockholm.
 THOMAS, AINA, Mrs, Steninge säteri, Märsta.
 THOMAS, R. WOLFGANG, godsägare, Steninge säteri, Märsta.
 THOMSON, RIGMOR, fru, Hista Säteri, Mariefred.
 THOTT, STIG, greve, Skabersjö.
 THORSELL, J. E., direktör, Adelsnäs Trädgårdsskola, Ätvidaberg.
 THORSSON, J., doktor, Valla.
 THYBERG, K. R., legationsråd, Utrikesdepartementet, Stockholm.
 TORNÉRHJELM, R., godsägare, Wrams Gunnarstorp, Gunnarstorp.
 TROLLE, ANNA, friherrinna, Osbyholm.
 TROLLE-WACHTMEISTER, ANNA, grevinna, Årup, Bromölla.
 TROLLE, SIGRID, friherrinna, Trollenäs.
 UGGLA, IDA, fru, Sturegatan 18, Stockholm.
 ULFSPARRE, HEDVIG, fröken, Kungsgården.
 URQUIHART, G. A., Mr. Brittiska Legat., Laboratoriegatan 8, Stockholm.
 WACHTMEISTER, AXEL A:SON, greve, Wambåsa, Ronneby.
 WACHTMEISTER, BRITA, grevinna, Hittarpslund, Hälsingborg.
 WACHTMEISTER, DAISY, fröken, Grindstugan, Larslund.
 WACHTMEISTER, EBBA, grevinna, Knutstorp, Axelvold.
 WACHTMEISTER, MÄRTHA, grevinna, Tistad, Tistagård.
 WAHMAN, E. A., stadsträdgårdsmästare, Brödragatan 10, Göteborg.

WALDEM, S., godsägare, Nygård, Ölvingstorp.
 WALDENSTRÖM, ELLA, professorska, Villa Wijk, Lidingö.
 WALLANDER, SVEN, arkitekt, Brunkebergstorg 14, Stockholm.
 WALLENGREN, HANS, professor, Lund.
 WALLIS, ELSA, f. VON SCHWERIN, grevinna, Kivik.
 WEDBORN, INGER, fröken, Kyrkvägen 28, Lidingö Villastad.
 WEIBULL, HARRY, direktör, Weibullsholms Växtförädlingsanstalt, Landskrona.
 WEMAN, GRETA, fröken, Ekshärad.
 WENDT, SIGRID, fru, Perstorp.
 WERNER, KERSTIN E., fröken, St. Saltvik, Oskarshamn.
 WERNSTEDT, ANNA, fru, Näs Säteri, Östra Stenby.
 WESSLÉN, G., skogschef, Uddeholm.
 WESTERBERG, LISA, fru, Burevägen 11, Djursholm.
 WETTERBERG, SVEN, redaktör, Postfack 450, Stockholm.
 WIBOM, EINAR, revisor, Riksräkenskapsverket, Stockholm 2.
 WIBOM, ESTER, fru, Skärfsta gård, Östertälje.
 WIBOM, HÅKAN, förvaltare, Wiiks säteri, Fruvik.
 WICANDER, OLOF, herr, Valla gård, Ösmo.
 WIGSTRAND, GUNNAR, ingenjör, Åkeholm.
 WIJCKMARK, RAGNAR, borgmästare, Enköping.
 WIKSTRÖM, HERMAN, trädgårdskonsulent, Uddevalla.
 WITTE, HERNFRID, professor, Stockholm 19.
 ZETHRÆUS, A. H., bankir, Fruvik, Hemmestavik.
 ZETTERSTRÖM, PER, trädgårdskonsulent, Östersund.
 ÅKERMAN, Å., professor, Svalöv.
 ÅKESSON-BESKOW, ESTER, fru, Prinsvillan, Tyresö.
 ÖBERG, O., assistent, Norrlands Trädgårdsskola, Söråker.
 ÖHRSTRÖM, C. A., hovjägmästare, Karlaplan 10, I, Stockholm.
 Önnestads Folkhögskola, Önnestad.
 ÖSTEDT, R., trädg.-tekniker, Parkavd., Lilla Nygatan 8, Stockholm.

Årsbetalande utländska ledamöter.

ERSTAD-JØRGENSEN, Havearkitekt, Hattenséns allé 9, Köpenhamn F.
 Mathiesens Planteskole, Korsør, Danmark.
 POULSEN, SVEND, plantskoleägare, Roskildevej 106, Köpenhamn.
 HISINGER-JÄGERSKIÖLD, E., friherre, Billnäs Säteri, Billnäs, Finland.
 SKARD, TORFINN, Havebrugslærer, Ulefoss, Sørve, Norge.
 GRAN, H. H., professor, Universitetets Botaniska Laboratorium, Oslo.
 Statens Havebruksskole på Veaa, Ring St., Norge.
 »Blomsterodlingens Vänner», adr. trädgårdsmästare HARALD WASASTJERNA,
 Grankulla, Finland.
 Skogforsøksvæsenet, Ås, Norge.

FÖRENINGENS FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD STYRELSE 1936.

FRIES, ROB. E., Professor, Stockholm, *ordf.*
SKOTTSBERG, C., Professor, Göteborg, *v. ordf.*
SYLVÉN, N., Fil. D:r, Svalöv, *sekreterare* och *redaktör* för årsskriften.
ANDERSSON, ERNST, Skogschef, Ockelbo.
CEDERPALM, E., Direktör, Stockholm.
COYET, HENRIETTE, Friherrinna, Torup, Bara.
DAHL, CARL G., Direktör, Alnarp, Åkarp.
HAMMARBERG, M., Stadsträdgårdsmästare, Stockholm.
LINDSTRÖM, ELLEN, Fru, Stockholm.
SEDERHOLM, G., landshövding, Nyköping.
SERNANDER, R. Professor, Uppsala.
SONESSON, N., Byrådirektör, Stockholm.
TIGERSCHIÖLD, H., Kansliråd, Stockholm.
WACHTMEISTER, HARRIET, Grevinna, Kulla-Gunnarstorp.
WALLIS, ELSA, f. VON SCHWERIN, Grevinna, Esperöd, Vitaby.

Suppleanter :

HELSELMAN, H., Professor, Djursholm.
HJELM, E., Direktör, Göteborg.
HJORTH, RAGNAR, Byggnadsråd, Stockholm.
HILPHERS, A., Trädgårdskonsulent, Skövde.
LAGERBERG, T., Professor, Mörby.
LÖFVING, G., Direktör, Söråker.
TAMM, P. H:SON, Ingenjör, Stockholm.

Arbetsutskottet :

FRIES, ROB. E., Professor, Stockholm, *ordf.*
HERMELIN, SVEN A., Friherre, Stockholm, *skattmästare*.
SKOTTSBERG, C., Professor, Göteborg.
SONESSON, N., Byrådirektör, Stockholm.
SYLVÉN, N., Fil. D:r, Svalöv, *sekreterare* och *redaktör* för årsskriften.

Revisorer :

Hovblomsterhandlare R. BILLSTRÖM, Lidingö, och Professor H. WITTE,
Stockholm.
Suppleant: Trädgårdsdirektör BERTIL BILLBÄCK, Stockholm.

ARTFÖRTECKNING.

Nedanstående förteckning upptager allenast i det föregående omnämnda träd och buskar. * vid angiven sida betecknar, att avbildning förekommer.

<p><i>Abies alba</i> (europaisk silvergran) 59.
 <i>A. cephalonica</i> 88, 111, 122, 126.
 <i>A. concolor</i> (kalifornisk silvergran) 120*, 122, 126, 132.
 <i>A. firma</i> 88.
 <i>A. grandis</i> 87, 88.
 <i>A. homolepis</i> 88.
 <i>A. Lowiana</i> 87, 88.
 <i>A. Lowiana</i> × <i>grandis</i> 88, 146.
 <i>A. Mariesii</i> 88.
 <i>A. nobilis</i> 87, 122.
 <i>A. Nordmanniana</i> (nordmannsilvergran) 111, 122, 132.
 <i>A. numidica</i> 122.
 <i>A. pectinata</i> = <i>A. alba</i>.
 <i>A. Pinsapo</i> (spansk silvergran) 122, 126.
 <i>A. Pinsapo glauca</i> 122.
 <i>Acer campestre</i> (naverlönn) 59.
 <i>A. platanoides</i> (lönn) 40, 59.
 <i>A. pseudoplatanus</i> (sykomorlönn) 59.
 <i>A. pseudoplatanus purpureum</i> (blodsykomorlönn) 104.
 <i>Aesculus carnea</i> 104, 131.
 <i>Ae. Hippocastanum</i> (hästkastanj; kastanj) 28, 56, 104.
 <i>Ae. octandra</i> 113.
 <i>Ae. Pavia</i> 80.
 <i>Ailanthus altissima</i> (gudaträd) 125.
 <i>Alnus glutinosa</i> (klibbal) 59.
 <i>A. incana</i> (gråal) 59.
 <i>Amelanchier</i> (bärmispel) 28.
 <i>Ampelopsis Veitchii</i> 104.
 <i>Aralia chinensis</i> 92, 101*.
 <i>Araucaria imbricata</i> 98.</p> | <p><i>Azaleor</i> 80*, 81.
 <i>Betula</i> (björk) 26, 32, 92, 131, 135, 145.
 <i>B. pendula</i> (masurbjörk) 59.
 <i>B. pendula dalecarlica</i> (ornäs-björk) 28.
 <i>B. pubescens</i> (glasbjörk) 59.
 <i>B. verrucosa</i> = <i>B. pendula</i>.
 <i>Buxus sempervirens</i> (buxbom) 82, 104, 105*, 118, 131.
 <i>Calycanthus floridus</i> 107*, 108.
 <i>Carpinus betulus</i> (avenbok) 59, 82, 118, 131.
 <i>Castanea sativa</i> (äktakastanj) 59, 123*.
 <i>Catalpa bignonoides</i> 113.
 <i>Cedrar</i> 88, 89*.
 <i>Cedrus atlantica</i> (atlasceder) 88.
 <i>C. Deodara</i> (himalayaceder) 88.
 <i>C. libanotica</i> (libanonceder) 88.
 <i>Chamaecyparis Lawsoniana</i> 108.
 <i>Clematis</i> 94, 98.
 <i>C. montana rubens</i> 80.
 <i>C. Nelly Moser</i> 96*, 98.
 <i>C. vitalba</i> 59.
 <i>Cornus mas</i> 59.
 <i>C. sanguinea</i> 59.
 <i>Corylopsis pauciflora</i> 90.
 <i>Corylus Avellana</i> (hassel) 59, 118, 122.
 <i>Cotoneaster racemiflora</i> 100, 101*.
 <i>Crataegomespilus Dardari</i> 85.
 <i>Crataegus</i> (hagtor) 28, 55, 56, 82.
 <i>C. monogyna</i> 59, 85.
 <i>C. oxyacantha</i> 59.
 <i>Cryptomeria japonica</i> 111.</p> |
|--|--|

- C. japonica virgata* 89.
Cypresser 107*, 108, 111.
Decaisnea Fargesii 90.
Diervilla 92.
Eucryphia glutinosa 90.
Evonymus europaea (b e n v e d) 59.
Fagus silvatica (b o k) 59, 106*, 114, 118, 125, 131, 140, 141, 143.
F. silvatica atropurpurea (b l o d b o k) 117*, 125.
F. silvatica atropurpurea pendula 125.
F. silvatica asplenifolia (f l i k b l a d i g b o k) 125.
Fraxinus excelsior (a s k) 40, 59, 114, 131.
Genista (g i n s t) 141.
G. radiata 86, 102.
Ginkgo biloba 123*, 126, 128*.
Gleditschia triacanthos 125.
Hedera Helix (m u r g r ö n a) 94, 104, 114, 125.
Helianthemum L. lawrense m s P i n e 81.
Hippophaë rhamnoides (h a v t o r n) 59, 140.
Ilex aquifolium 59.
Jasminum (j a s m i n) 60 o. f.
J. nudiflorum 60.
J. odoratissimum 60.
J. officinale 60, 63.
Juglans cinerea 131, 136*, 137*.
J. Sieboldiana × *cinerea* 146.
J. regia (v a l n ö t s t r ä d) 59, 131.
J. regia laciniata 125.
Juniperus communis (e n; e n b u s k e) 28, 33*, 34, 59.
J. Sabina 132.
Kaprifol 94.
Körsbärsträd 59.
Larix decidua (e u r o p e i s k l ä r k) 59, 144.
L. decidua × *Kaempferi* 145, 146.
L. Gmelini 146.
L. Gmelini × *Kaempferi* 145.
L. Gmelini × *sibirica* 145.
L. Kaempferi (j a p a n s k l ä r k) 122, 146.
L. laricina 146.
L. leptolepis = *L. Kaempferi*.
L. occidentalis 146.
Libocedrus decurrens (c e d e r t u j a) 120*.
Ligustrum vulgare atrovirens 59.
Liriodendron tulipifera (t u l p a n t r ä d) 90, 113, 125, 131.
Lonicera Caprifolium 59.
L. nigra 59.
L. periclymenum quercina (e k b l a d s k a p r i f o l) 142.
L. Xylosteum (b e n t r y) 59.
Magnolia acuminata 125.
Malus (a p e l; ä p p e l t r ä d) 34, 35*, 59.
Mespilus germanica 85.
Myrica Gale (p o r s) 143.
Paeonia lutea 86.
Paulownia tomentosa 85.
Persikor 94.
Philadelphus (s c h e r s m i n) 60 o. f., 92.
P. coronarius (l u k t s c h e r s m i n) 61, 62, 63, 67.
P. grandiflorus (j ä t t e s c h e r s m i n) 61.
P. latifolius (k u n g s s c h e r s m i n) 61.
Picea (g r a n) 30, 111.
P. Abies (g r a n) 18, 59, 122, 132*, 143.
P. Abies globosa (k l o t g r a n) 140.
P. Abies Gregoryana 89.
P. Abies virgata (o r m g r a n) 89, 122.
P. alba = *P. glauca*.
P. Engelmanni glauca 88.
P. glauca (v i t g r a n) 126.
P. jezoensis 88.
P. obovata 88.
P. omorika 88, 122.
P. orientalis (o r i e n t a l i s k g r a n) 88, 122.
P. polita 88.

- P. pungens argentea* (blå gran) 19.
P. Schrenkiana 88.
P. sitchensis 88.
Pil 38, 40, 118, 141.
Pil, häng-, 28, 92.
Pinus (tall) 28, 30, 32, 111.
P. cembra (cembra tall) 29*.
P. contorta 88.
P. excelsa 88.
P. Jeffreyi 88.
P. koraiensis 88.
P. montana (bergtall) 19, 92.
P. monticola 88.
P. mugus × *silvestris* 145.
P. nigra (svart tall) 88, 92.
P. nigra austriaca 122.
P. nigra cebennensis 88.
P. parviflora 88.
P. ponderosa 88, 122.
P. ponderosa scopulorum 88.
P. rigida 88.
P. silvestris (tall) 7, 19, 59, 135*, 140.
P. strobus (weimouttall) 132.
Plataner 145.
Platanus acerifolia (platan) 59, 113.
P. orientalis 125.
Polygonum Baldschuanicum 82.
Poppel 118, 145, 146.
Populus alba (silverpoppel) 59.
P. canadensis 59.
P. nigra (svartpoppel) 59.
P. nigra italica (pyramidpoppel) 28, 59.
P. tremula (asp) 59.
P. tremula gigas (jätteasp) 168.
P. trichocarpa 30*, 31.
Prunus avium (fågelbärsträd) 22*.
P. padus (hägg) 59.
P. spinosa (slån) 7, 59.
Pseudotsuga taxifolia (douglasgran) 122, 132.
Pterocarya fraxinifolia 85, 108*, 111, 126.
Pyrus (päron; päronträd) 38, 59, 104.
P. salicifolia 126.
Quercus (ek) 114, 131, 135, 140, 141, 145.
Q. castaneaefolia × *Cerris* 84*, 86.
Q. Cerris 113, 126, 131.
Q. imbricaria × *velutina* 86.
Q. Leana = *Q. imbricaria* × *velutina*.
Q. robur (ek) 28, 59.
Q. sessiliflora (druvek, vinter-ek) 59.
Rhododendron 83*, 87*, 92, 96.
R. hirsutum 102.
Ribes alpinum (måbär) 55.
R. Grossularia (krusbär) 59.
Robinia pseudoacacia (akacie-ärtträd, robinia) 56, 59, 92, 131.
Rosa arvensis 59.
R. canina 59.
R. cinnamomea (kanelros) 82.
R. Fargesii 82.
R. foetida 82.
R. gallica 59.
R. Gloire de Dijon 104.
R. hemisphaerica 82.
R. Hugonis 82.
R. lutea = *R. foetida*.
R. microphylla = *R. Roxburghii*.
R. Moyesii 82.
R. Roxburghii 82.
R. Serafinii 86.
R. setipoda 82.
R. sulphurea = *R. hemisphaerica*.
Rosor 81, 82, 92, 96, 98, 104, 131.
Rosor, kläng-, klätter-, 80, 94, 104.
Rosor, vild-, 55.
Salix alba (vitpil) 59.
S. alba vitellina pendula 81.
S. caprea (sälge) 38, 59.
Sambucus (fläder) 28, 55.
S. nigra (fläder) 59, 92.
S. racemosa (druvfläder) 59.

Sarothamnus scoparius (harris) 59.
 Sequoia gigantea (mammutträdet) 89, 111, 112*.
 S. sempervirens 89.
 Sophora japonica 90.
 Sorbus Aria (vitoxel) 59.
 S. Aucuparia (rönn) 22*, 34, 56, 59.
 S. domestica 59.
 S. intermedia (oxel) 28, 34.
 S. scandica = S. intermedia.
 S. torminalis 59.
 Spireor 92.
 Styx japonica 90.
 Syringa (syren) 92.
 Tamarix 92, 102.
 Taxodium distichum (sumpcypress) 80, 111, 126.
 Taxus baccata (idegran) 59, 116*, 118, 142.
 T. baccata hibernica (pyramididegran) 117*, 118, 131.
 Thuja (tują) 111.
 T. orientalis 104.

T. plicata 122.
 Tilia (lind) 28, 29, 31*, 32, 40, 82, 100, 116*, 118, 119*, 132*, 145.
 T. cordata (skogslind) 59.
 T. euchlora 85.
 T. platyphyllos 59.
 T. platyphyllos asplenifolia 112*, 113.
 T. platyphyllos vitifolia 85.
 T. tomentosa 85.
 T. vulgaris (parklind) 90, 109*, 110*, 131*.
 Tsuga canadensis microphylla 89.
 Ulmus (alm) 145.
 U. foliacea suberosa (korkalm) 126.
 U. glabra (alm, skogsalm, vanligalm) 59, 114, 115*, 126.
 Viburnum Lantana 59.
 V. Opulus (olvon) 59.
 Wistaria sinensis (blåregn) 80, 104.
 Zanthorhiza apiifolia 90.

HERBA

Fosfatbolagets konstgödselblandning

— trädgårdens livselixir —

4 olika blandningar

Uppgiv växtslaget så får Ni rätta sorten.

HERBA innehåller endast rena näringsämnen i för växterna helt upptagbar form.

Obs.! **SÄNKTA PRISER.**

HERBA säljes i plomberade originalförpackningar hos frö- och utsädesfirmor, färg-, kemikalie- och blomsteraffärer samt handlande.

A.-B. NITROGENIUM

Stockholm Ö.

Telefon 20 16 76

Växthormonet

Belvitan

det epokgörande resultatet av mycket omfattande
vetenskapliga forskningar och experiment, ger

**kraftigare och snabbare rotbildning
hos sticklingar.**

Belvitan åstadkommer tillfredsställande rotbildning även hos sticklingar, som eljest endast med svårighet bilda rötter. Kostnaden och tiden för sticklingsförökning nedbringas avsevärt.

Bruksanvisning och receptlista sändes på begäran!

Wilh. Dahl & Co. Aktiebolag

Norrlandsgatan 18

Stockholm

Ransomes motorgräsklippare

Utan motorgräsklippare kunna större gräsplaner
icke hållas i kultur.

Fisons lawn guano

renoverar gamla gräsplaner genom att stimulera
rotbildningen och tillföra gräsmattan alla nödvändiga näringsämnen.

Coopers lawn sand

dödar ogräset i gräsmattan och stimulerar gräset
till ny kraftig växt.

Begär offert från

VILHELMSON & Co A.-B.

TEL. 50 47 02, 50 48 03

STOCKHOLM 16

ADELSNÄS TRÄDGÅRDAR

ÅTVIDABERG

Rekommenderar sina välkända odlingar av trädskolealster och perenna växter.
Stora förråd av barrväxter.

Priskurant sändes på begäran.

ERIK LÄCK

RÖNNINGE

Fleråriga (perenna) blomsterväxter i rikt sortiment från mina omfattande specialodlingar. Rosor, park- och prydnadsbuskar, fruktträd och bärbuskar.

Katalog på begäran gratis. Tel. Rönninge 130 och 330

Svenska växter för trädgården

Bästa och tillförlitligaste fruktträd, bärbuskar, alléträd, rosor, prydnadsträd och buskar samt perenna växter m. m. erhåller Ni från

RAMLÖSA PLANTSKOLA, Helsingborg

Fruktodlingar specialpriser

Katalog på begäran

Affären grundad 1839

Allt för trädgården

Begär vår katalog!

**A.-B. NORDISKA
FRÖHANDELN**

45 Mäster Samuelsgatan
Telefon 230285 — STOCKHOLM

A.-B. C. F. LANDSBERG

PÅARP

rekommenderar sina specialodlingar av perenna
blomsterväxter.

Begär katalog.

Det finns på
Stensborg

allt vad Ni behöver av vinter-
hårdiga växter för Er trädgård.

- Låt oss sända Er vår
- rikt illustrerade katalog!

STENSBORGS TRÄDSKOLOR, KARLSTAD

Grundad 1890

Telefon 801

M. P. Andersen

Tel. 161

Jönköping

Rikhaltiga sortiment av
Fruktträd, Rosor, Alléträd, Barrträd,
Perenna, Stenparti-, Vattenväxter m. m.

Begär katalog.

varför låta stubbarna
stå och ruttna ned till
ingen nytta, då Ni
med hjälp av säker-
hetssprängämnet

BEGÄR
ILLUSTRERAD
HANDLEDNING

NITROLIT

kan få upp dem fort och billigt

NITROGLYCERIN A.B.

I

GYTTORP

Pris 12 kronor

Emil Kihlströms Tryckeri A.-B. Stockholm 1938
6931